

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De Vita Et Institvto S. Ignatii Societatis Iesv Fvndatoris. Libri Qvinque

Bartoli, Daniello

Lvgdvni, 1665

Liber Secvndvs Synopsis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10840

LIBER SECVNDVS SYNOPSIS.

*Agit de sociorum delectu ab Ignatio habito ad formandam ex
iis Religiosam familiam: de illorum conditionibus, & modis qui-
bus illos Deo, ac sibi quaesivit. De primis eorundem votis, seu So-
cietatis Iesu rudimentis, in Templo B. Virginis ad Montem
Martyrum Lutetiae editis; & hic digreditur in Societatis vexa-
tiones, & patrocinium B. Virginis, cuius illi fiduciam iam in-
de tum locus, tum tempus quo orta est dederunt. De fecundis Igna-
tij eiusque sociorum per Italiam laboribus. De saeva admodum
tempestate Romae in illos excitata; postquam Ignatius, & So-
cietatis absoluit formam, & Paulus III. in Religiosos Ordine-
nes illam cooptavit, & quibus de causis Societas Iesu vocata
sit.*

I.
*Petrus Faber
primus Ig-
natij socius,
eius doctus,
qua via Ig-
natio adiun-
ctus.*

PRIMVS Ignatio Parisiis fuit cum Petro Fabro amicitiae sanctae nexus: erat is iuuenis Sabaudus, Villareti natus, Geneuensis Diocesis pago, malè ab re instructus ut qui ortu esset paupere ac vili. Quare admodum puer, paucis ouibus pascendis à Patre rus mittitur, haud sanè, Dei paulò meliori quam egestatis consilio, ut inde iam illum à vulgi prauitate, rustica munit solitudo, & primæuum illum simplicis innocentiae candorem, nulli (ut ferè, fit) aequalium ludi sinistro vapore inficerent. Imbuebatur interea à patre viro bono, & pio, prima salutis disciplina, quæ mox ita puero accedebat, ut possit eam aliis tradere, & verò, vsque nunc monstratur saxum paulò editius, ex quo vixdum sexennis vocatos agrestes fidei mysteria docebat, scitè quidem & probè, sed ea gratia ut bono numero ad eum vicina cogerentur, & prosequerentur munusculis pietatem pueri, & doctrinam, qui agrè idoneus ad loquendum, magistri iam munere fungeretur. Sed ea felicitate ingenij, mirabilis eminebat desiderium salutis alienæ, in ea ætate qua necdum sat caperet quid esset salus. Quibus indicis præmonebat Deus

Deus, longè aliò puerum quàm agendo pecori designatum, & congenitum illud iuuandi proximi. studium, quod tum quale poterat edebat, exiturum in eos animarum quæstus, quos cumulauit postea ingentes, vt olim puer, & pastor David ferarum expugnatione gregem incurfantium, Philistæorum interneconi præluserat. Neque illa tamen primorum rusticationum Petri ingenium stipauit, quamuis indoles cæteroqui viuax, cultura inopia syluescat, contra is sibi studendi copiam deesse impatientissimè ferebat. Quamobrem precando ac flendo denique euicit, vt rure amotus, Petro Veliardo præceptori in Rupensi Collegio traderetur, patre indignum rato, magnis rebus natum, in ministerio bubulci tabescere. Erat Veliardus & probata virtutis, & eximia charitatis, quem ad erudiendos pueros, non lucelli cupido, adegerat, sed aratula illius piè informanda, vt quæ vitam omnem iisdem fere moribus exigat quibus fuerit primitus imbuta; Magistrum itaque agebat non magis literarum, quàm Christianæ probitatis. Vndè inter alia in vsu habuit quæcumque interpretaretur, vel dictaret, virtutum exemplis, & præceptionibus distinguere; tantum verò aberat vt ex Historicis & Poëtis qui solent discipulis prælegi aliquid impurum, aut impium iis sineret inhalari, vt etiam (quod ipsemet Faber testatum reliquit) casti, piique ex lasciuis & impiis; Euangelici ex profanis in ore illius euaderent. Quantum tali magistro in virtute, ac literis, tam rara indoles profecerit, non est difficile assequi, nam ad virtutem quod attinet, annis tantum duobus sub illo positus, vixque duodennis, castimoniam voto se Deo obstrinxit, vitæque strictioris, etsi nondum callebat de forma illius statuere, aded iam tum puerili in corpore, placendi Deo studium ardebat, hos enim impetus non habet virtus nisi iam modum supergressa mediocritatis quo ad nobiliora subuecta sit. Iam quoad litteras, præter linguæ peritiam tum latinæ tum Græcæ, Rhetoricis etiam optimè tinctus est, nec potuit eo præceptore vltius progredi: verùm anhelanti ad superiores disciplinas paterni amoris obstabat teneritas, non ferens tam charum ab se filium diuelli; res præterea domi perangusta, sumptus ad studia necessarios non ferebat; neutrum tamen delectui obfuit quo Deus Fabrum multis ad salutem reuocandis prouinciis designarat, non ad familiæ vnus, aut pagi consolationem: huius enim cognato Georgio Fabro Chartusis Requiæ Priori vim tantam addidit, vt obtinuerit à patre de mittendo Parisios filio, vbi tunc erat præ tota Europa diuinarum flos, humanarumquæ doctrinarum. Ibi nactus in Philosophicis eundem, quem postea Ignatius Magistrum, Ioannem Pennam, charus in paucis illi fuit, ob integritatem morum, & candorem mirè amabilem, accedente præsertim soliditate præstantis ingenij, & laboris assiduitate quibus effectum est, vt parem inter condiscipulos haberet neminem. Ipse quin etiam præceptor vbi Aristoteli aliqua ex Græco lux duci poterat, Fabrum adhibebat, velut mentis illius interpretem optimum. Ita decursis artium spatiis, Doctoratu inauguratus est vnà cum Francisco Xauerio, & iam erat in Theologiæ limine, cum in Collegium S. Barbaræ

Philosophiæ operam daturus venit Ignatius, sub eodem Penna cursum de-
 nuo ineunte. Agebatûrque tunc annus supra sesquimillesimum trigessimus,
 quamvis enim legatur in Academia illius tabulis in laterculo Gallorum (in
 quem referebantur etiam Hispani, cum Nauarrâis, & Lusitanis) 1529.
 Martij 15. renunciatus Doctor: cum tamen anni exordium à Pascha tunc
 Parisiis duceretur, eius temporis vigesimus nonus in nostrum trigessimum
 cadit. Constatque idem ex eo pariter quod de duobus Ignatij sociis eodem
 libro habetur consignatum; Claudio Iaio, & Simone Roderico, quorum
 ille Martij 6. eoque Sabbato anni 1534. Hic mensis eiusdem quarto & deci-
 mo, sed anni 1535. die Martis, secunda ieiunij verni hebdomade, Magistri
 artium creati sunt, quod nostro computandi more respondere non potest,
 nisi eius sæculi annis proximè sequentibus trigesimo quinto, & trigesimo
 sexto, quorum priore, Martij sextus in Sabbatum incidit; altero quartus,
 & decimus in eum quem diximus diem Martis, negare hanc lucem anno-
 rum dispositioni non debui, nec rebus Ignatij dispositionem iis annis al-
 ligatam. Ingressus Parisios Februario mense Ignatius, anno 1528. initum
 Remigalibus anni subsequenti curriculum 1533. absoluit, & doctoratus
 insignia Martij 13. accepit; inde annos quatuor integros in Theologia
 posuit ad vsque annum 1537. vt postea enarrandum erit. Cursu igitur ar-
 tium in S. Barbaræ inchoato, qui tunc annos tres & sesqui tenebat, Petro
 Fabro à Penna Ignatius tanquam secundo Magistro commendatur, vt ei
 prælecta publicè, priuatim repeteret, inculcanda sibi eorum memoria, & fie-
 rent illius intelligentiæ proniora. Ex hac mutua consuetudine breui alte-
 rum alter primum intimè perspicere, dein, quod consequens, mirari, &
 amare, cum vtrique abundè inesset quod miraretur, & amaret in altero: nec
 posset Ignatius, ceptis suis nancisci Fabro aptiorem, nec Socium Faber
 Ignatio sibi gratiorem. Diu tamen vterque affectus pressere tacitos, licet Fa-
 brum Ignatius suis valdè consiliis vtilem; Faber Ignatium ad interioram
 sui curam, cui par solus non esset, pernecessarium iudicaret. Eoque demum
 increuit necessitas, vt semota iam obseruatione, apertè se totum Ignatio
 crederet. Pulsabatur enim imaginibus impuris eò molestius, quò erat inte-
 gritatis aniantior, & mente Religiosior: vrebat hinc illum susceptæ voto
 castimonie ingens amor; fœda hinc animo simulachra motusque insulta-
 bant, quibus licet vehementer abhorrens, inquinari perpetuo videbatur, nec
 domabant corpus hostiles pœnæ quibus in se asperè sæuiebat; accessit quin
 imo aliud ab gula malum cuius prorebat illecebris; auxitque vtramque mo-
 lestiâ quod leuare illam debuisset, constans videlicet aduersus vtramque ani-
 mus, ex quo illum inanis gloriæ, dum blandi titillarent motus, nihilo securior
 fiebat victoria, quàm pugna. Ad hæc denique, quod ferè bonarum est men-
 tium, verminatio scrupulorum tanta, vt silentio tandem impar, & patro-
 cinium quaesierit ab Ignatij precibus, & ab consilio medicinam, seque illi
 propterea integrè manciparit. Quòd autem scrupulosi exoticas planè alie-
 nâque vt plurimum curationes moliuntur, vbi vis morbi ultra modum in-
 sanit,

sanit, indicauit sibi in mentem venisse, de solitudine petenda, ybi nec occurreret cuiquam, nec quicquam occurreret, cuius obiectu impudica cogitationes mouerentur; herbis vero, & frigidâ tamdiu corpus illic emaciaretur, donec animi quietem in lucro ponere didicisset. Sed non erat tanto ad victoriam opus, cum ex Ignatio grauioribus præliis defuncto, posset artem vincendi tum securiorem, tum faciliorem condiscere; nam vt longinquam in heremum se altè quis penetret, se tamen ipse semper secum portat, nec transuersum vnguem ab hoste capitalissimo recedit; & docet expertus, præter alios complures. Hieronymus etiam deserta Palæstinae Romani Theatri clamoribus, & plausu; sonuisse feris peruios solis sylvarum recessus, puellarum choreis gestite visos ac strepere, nempe quas animo impressas illuc intulerant, qui dum iis se latebris conderent, putabant se illas omninò erasisse. Nec item extrema ieiunia sat certò lasciuiam expugnant, cum ceruim sit homines exhaustos ieiunijs qui agrè vitam pelle, & ossibus retinebant, carnis stimulis fuisse obnoxios: quare nouo tyroni, vsu edoctus Ignatius, aliud censuit plus posse conferre, cuius præsidio, fusisque pro illo ad Deum precibus, breui grata pace illum composuit. Præter quod partæ libertatis bona pars videtur demissioni tribuenda, latentia vulnera candidè retegenti. Siue est hæc merces abiicientis sese, remedij gratia, ad aperiendos alteri verecundos næuos; siue hostis ingenium, refugientis pugnam, cum duobus deinceps ineundam. Spectabat tamen grandius aliquid in curando Fabro Ignatius, sublimiorem nempe gradum absolutæ virtutis, cuius illum optabat desiderio incendi, vt eum operis quod meditabatur, postea socium haberet. In illa itaque tristia libidinis; gulæ, & gloriolæ tentamenta, examen illi præscripsit singulare, cuius triplici quotidie vsu, fibras sigillatim reuelleret affectionum cognatarum, ex quibus tot illa pullularent germina vitulenta: quod si ab Dæmone proficiscerentur, etiam in solo naturæ ab iis alienæ, spuria semina spargente, interiores distauit motus; quibus clam omnibus procul periculo vanitatis aduersus illum tueretur sese: ab scrupulis denique, suo enim sumptu & quidem graui, horum euaserat optimus medicus; ita paucis diebus hominem extricauit, vt vitæ totius hexomologesim illi suaderet, quod iis non potest sat tutò committi, quorum facillè solet conscientiam, miscere, & quietem susdèque vertere. In quo tamen id quoque studebat Ignatius, vt de se Faber in posterum aliquid certi statueret ad suscipienda cceptis prioribus maiora. Quam in rem mirum quantum inuet, vitæ antea, probæ, malæ, decursus omnis distinctè simul oculis obiectus: valuit etiam ad eum fortius Deo adstringendum frequens inter illos de diuinis sermo, quo tam iucundè vtérque pascabatur vt nisi de cælo, ac Deo nihil nosse præterea viderentur; còque res venit vt inhibenda necessariò fuerit. Vbi enim sub noctem confederant ad Philosophica eius diei retractanda, seu ex re ipsa quæ repeti deberet aditus pateret ad superiora; siue alter ipsorum (quod iis frequens erat, animi affectum in piam aliquam

laxaret vocem, mox vt stipulæ ex scintilla, sic flammam illicò rapiebant; aliúsque ex alio de Deo, & cœlestibus sermo, bonam noctis partem velut momentum absuñebat; vt qui rebus mirè placentibus occupantur, sic in iis tori sunt, vt ne sui quidem nedum aliorum meminerint. At hæc literarium profectum cum magnoperè retardarent quem ex mutuo de Philosophia congressu quærebat Ignatius, conuenit inter illos, ne quid de Deo interiiceretur horis repetitioni attributis; pactúmque deinceps bona fide vtrínque seruatum. Sic in expoliendo sensim Fabro, biennium insumpsit Ignatius, cui iam altiorum capaci, die quadam non alia quàm amicitia vnus fiducia; fixum sibi esse aperuit in Palæstinam nauigare, suámque illic operam & vitam infidelibus conuertendis impendere; qui Deum ex animo diligeret, nihil posse melius Deo dare; nihil posse à Deo maius accipere quem Deus haberet charissimum. Nullam excelsiorem Apostolicã vitam; mortem nullam Martyrio pretiosorem. Ad hæc Faber, sexcentis hæctenus in deligenda vitæ ratione, anxietatem statibus agitatus, quasi Deo tunc illas dissipante, rapi se penitus in idem consilium pensit, arctéque Ignatium complexus, illi se socium instituti dedit, fuitque hic primus Ignatij filius, patri non indecor, vt eo filio dignus quoque pater Ignatius; hunc igitur nactus meliorem terreno animi sui patrem, huic putauit relicto alio inhærendum. Quare in patriam matre iam mortuã reuersus, substitit illic menses octo, multorum potius interiori solatio, quàm vt suis gratificaretur. Inde post patris adprecationem, & veniam mancipandi se diuino obsequio, Parisios reperit, vnum se ex paterno lare, & sæculi rebus, tam nudum secum ferens, vt ab Ignatio alendus fuerit piorum liberalitate: atque hic mundanis iam vinculis & curis vilibus solutum, maturum ad Exercitia capessenda Ignatius censuit, vt eorum vi tota, primos inuaderet aditus virtutis illius excellentis, cuius erat mirificè capax. Sed nouo planè ad stuporem modo ea Exercitia transigit: nam ex Collegio S. Barbaræ vbi contubernalis Ignatio & Xauerio erat, in pauperem casam via Iacobæa secessit. Hiems erat tam fera vt conglaciens Sequana quæ vrbem diuidit, onustos currus tutò transmitteret. Faber cœli aspectum conferre sibi ad benè orandum sentiens, prodibat angustam in cortem gelu ac niuibus constratam, & sub aperti cœli rigidissimo algore malè vt erat à vestibus munitas, horas aliquot nocturnas traducebat, quodque aliis foret intolerabile, precanti nihil oberat, cum applicatã vix ad orandum mente, igne interius maiori, quàm exterius frigore, vreretur. Vndè ratum habebat ne scintillam quidem dum illic hæreret admittere, & carbone ad focum antea parato, utebatur pro lecto, in eum vno tectus indusio se iactans, ad cruciatum potius quàm ad somnum; cui tormento præterea adiunxit: sex totis diebus continuatum ieiunium, solo diuinæ Eucharistiæ pabulo contentus, producturus quoque in ediam quamdiu illi sufficeret natura, si non Ignatius vetuisset, nam ex vultus deflui pallore, labrisque liuentibus argumentatus quod res erat, cognitãque porrigendí ieiunij voluntate,

luntate, post consultum precibus Deum, iussit eodem die cibo, & foco recreari: fuit tamen hoc Fabro suum huius ieiunij pretium, quod extincta sit prorsus illa fames quam illi seu Dæmon, siue natura incendebat ægrè ieiunij patientem. Expleto penso Exercitiorum, initiari Sacerdotio optavit, cuius primos in iis fecerat apparatus; incredibili affluxu deliciarum cœlestium consecratus, seque ipsum Deo in Sacerdotem, ac si dignaretur in victimam deuouens, sacrorum primitias obtulit die S. Mariæ Magdalena Festo, quam præcipuo venerabatur cultu, inde secutus est in studio Theologiæ vtriusque haud segnus mysticæ, quàm scholasticæ pergere.

Francisci Xauerij fuit fors altera; nisi fortè verius Ignatij dixerim, qui nactus in eo pectus capax ingentis illius animi quem ipse alebat, sancta illius institutione id assecutus, est vt discipulum haberet Apostolum. Quod profectò semper agnouit Xauerius; nam vsque ab Indiis magnos illos quibus agebatur in labores, & quæuis ardua spiritus, profitebatur sibi ab Ignatio inditos, cum quo ipse tanquam superiore vi, conatus, & operam iungeret. Nec verò minus fortunatus, vel vno Xauerij quam multorum lucro foret Ignatius, vt neque infœlix egestas illa est quæ suis omnibus pretiosam emerit margaritam, cum lucro immensum quæstioso, iacturas mille, sed exiles, & macras sarcuerit. Felicior planè vna de Paulo victoria Stephanus, quam longinquis & sparsis conuersionibus plurimorum; is enim Christi tunc efferus infectator, post orbis integri piscator, vt eum Chrysostronus nominat, & chori Magister domesticas iuxta, & barbaras voces omnium gentium in concentum vnius Christianæ fidei collegit. Sauerium, siue Xauerium, vt indigenæ efferunt (ex quo Francisco Xauerio cognomen) in Nauarra Castellum, diei itinere Pampelona distat, ad quam Ignatius vulnus accepit salutare, quanquam autem Ioannes Xauerij parens gente Giassia ortus esset, cognomentum matris penes filios mansit, Mariæ scilicet, Azpilquetæ & Xauerij Dominæ, ne clarissimæ, & antiquissimæ inter Nauarra familias obliteraretur memoria. Huic meritorum insignium à Rege Theobaldo Castellum Xauerij præmium datum est, cœpitque tunc dici Xaueria, cum prius Asnarezia vocaretur, & trecentis plus annis Castellum id tenuit. Cœterum eodem quo & Ignatius anno 1497. In lucem hanc venit Xauerius, fratrum natu postremus, sed eo felicior, quod eos ambitus, hunc sibi mundi contemptus abstulit. Ad hunc tanto ante attemperauerat illum Deus ingenita puero indole multum à fratribus diuersa. Capiebantur illi armis, hic literis paterni hæres & æmulus genij: fuit enim consultissimus Iuris pater, & Consilij Regij auditor, atque apud Ioannem Tertium Nauarra Regem magna gratia floruit. Sub annum 1527. Lutetiam profectus Xauerius, tertio post studiorum anno appellatus est artium Magister, Martij quinto & decimo; mox triennio & sesqui, Philosophiam docuit singulari laude præstantis ingenij. Studiorum sodalem habuit, vt ante indicani, etiam aliquamdiu & contubernalem in S. Barbaræ Petrum Fabrum; fuitque mira res, & ortu nobilem, & pares

II.

Xauerius
primū Ignatij
contemptor,
post eius
socius, quo pacto
Deo, illi
que adiun-
ctus, quàm
dixit ne id
ficeret à De-
mone pugna-
tum.

ortui

ortui animos tollentem, non fastidisse contubernium rustici iuuenis adhuc opilionem redolentis. Sed nimirum hæc erat prouidentia diuinæ circa illum cura, & nimium interest ad continendam studentium iuuenum incautam licentiam, socius aliquis cuius vel aspectus, & occursum, modestia, honestatisque censura sit. Quanquam id Xauerij potius virtuti tribuerim, quam fuisse oportet egregiam; quod florens aetate, succo, & sanguine, suique arbiter & mirè amabilis; sui tamen custos tam Religiosus extiterit, ut quem materno ex utero tulerat pudorem virgineum, moriens secum abstulerit. Eius de cætero cogitationes, ultra honores euanidos non ibant. Hos metam ponebat vltimam generosarum animarum; vnde Ignatium qui tunc alter ad Fabrum accesserat socius, famæ, sui, cultusque negligentem, & malè ab rebus necessariis habitum, spernere; abiecti & vilis animi, eius illam excelsam deiectionem sui arbitrari; vixque in eum oculos sine aliquo nausea renisu conicere; monita verò introspectendi sui enitendique ad Deum propius, interdum ab Ignatio iniecta non aspernari modo, sed ipsum quoque monitorem falsè ludere, & ioco traducere. Verùm Ignatius, eorum quibuscum ageret periclitator vbique mirabilis, statim animaduertit, non esse Xauerij vulgarem geniũ, & mediocribus contentum; huiusmodi autem, soli humiliter radendi nescios, & passim aliis teri solita dedignantem, si semel ab caducis ascensum ad æternatentant, in altissimos volatus assurgere; inde quanto cernebat Xauerium alieniorem, tanto contendebat omni officio illum demereri ut eius animo Deum infereret. Ad hoc igitur callidè ipsius ambitum vertere, ut amorem Iuditha ad irretiendum, & debellandum Holofernem; obseruare studium hominis, ingenij famam & doctrinæ captantis; prensare illi auditores, discipulos aucupari iisque illi tradendis, perductoris munere perfungi, vbique demum honoris illius, tenues etiam pro aris & focus tueri ac prouehere rationes. Quibus Xauerij nobilis indoles facilè obstricta, videre iam aliis Ignatium oculis, haberèque illum ex vero amicum, admodum familiariter confidenterque cum illo agere. Ad hæc probè norat illustribus ortum natalibus, & hos etiam illi aliquando inanitatis, & gloriæ fumos cerebrum opplesse; quod autem nunc adedò aliud ab illo, idque Dei vnus amore quo flagrabat; videri iam prorsus aliunde quam ex vili, & degeneri pectore profectum sed magno potius, & exceliori rebus his infimis, quas velut suo indignas ambitu calcaret. Ita sensum Ignatij sanctitas, diuersam illi à prima facie præferre; Dei etiam castra, campum illi magnarum mentium, magnisque heroicè gerendis pandere haud paulò ampliorem quam esset in quo serpilla pro palmis captaret. Optimis interim occasionibus, quæ multæ se dabant, opportunè vsus Ignatius, validè hominem adoriebatur, & quæ se ille tutiorem rebatur, illac Ignatius magis debilem sciens impressionem acrius vrgebat. Crebrò igitur ipsius auribus illam intonabat potentissimam Christi vocem, [quæ si altè animum subiret, infrigidatura mox erat omnem illam bullientis gloriolæ vanitatem, *quid prodest*, aiebat

bat homini si uniuersum mundum lucretur; anima uero sua detrimentum patiat. Exin Christi fidelis interpres, ad hoc eius effatum mirabile, Franciscus, inquit, si prater hanc quam trahimus vitam alia nulla est, & nostrum hoc exiguum viuere, & mori aeterna non sequitur viuendi necessitas; do manus, & victum me fateor. Sapis uicè, vitæ huius commoditatibus & honori studens: erro ego & stultè facio qui tibi author sum partis quoque proiectis, te abdicis; at si hoc tantulum vitæ punctum, immortalitatis lineam inchoat; tuum est tecum vtrumque otiosè metiri, illam tempore, hanc aeternitate, vt ex indiuiduo momento, & infinitate sæculorum conficias, quid puncto temporis, quid aeternitati tribuere debeas. Tu tibi fœlicitatem vitream vt hic struas, teipse destruis; cogitationibus insistens quas tibi iudicio, profecto nimium humili generosas, & sublimes fingis; nondum ergo tibi fortuna tua peracta est, vt necesse sit ad eam absoluendam teipsum absumere? si tamen non credis te hoc tuo conatu elaboraturum aliquid melius quàm cœlum, & durabilius aeternitate. An non tua est in præsens, aut tibi parata cum cœlo aeternitas? quis te horum si uoles possessione prohibeat? quis te si semel possederis expellat? non tempus, non vsus, non casus aliquis, ecquid placet certare & immori, in beatitate lutea, cœlesti animæ fingenda? & exaggeranda fumo, & flatu illius magnitudine ad implendam mentem, Dei vnus immensitate explebilem? cæcorum est, quos latent longinqua, quod primum occurritprehendere. Cœlum qui suspicit, aut illum terræ conspectus deserit, aut æstimatio: nihil sentit de illa maius, quàm de terra, & luto; indignis scilicet ob quæ cœlum periclitetur animo, & animus cœlo. Nam etsi suum illud summum, suum illud *Omnia* tibi addicat mundus, cuncta orbis regna, pompamque illorum in luce fulguris raptim obiciens; quamdiu illud tuum, tecumque futurum est, nisi angusto quibus superstes futurus es aliquot annorum spatio? & protendas illud in centum aetates, anon eius demum supremæ diei, vitæque occasus veniet. Fuisse paruo, & breui diuitem; post Dei exhæredem, & aeternitatis, hæc nempe cuiquam compendiosa negotiatio videri possit? quis illorum aut nomen, aut numerum edat, qui vixere hætenus diuites, illustres, excellentes; nec tamen reipsa tales esse sinebat numerus. Præstantiæ nomine dominatio vocabatur, & cuius Domini, & possessores videbantur, ad hoc sibi seruabant vt breui relinquerent. Est ne inter illos qui secum hinc obolum tulerit quo illic vteretur? qui vel seruulo vili comitatus abierit? qui de purpura sua solum discedens reuulserit quo se Regem fuisse, illic ostentaret? aeternitatem momento inuituri, viderunt retortis oculis novos in ea quæ possederant Dominos inuolare, dum ipsi secum abibant soli non rerum sibi ereptarum, sed operum vicem recepturi. Neque his à me hoc agitur, vt tui amplitudinem pectoris, & nobiles curas in angustum cogam, imo suis potius ex angustiis; humi stratis, in sublime, & immensum educam. Angustas voco, & humiles curas, quarum se quantumuis complexus

Quid profuit
superbia, aut
diuitiarum
iactantia quid
contulit nobis
sap. 5.

exporrigat terræ punctum ad summum colliger; quantumuis se efferat, vix palmum se humo attollet: ac licet optatis desideria impleas, non explebis tamen, sunt enim capaciora orbe toto, neque felicitati vnquam, delictiis; honori dicturus es plenus sum, abundè est, ne plus vltra. Hoc verò tunc solum dicturus es cum Deum possederis, nihil aut extra illum, aut illo inferius requires, vt pote omnibus in eo potiturus. Mundi autem huius qui tibi nunc tanti est, vniuersa bona, tuis comparata, stillam ad oceanum putabis. Pulchra omnia, & formosa, scintillam morientem, ad pulchritudinem immortalis, & æterni solis. Prudens es Franciscè, ac sapis, prudentiæ tuæ statuendum relinquo, præstèntè terrenis omnibus nunc illud opponere, *quid prodest homini?* an vero postea iis breui potiturus, frustra æternum eiulare, *quid profuit?* Hæc sacræ Philosophiæ capita Franciscè tradebat Ignatius, vt in eo Christi stultitiam formaret, mundi sapientes derisuram, nec egit ille Magistrum præstantiùs, quam hic discipulum, nam qui linguam Ignatij, aures idem soluebat Xauerij, quibus se in eius animum penetraret. Ac turbarunt primum insueta hominem monita, qui solet esse motus primus virtutis, & gratiæ, cum natura, & vitio pugnantis, at motum secuta iudicatione admodum fœlici, quicquid terreni & caduci fermenti latebat ex mente libera exsudauit. Optasset Ignatius enarrationis huius initia Exercitiis ab eo confirmari, sed docendi munus, & discipulorum interpellatio tunc quidem obstiterè: horum vicem secreta interim & frequens subibat de summa salutis communicatio, in qua spiritus lacte, ad solidiorem sensim cibum ab Ignatio firmabatur. Sed grandis illa vox, *quid prodest?* cuius quanta vis esset expertus senserat (hoc enim remulco, ab rebus fluxis auulsus est) fuit illi exinde in ore perpetua, & validissimum relum ad extorquerida ab aliis eadem, quæ ab se per illam extorta gaudebat. Legitur eius Cocino ex Indiis ad Simonem Rodericum Epistola desiderio ardens, Ioannem Tertium Lusitaniæ Regem ad propagationem fidei acrius inflammandi, reuocanda illi horum tantum verborum memoria, *quid prodest?* [Si possem putare, inquit, Regem à meis consiliis, sanè fidissimis, non fore alienum, cupidè illi supplèxque suggererem, quartam horæ partem quotidie huic verlandæ sententiæ tribueret, *quid prodest homini si vniuersum mundum lucretur, anima verò detrimentum patiatur.* Eiusque, cum intimo sensu intelligentiam, infundi sibi à Deo posceret, nec vellem eius ad Deum preces alia præter hanc absolui clausula, *quid prodest homini?* nunc enim demum est cum ab errore eximi debeat, propiore scilicet quàm credat hora illa qua Rex Regum, & Dominus dominantium percussurus illum est hoc vadimonio. *Redde rationem villicationis tue.* Quare te quæso id cum eo agas, vt necessaria infidelibus conuertendis auxilia mittat.] Hæc ille, cuius tam commodi clientis indoluit quidem iactura Dæmon, sed multo acerbius innumerabiles sibi ereptum iiii ab eo animas, & primos in semora regna Euangelio aditus referandos, quod piæ quidam Dei famulæ prædictum, fortè rescuerat. Quare artes suas eò non distulit,

ditulit, dum sibi mutuo Ignatius, & Xauerius in S. Barbaræ Collegio occurrerent (illum enim vel sola Ignatij, Parisiis mora, nimis tenebat sollicitum) sed Ioannem Xauerij patrem per suos perpulit vt eum ex Academia domum reuocaret, quod tantum pecuniæ, spe nulla vtilis, in sumptus proicere, esset omnino superuacaneum, qui planè dolus hosti procedebat, nisi hunc Religiosæ Virginis & sanctæ contraria monita elusissent. Fuit hæc soror Xauerij Magdalena, olim inter præcipuas Reginae Catholicæ honorarias, tunc verò Gandiæ in cœnobio S. Claræ, Christi beatorum famula, insigni dum vixit, & post obitum fama sanctitatis, & singularibus de cœlo suffragiis aucta. Illi cœnobio dum præesset, præsciuit diuinitus quam vberem operam, Dei & Ecclesiæ rebus daturus esset Xauerius: deditque ad patrem literas vt quanta ipsam diuinæ gloriæ tenebat cura, tantoperè caueret ab reuocando Parisiis Xauerio, pergeretque suppeditandis illi quæcumque opus forent, donec Theologiæ studia clausisset; hunc enim à Deo aiebat aperte, Indiarum Apostolum fuisse designatum, & in firmam Ecclesiæ columnam, & hanc diu seruatam Epistolam multi ab se lectam iuridicè sunt testati. Haud grauatè parens filiae literis persuasus propter eius opinionem sanctitatis, omnem de reuocando Xauerio cogitationem abiicit: aliundè igitur cacodæmon aggressus Xauerij vota euertere, quendam ad hoc Michaëlem Nauarrum, genere, & animo vilem in furorem egit, hic videns Xauerium, cuius alebatur sumptibus, totum se Ignatio credere, futurumque vt totus pariter in eius vitam egentem, & humilem transfret, decreuit eodem scelere, victum sibi qui erat defecturus, & domus Xaueriæ honorem qui abiiciendus, vnà stabilire, idque tollendo è viuus Ignatio. Quod erat scelesto nimis ex voto successurum, nisi sollicitus amborum Deus auertisset ictum ab Ignatij corpore, qui erat Xauerij animum confossurus; dum ergo sicarius scalas iam frigide inscendit, vt improuisus suo in conclau adoriatur Ignatium, voce terribili sistitur, quo te infœlix? & quò tendis? quibus perterrefactus, sui que dubius, ac tremens aduoluitur Ignatij pedibus, & deliberatum confessus crimen, & criminis causam, veniam petit.

Secuti sunt in disciplinam Ignatij Xauerium adolescentes Hispani duo, egregiis dotibus Iacobus Lainius Almazanensis (qui est in Sequenzi Dicecesi pagus) & Alfonsus Salmero prope Toletum natus. Prior annorum vnus & viginti, alter decem & octo, raris vtérque ingenij, studij, doctrinæ, & supra ætatem ornamentis: erat enim Lainius in Philosophia magister; Salmero præter hæc, Græcè, Latine, Hebraicè callens. Compluto illos confectis studiis Parisios pellexit, haud tam illa cupido, familiaris veteribus, consuetudine præstantium vbique hominum fruendi; quam Ignatij sanctitas, cuius remanserat Compluti, & afflabat Parisiis Complutum is odor, vt eius videndi studio, audiendique ex eo pietatis doctrinam, dum specularentur subtiliores scientias, in Galliam venerint, & Deo placuit, profectionem hanc non obscure probare: cum iis Parisios ingredien-

III.

Iacobus Lainius, Alfonsus Salmero, Nicolaus Bobadilla, & Simon Rodericus Ignatio socij accedunt.

tibus primum obiecit Ignatium, quem cum Lainius vidisset nunquam, quia tamen sanctum inquirebat, talisque aspectu & incessu visus Ignatius; ereditus est esse quem experierat; & quasi excipiendi sui causa diuinitus missus, amicum se ac discipulum dedit, magna sua & Ignatij voluptate, gratulantis sibi, lectorum accessu militum, Deum suis desideriis fauere. Nec enim hic solum, operis socius quod meditabatur, illi venit, sed eidem fundato iam operi post Ignatium præponendus. Hic enim ille est Iacobus Lainius, qui sparsis Europa & Africa, claris pro Ecclesia Dei laboribus, qui Pontificis Theologus, Synodi Tridentinæ, præfens sæpius admirationem promeritus; qui paratam sibi à Paulo Quarto sacram purpuram constanter auersatus, vitare non potuit quin ab Scierate, defuncto Ignatio iudicaretur strillimus, eique præficeretur Generalis: quodque inter tot laudes splendet augustius, par orbi regendo habitus, ei se oneri demissione sui verecunda, fugaque subduxit, cum duodecim Cardinales in secreto concessu de Pauli Quarti successore, hoc ipsi tentarent imponere: raro in historiis exemplo vocandi hominem ad Pontificatum, quem nec Mitra, nec purpuræ honor antea decorasset. Comitem, non diu post, secutus Salmerò, exercitiis cum illo ab Ignatio excultus est, ea in utroque contentione pietatis, vt totum triduum absque vlllo cibo peregerint; Lainius alios quindecim solo pane & aqua contentus; præter cilicia, flagella, & nudis in tabulis somnum breuem. Diuersam ab his in Nicolao Alfonso viam iniit Deus. Huic cognomen Bobadillæ, natalis prope Palentiam pagus fecit. Vallisoleti iam philosophiam cum laude non vulgaris ingenij docuerat, & Theologiæ cupidus Lutetiam venerat, vbi eum egestas ad Ignatium compulit, postquam enim rescivit de frequenti, & larga multorum liberalitate, quam nota sanctitas conciliabat Ignatio, subsidij aliquid ex eo quæsivit, optabiliori prorsus quam sperauerat euentu; nam præter pecunias ad victum, pretiosius ab eo lucrum tulit, auxiliij ad salutem animæ efficacis; vnde Ignatium sentiens meliori quam primò rogasset (moneta diuitem, post mensem obitum in Exercitiis, quintus ad eum socius accessit. trium de quibus egimus cum Ignatio nexum præcesserat, summa cum eo Simonis Roderici Azeuedij necessitudo: natalis huic erat Buzella pagus, Diocesis Vilei in Lusitania; parens Agidius Consaluis loci primarius, qui morti proximus, vocatisque liberis benè adprecatus, amissis ab se natu maioribus, oculos in Simonem vertit, qui tum matris Catharinæ Azeuediæ brachiis gestabatur. Diu verò, & tacens infantem contuitus; hunc ait, Domina, enixè tibi commendatum volo & peculiari sollicitudine educari, illum enim Deus magnis in sui obsequium gerendis destinat. Videtur pius parens priusquam huic luci clauderet oculos, præuidisse, quantum bonorum Europæ, & Indiis esset is infans allaturus ad subdendos Christo infideles, & restituendos dignis moribus Christianos. Eum igitur Deo pia mater, Deus eum sibi educauit, donauitque Angeli puritate, & charitate Apostoli: prioris fidem victoria faciunt iuueni reportatæ de amoribus profis.

brofis insidiantium sibi feminatum; alterum probant quos ante alebat communes cum Ignatio sensus de adeunda Palæstina, & infidelibus illic omni ope ad Christum adducendis; quæ mens illum prius Ignatio adstrinxit, quam Salmeronem & Lainium: Hanc enim cum eo dum communicaret aliquando consilij gratia, ut idem cognouit Ignatio inesse, iamque propterea illic nauigasse, & nunc colligere socios ad profectiorem cum iis iterandam, componi rem cœlitus credidit, nec absque Dei nutu, Regis Lusitani iussu, & sumptibus ad Parisiensem Academiam missum, ut se Ignatio in socium daret: ita se illi absque vlla mora penitus commisit, cuius tenacitatem propositi Exercitiis spiritus arctius obligauit, in quibus etsi ob valetudinem ex morbo debilem, asperitatis sociorum non potuit assequi, sed liquidius perspexit Deum velle, ut sibi ex forma Ignatij inferiret.

Fuere hi sex, Patriarchæ nono Parisiis filij; tres alij postquam inde abscessit; nam præter hos quendam tunc valde optatum, nisi post annos aliquot obtinere non potuit. Erat is Hieronymus Natalis. Maiorica ortus, de cuius aduersus Ignatium refractatio primum; tum docili genio hic à me oportet edisseri, ne si partem illius in suum tempus reiecero, quod dicam admutilatum displiceat. Iis fuit conditionibus Natalis, ut summa omnia ad Dei gloriam adeptus vno egeret Ignatio, cuius Apostolico instinctu moueretur: & inuitatus quidem ab illo est; sed prius, ac multo validius à Fabro, & Lainio: verum petitiones illorum omnes alacris exiuit. Successit his Emanuel Miona animarum piscator egregius, & confessiones Ignatij audire solitus, nam & Natalem sibi confitentem audiebat. Verum ut ab se reposci aduertit, cuius ne mentionem quidem sustinebat, tueri se indignatione, cum rationibus non posset, cepit; & cur sibi tantoperè suaderet Miona, quod ipse non faceret? si tantum inerat cum Ignatio boni, prior sibi ad illud præiret; tum se ab illo accersitum, consideraturum quid facto opus. Sic spebus his quoque euanidis, tentare ad vltimum si quid posset Ignatius voluit, ut cui doleret vehementer tantarum pro Deo partium iuuenem sæculo cedere. Die igitur quodam opportunè in illum incidens, in vetus sacellum quasi aliud agens cum illo subit, ut absque interpellatore, cum eo aliquid de Deo sermocinaretur, quod ubi fecisset aliquamdiu, Epistolam profert bene longam, & fortem qua fratris filium urgebat, ut mallet Christo quam mundo seruire. Hanc porro Natali Epistolam uti amico, & familiari dum tractim, & lentè perlegit, insistens etiam nonnullis grauioribus commentandis, captansque hamo vno duos, fratris filium, & Natalem; sensit hic se interius pungi, moxque scilicet præda fieri metuens, suspicari se dolum finxit; re autem vera, Deum Deo opponens, libram producit Euangeliorum, eumque Ignatio ostentans, hunc, inquit, mihi certum est sequi, & hic abundè est: si præstantius nihil habes, frustra es, nec ego te sequar, hætenus quidem tu, ac tui qui sitis, haud scio (vestrum enim, vobiscum arcanum, habetis soli, & intelligitis)

IV.

Natalis vocationis.

N 3

qui

qui verò futuri in posterum sitis, multo minus id noui. Cùmque his propriens sese, deinceps Ignatij, eiusque sociorum accessum quemlibet incatamenta videlicet eorum metuens, vitauit. Indè reuersus in patriam decem plus annis fluctuauit, vt qui in ea quam consecratur probitate parabili non acquiesceret, nec ab se tamen satis impetraret, vt vellet excellentiorem, neque etiam ipsi (vnde olim Ignatio insultarat) Euangelium satisfacerebat, Angelum optasset eius interpretem, qui sibi iuratus assereret præceptum de cruce post Christum ferenda ad se pertinere: hæc enim fere est illorum pœna qui spernunt vocantem per homines Deum, vt incassum expectent moneri ab Angelis, vel prodigiosa aliqua specie percelli, & miseram interim seruitutem sæculo seruiant. Quasi sit tam periculosum Christum propius sequi, vt declinando periculo imperiis velint ipsomet à Deo editis compelli. Vfus est tamen solitarij cuiusdam consuetudine Natalis quem ipse plurimi faciebat; verùm ad aliquam dumtaxat colligendi sui, orandique opportunitatem, cuius etiam fructum, à priuato profectu, in aliorum quoque deriuauit salutem. Meditatus est enim sociorum aliquot delectum, quibus secum egregiè à virtute instructis, plurimos iuuaret. Nec animaduertit, quos vocabat, quod Ignatio dixerat, multo sibi æquius obiecturos, ostentatòque Euangelio dicturos, esse hoc vno perfecte viuendi ductore contentos, quo nihil haberet ipse præstantius. Interea rerum coalescens, & ritè fundata Societas cum sole iam manus extenderat, dabatque Xauerius vsque ab Indiis in Europam ad Ignatium, & socios literas, quibus significabat, quàm multa in dies infidelium millia se ministro Deus ad fidem adduceret. Harum exemplum Maioricam, cum fortè perlatum passim legeretur, venit etiam in Natalis manus, id auidè perlegens, vidit Xauerium, probè sibi Parisiis notum inter Ignatij socios (de quibus dixerat, nescire se quid futurum iis esset) factum esse Indorum Apostolum; ad hæc in canonem Ordinum Religiosorum Societatem à Christi Vicario adlectam, nam iisdem literis, eius quoque rei gratias agebat Xauerius; & redeuntibus quæ olim Parisiis indignans Ignatio dixerat, pugno mensam cadens exclamauit, hoc vero planè aliquid est. Ac recipiens sese, mox iter Parisios suscepit, quo illum etiam, suus ille quem dixi solitarius, Antonius nomine animauit. Proficiscendi causa fuit, renuendi Ignatij ardor, proficiendique sancta illius institutione, haudquaquam tamen ei adhærendi; quæstus imò est apud Ignatium quod esset ab Lainio, & Domeneco ad Exercitia inuitatus, hoc est, vt aiebat ad Societatem, cui nec parem virtutem, nec dotes condignas habere se crederet. Verùm Ignatius de Exercitijs animos addidit; de Societate vetuit esse sollicitum; Dei negotium id esse; ab eo ad illam si euocaretur prouidè quoque ab eo in illa occupandum. Diu secum pertinaci lucta in Exercitijs pugnavit; quippe illa ingressus, animo tantum non obfirmato reiiciendi ab se quicquid sibi ratiocinant; pro ea occurreret, certusque vt olim vocanti non parere, nisi certò vocari se sciret, vel sensu aliquo deprehenderet vocantem. Exstimulabat

labat tamen illum Deus, nolens alio in Societatem, quam interiori suo impulsu adigi, quo solet homines tacite affari: contra ille secum & cum Deo luctari, stipate paginas rationibus in vtramque partem, an se adiutus esset Ignatio, an secus: Verumenimvero, meditandis vexillorum duorum conditionibus diversis, tandem aliquando tunc Deo cessit, cum minimè omnium facturus videretur. Nam versandis quæ ad Christi vexillum optandum impellunt (quæ scopus est eius contemplationis) in ipso eius legendi articulo, tam perplexè dirèque exagitatus est, ut deficiente lassitudini capite; & angustiis animo, nihil abfuerit propius, quam ut omnia desperaret, atque abiiceret. Sed ea demum noctis hora quam velut vltimum conatù eidem impendit cogitationi, Deo propitiis oculis perturbatù animum seranante, & purgante se in apertum nube, tempestas momento posuit: eius autem loco tantum flumen diuinæ consolationis mentem inundauit, ut sumpto mox calamo in Dei conspectu de genibus hæc verba scripserit. [Hoc demum ex iis de quibus hæctenus altercatus sum mecum, certò conficio, omnium est quæ me à Christo auocabant, nihil tanti est, ut mea dignum sit refutatione: quin & iis etiam quibus primum ab eo auocabar, ad eum nunc vrgeor, atque corrobore: nam ex serio omnium diligentique examine, id mihi constitit, nulla me dubitatione, pugnaque, iactatùm, nisi quàm priuatus mei amor, & abhorrens à cruce, sensus corporis excitarunt. Nunc tantò certius Deum intelligo id à me reposcere, quantò pertinacius caro mundusque resistit, quibus sapere nihil potest, quod pietatem cælumque sapiat. Quare obsistat licet quicquid potest mortali, durum asperumque accidere, quicquid cacodæmon suggerere, nedum quicquid me hæctenus tenuit; In nomine sanctissimæ Trinitatis Patris, & Filij, & Spiritus sancti decerno, & statuo, Evangelicæ sectari consilia, & in votis Societatis Iesu vitam traducere, paratus quæcumque in ea seruantur religiosè obseruare, & ad illa me voto, si à me exigitur alligare, cuius mei propositi fidem, cum summa reuerentia, & tremore, magna illa confisus Christi misericordia, cuius nunc capio tam certa inditia, tota mente, totoque animi conatu, voti Religione stabilio, huius Deo sit gloria. Amen. Hoc die Nouembris vigesimo tertio, Exercitiorum decimo octauo] quod sponderat exsoluit, Societatem amplexus est, in qua illi (quod præmonuerat Ignatius) non defuere occupationes, in Italia, Sicilia, Hispania, Lusitania, Africa, animorum saluti perutiles, & qui primam laudem sibi excidere passus est, ut Societatem cum primis Ignatij sociis constitueret quod semper deinceps doluit; secundam adeptus est, ut in eius gubernatione fieret Ignatij adiutor, & in constitutionibus explicandis, quas per magnam Europæ partem ipsemet promulgauit.

Hoc tam felici commilitonum fortium delectu, vidit Ignatius sua iam posse consilia exire, si ut animo secum coniunctissimos habebat singulos, sic inter se secum in eundem finem conuenirent, nemo dum enim erat alterius conscius, sed solum se quisque in suo proposito credebat. Ut

ergo

V.

*Prima cum
sociis Ignatij
deliberatio de
incunda
vniuersæ
vita.*

ergo omnibus singulorum mentem apertam faceret (quod incredibili vniuscuiusque voluptate, faustitateque mirabili factum est) illósque inuicem, secum, Deoque copularer, certos iis indixit ieiuniorum, precum, aliarumque afflictationum dies, quibus interim animum confirmarent, in suscipienda vitæ ratione quàm ipsi diuinæ gloriæ (cui studebant) magnificè promouendæ, iudicarent summè idoneam; post hæc die, quem dixit, conuenirent, edituri quod deliberassent: scirent autem non fore se solos, sed adfuturos eiusdem consilij socios: adsunt igitur condicito die, cupidissimi suos illos qui significati fuerant eiusdem operis sodales cognoscendi. Cumque vnà iam essent, Ignatius, Petrus Faber, Franciscus Xauerius, Iacobus Lainius, Alfonso Salmero, Nicolaus Bobadilla, Simon Rodericus, notæ præstantiæ singulis, tantum singuli detulerunt, vt se omnium quisque postremum censeret, magnæque gratiæ duceret iis accenseri, eaque omnium lætitiæ extitit, vt prius etiam quàm ipsi se proderent, dulces tenere lachrymas non possent. Humi abiecti, cum paulisper orassent, sic primus dixisse fertur Ignatius. Illos tanto aliorum è numero, diuino lectos consilio, ad magna vt arbitrabatur, opera, non vulgares successus in salutem mortaliū habitura. Viderent quibus sociis gesturi rem essent, quantis vel inde animis, illam aggredi par esset, etiam præter illos quos sua cuique charitas, & diuini amor obsequij subdebat. Et si autem priuatis ad ardua Deoque & Ecclesiæ gloriosa pollebant præsidis, acturos tamen potentius, si vnus instar, eundem in scopum consensione mutua raperentur. Quare ab se indictum singulis deliberandi tempus, diemque quod decreuerant efferendi sibi quidem (vt ab se, Dei nomen præfatus inciperet) fixum esse, ac ratum quam posset proxime Christum sequi, compertum iis esse, exemplum aliunde, nec posse magis absolutum duci, nec magis securum, aliud quodlibet hoc fore perfectius quo illi similis. Christo præter sanctimoniam priuatæ studium, ita cordi fuisse homines, vt quicquid egit, passusque est, publicæ illorum saluti consecraret; ad hoc se quoque fastigium duplex, quantum homini fas est anhelare, perfectione sui, & aliorum hominum salutem. Non ignorare se vitam sua vnus virtute, Deoque contentam, & conscientiæ gaudentem seræno, vt minus operosam, sic iucundiorē; vt leuioribus exercitam casibus, ita placidam magis & tranquillam; at enim quid istud rei sit? cedent videlicet rationes diuinæ gloriæ, quæ nusquam maior est, quàm in salute animarum pro quibus omnia, & egit, & passus est Christus; cedent, inquam priuato commodo, & quieti? possim meæ ardore charitatis soluere aliorum gelu; illuminare illorum cæcitatem, mea in diuinis perspicacitate, exerrantes in viam ad cælum, quam scio, & teneo, reuocare; negligam attamen, & omittam ne quid huic apricæ quieti meæ incommodem; mea cæteris inflammâdis, forsitan charitas in tepescer: illuminandis, cæcutiet? ducendis, à viâ aberrabit? qualenam iacturæ hoc genus? imo proprium quisque si lucrum attendat, vnde vberius existat, vnde meritorum honorisque feracius? nam quid aliud agebant primi illi nascentis Ecclesiæ

clesie sancti, quid Apostoli? quid ipsemet Christus? quod institutum diu-
 nius? Sed semoueamus ab oculis priuata hæc emolumenta, quæ si nobilis
 est, & castus Dei amor; ne aspectu quidem dignatur suo; nobis omnium
 instar sit diuina gloria, & Christi obsequium, nihil æquè ardentis, quàm vt
 sanguinis sui pretioso commercio, animas illi redimamus. Sed quia factò
 iam opus erat, addidit ab se lustratas animo Prouincias omnes, vt campum
 in iis cerneret, vnde posset moti diuinæ gloriæ, animarumque fructus vber-
 rior. Illuc se ante aliquot peregrinatum annos ingemuisse vehementer illam
 humanæ libertatis parentem Palæstinam, Lucifero seruire. Illi se fidei sacro-
 sanctæ sementem parare foelicem nimium! si sibi obtingeret, suo quoque
 illam sanguine irrigare vbi Christi sanguis quodam modo etiamnum rube-
 ret. Quæ cum diceret Ignatius, ardentis animi toto in ore flamma emine-
 bat. Clauisit denique orationem professus, interea dum nauigandi, & agendi
 tempus appeteret, certum sibi esse Deo se penitus consecrare, nec sui quic-
 quam deinceps retinere; facturum autem nuncupato illic proficiscendi vo-
 to, paupertatis item voluntariæ, ac perpetuæ castitatis. Sub hæc tacuit ex-
 pectans vt mentem suam singuli ederent; sed visi sunt intimi eorum animi,
 linguam dicentis Ignatij mouisse, ipsæque sensus proprios referens, expres-
 sisse omnium communes: vnã omnibus mentem, indiderat Deus, qui
 omnes inter se, vt cum Ignatio colligarat. Haud tamen intra Palæstinam
 arctari placuit, vt quibus ingentia in Dei gloriam per se ac posteros au-
 sitis patere terræ ambitus deberet. Eius quidem pars illa quàm suis labori-
 bus obiuit Xauerius, multis Apostolis præbere campum agendi potuit.
 Fuit ergo consentiens, omnium vna vox, communis applausus ad ea quæ
 velut omnium interpres præfatus erat Ignatius; ita se illi in socios, & asse-
 ctatores in perpetuum manciparunt. Indè cum lachrymis inuicem com-
 plexi, mutuæ charitatis strinxere nodum, tam tenacem, & lentum, vt se
 non alio deinceps quàm fraterno spectarent oculo; nec vllò discriminè
 nisi singularis erga Ignatium amoris, & reuerentiæ, tanquam natu maio-
 rem, & obsequij velut patrem. Post hæc, Deo illorum ardorem in desti-
 natos ab se exitus dispensante, dubitatio incidit, interclusa fortè in terram
 sanctam nauigandi, aut illic hærendi facultate, an essent alias explicandis
 laboribus regiones adituri; & post multa prolixè disputata, conuenit de-
 nique, vt si expectanda per annum Venetiis nauigatio negaretur, exi-
 voto solutos se intelligerent; sed Romæ se Christi Vicario listerent quo-
 cumque gentium placuisset, in auxilium animarum ab eo mittendi: quòd ve-
 rò ipsorum bona pars, Theologiæ cursum, quod necessarium videbatur
 nondum confecisset, iis datum à mense Iulio anni 1534. ad Ianuarij 25. ar-
 ni 1537. in studiis pergere, inde Lutetia Venetias peterent. Ita quidem ab ip-
 decretum, aut certius dixerim à Deo, prospiciente quod constituerant, ac
 expectanda in Palæstinam nauigatione, hoc solum inter tot alia tot annorum
 decursu proposita, fore irritum, & inane; mouente tamen vt hoc decernerent

ad eos Pontificis arbitrio, & obsequio tradendos, & Societatem hæc occasione statuendam.

VI.

Ignatij & sociorum vota in S. Mariae montis Martyrum prope Parisios, quod fuit primum Societatis leuæ rudimentum.

Ad coronanda quæ constituerant votorum nuncupatione, nullus æquè placuit, dies, ut Augusti quintus & decimus Assumptæ in cœlum Deiparæ facer. Spes fuit prima hæc Deo vota, quæ per Virginem offerebant, profecuram semper fauore præcipuo, veluti rem suam, & eo fore gratiora quo per manum venissent digniorem. Quod ergo superfuit temporis, ad hoc quotidiano ieiunio, precatone, & asperitate varia, pro suo cuiusque feruore contulerunt, ut paratiores diem illum obirent. Lectus solo in colle, leuæ dimidio extra urbem, locus (quod tunc arbitros nolent) S. Mariæ in monte Martyrum, insigni templum veneratione. Illic stato die, subterraneo in sacello soli, Fabro celebrante, præter quem nullus ex iis erat Sacerdos, vota edidere, is sacratissimum Christi corpus, mox ab se sumendum manu tenens versusque ad socios, tum ipse, tum singuli deinceps voce clara, obstrinxere se Deo ad paupertatem, & castitatem perpetuam, ad transmittendum in terram sanctam, & deferendas, ut condixerant summo Pontifici operas. Ad reiiciendum præterea cuiuscumque stipendij donum quo compensaretur sacramentorum administratio. Paupertatem interpretati sunt, qua sine studiisposito quicquid sibi reliquum foret abiicerent, dempto quod opus censeretur ad professionem transmarinam: quanquam ne hoc quidem ab ipsis seruatum inuenio, sed elemosynis ad iter supplementum: Reiectio verò cuiusuis ob sacra stipendij, idcirco ab iis promissa, quod & pertineret ad absolutam paupertatem; & os obstrueret calumniantibus Lutheranis, clericos Christi sanguinem cauponari, & sacrorum, nundinatione ditescere; ac demum ut sui copiam nullo sumptuum metu omnibus facerent. Nuncupatis in hunc modum votis, eo animi sensu, ea profusione lachrymarum, Christi corpus sumperunt, ut trigesimo etiam post anno, ex iis vnus, Simon Rodericius hæc narrans horum suauissimo influxu perfunderetur. Sed ea omnium cœlestis voluptas in vitum Ignatium confluit tota, ut qui sudoris tam diuturni primos crederet fructus, & spes longas videret tam vbertim à Deo fortunari, factus iam familiolæ felix parens, numero quidem exiguæ sed eorum vitorum delectu eximæ, quorum erat quisque par multis futurus. Hic non est silendum quod meminere huius & superioris æui scriptores grauissimi momentum clarum diuinæ erga Christi Ecclesiam, eiusque Pontificem curæ. Quo enim anno 1534. Societatis iacta sunt semina, peculiari obedientia summo Pontifici deuincta, (ut huius operis initio attigi) eodem Rex Angliæ Henricus, nomine octauus, ex defensore fidei, descendiit in impugnatorem, sedique Apostolicæ rebellem; eodem edictis ad eum infestis, & trucibus infectatus est eius Pontificem, ut Papæ nomen non obliterasse vbiicumque scriptum legeretur, crimine fecerit capitale. *O ineffabilem, exclamat, Sanderus, ipse in nos Ecclesiamque vniuersam bonitatem, & misericordiam. Qui iplis temporibus quibus à Blasphemia Lutheri lingua alibi, & in Anglia per inaudicam iniquissimi*

quissimi Tyranni scuitiam extincta planè videbatur omnis Religionis, ac perfectionis vitæ professio, & erga Christi Vicarium ita omnis sublata obseruantia, vt ipsius Papæ ac Pontificis venerandum fidelibus nomen fieret execrabile, exitauit Spiritum viri Dei Ignatij Loiola sociorumque quorundam suorum, qui castissimam, purgatissimamque religionis viam ingressi, ad cetera perfectionis studia, & vota, illud quartum singulari quadam ratione ex Dei instinctu votum contra Lutheri & Henrici impietatem spontè addiderunt, vt in omnibus officiis pietatis, ac Religionis peculiariter Romano Pontifici se suamque operam pollicerentur, ipsiusque iussu quiduis periculorum, aut laborum in religione propaganda subirent; & quocumque demum terrarum, ad infidelium errantium, ac peccatorum instructionem, & conuersionem ab eo mitterentur, mox absque omni contradictione, etiam non petito viatico, tanquam à Christo missi proficiscerentur. Hi se hoc modo, & in eum finem collectos pulcherrimisque Ignatij Institutis edoctos vocarunt Societatem Iesu, eiusque sanctissimum nomen, ac fidem in communione Romanæ Ecclesiæ incredibili celeritate, & industriâ non solum ad extremos Indos, aliisque remotissimos populos, & Reges (quod maiori cum labore, sed periculo certè minori fecerunt) sed & ad miserè deceptos ab hæreticis septentrionales, & per Tyrannorum scuitiam à communione Christiani orbis inuitò penitus diuulsos Britannos, etiam cum periculo capitis, ac cruoris sui effusione; regnante, & in Ecclesiam scuitente Henrici filia Elizabetha, ita Deus posuit nobis semen pro Abel quem interfecerat Cain. Huc vsque Sanderus. Post expleta pietatis officia, actasque Deo ex animo gratias, diei residuum ad fontem duxerunt, ex collis, eiusdem radice profluum, & amcenum, & S. Dionysij Arcopagitæ olim sanguine consecratum, eo enim fertur caput sibi abscissum propriis manibus lauisse. Illic solutum ab iis ieiunium mensa quidem pura, & paupere, sed alacritate, piisque sermonibus sapida; quorum pars fuit de viuendi modo quem essent retenturi dum Lutetiæ morarentur; in quo Ignatius qui vt munus paternum, ita & Spiritum recens à Deo nouum acceperat, ad filiorum gubernationem; mensus est quædam communia omnibus opera quæ nec arctarent studendi spatia, nec primigenium fetuorem intepescere sinerent. Fuerunt hæc quotidianæ quædam preces, ac voluntariæ pœnæ; Eucharistiæ diuinæ vsus quot dominicis, ac festis solemnibus (quod haud paulò plurius erat tunc temporis, quàm nunc videatur) ad hæc instauranda, eodem & die, & loco vota, quod annis subsequens duobus ritè peractum est; mutuus denique inter se tanquam fratrum amor quo se quisque non minus in alio, quàm alium cerneret. Ad hoc inquit in sparsis in ædibus cum essent, voluit sapius, vt Iob Filios, inter se, & apud seiplos, in orbem conuenire, & parabili prandio, sanctisque colloquijs, animare mutuam, charitatem, quæ familiari consuetudine, vsuque domestico fouetur. His animi nexibus ita coaluit nodus ille, quo erant à Deo inuicem copulati vt in cœptis

non solum fortiter steterint, sed illa etiam promouere adiungendis sibi fodalibus impensè contenderint. Accessit quoque nouus animo vigor, & perspiciendi acumen in literis. Doctrinarum enim apparatu in multorum salutem instruendo crescere visa est intelligendi vis, ex desiderio agendi. Alij certè sunt operæ successus in Dei honorè literis insumptæ; alij in pabulum sterile, inanis curiositatis. Prior illa laborem per se ancipitem in æterni præmij meritum transmutat (quod palmaris chimicæ genus est) facitque ut duretur in eo constantius: sed præter hæc à patre luminum, cuius denique interest sibi famulantibus adesse, insolitis radiis perfusa cognitionem abditorum quæ inuestigabat assequitur. De hac sui deuotione à patribus congregatis peracta, quæ Societatis conceptus fuit, Societatis mater Lutetia dicta est: quod præter alios auctores testatur inscriptio areæ insculpta lamina, quæ ut esset magis conspicua in superiori templi Martyrum æde affixa est, sub quo Patres vota ediderant, eius verba sunt.

D. O. M.

Siste spectator, atque in hoc Martyrum sepulchro, probati Ordinis cunas lege. Societas Iesu quæ S. Ignatium Loyolam Patrem agnoscit, Lutetiam Matrem, anno salutis MDXXXIV. Augusti XV. hinc nata est: cum Ignatius, & socij, votis sub sacram synaxim religiosè conceptis, se Deo in perpetuum consecrarunt, ad maiorem Dei gloriam.

Quæ res etiam mouit Ludouici decimi tertij piam mentem ut daret supplices ad Gregorium XV. prolixas, & manu propria literas de referendo inter Sanctos Ignatio, sibi que honori futuram duceret, quam inde Societas ductura erat dignitatem, utpote domi suæ nata; & res sua. [Regno, inquit, meo hoc decus obtigit ut tantus Dei seruus in almam hanc meam veniret, Lutetiam, ad comparandas sibi scientias, lectisque in ea sociis in æde sacra ad montem Martyrum. Societatem suam inchoaret.]

VII. Liceat tantisper hinc mihi digredi, lectorémque ad duo aduertere quæ & intra lineas futura, & placitura non dubito. Vnum est nascentis Societatis locus; alterum tempus. Primum quod attinet, haud sine arcano Dei nutu, Ignatium, & suos ad destinatum vbique prouidè gentis, factum existimo, ut inter innumera, foris, & in vrbe Parisiis templa, Montis Martyrum omnibus anteferet, manifesto, ni fallor præfagio, affectiones
ceeli

cœli ac superum in Societatem consentaneas fore, loco eius natali, & fundendi sanguinis prodigam, ac perpeffione mascula excitandarum in se tempeffatum, Martyrum omni responfuram & tenemus euentus, omnis huius claros interpretes; nam lapfo vix sæculo, supra trecentos hodie cenfemus, qua ferendo in ethnicis Chrifto qua propugnando inter hæreticos, lentis ignibus coactos diu mori, præfocatos mari, quadratim diffectos, confixos telis, & lanceis, fuffixos in crucem, capite truncatos, aquis vel congeliantibus extinctos, vel ardentibus necatos, veneno, laqueo, foffa (tormenti apud Iapones genus) crudeliffimè confumptos. Iam quidem ipfa ad excolendos Indos paratura iter & Martyrium longum eft, vita inter fauas furentis tempeffates, & iacentis Oceani pertinacem languorem arumnofiffima: nauigationes infinita, zona torrentis æftus vix tolerabiles, populorum immanitas barbara, linguarum difficillimarum fastidij plena; refugique horroris difciplina; ferina interdum in fubterraneis, in antris, fyluisque habitatio, victus coctæ orizæ breuis, poft hæc mortes non raro, tam ingeniofa in cruciatus fauitiæ, vt in iis mors ipfa gratiæ loco fit. Hæc nihilo feignius perrumpit fpargendi pro Chrifto defiderium sanguinis, quod fuo ab ortu hauit Societas, tam quidem fortiter, & latè per eius filios graffatum, vt tanti huius boni aucupandis apud Indos occafionibus, illorum bona pars, fi modo finatur, defertura fit Europam.

Iam fi diras infectationes mente repetimus quas Societas paffa eft, haud fcio an vllum in ordinem res duæ conuenerint, adè inter fe non modò diffitæ, verum etiam prorfus oppofitæ, tot, in quæ fequaces habuiffent, tot infectatores, tot excepta locis, tot eiectæ: tam multis & linguis, & calamis in publica commoda locutam tam multis, affenfu publico laceratam. Eius hiftoriam qui leget, creuiffè comperiet, vt duce olim Nehemia, reftitutos Ierufalem muros, cum manu altera, trullam, & malleum opifex; arcum, & lanceam altera moueret; illa operi faciendo, hæc ab hoftis impetu defendendo. Illata Gentibus Euangelij lux; difputationes, & libri aduerfus omnes hærefeonefctas, propugnatio Synodi Tridentinæ, tum in fidei dogmatis, tum in morum inftauratione; defenfa auctoritas fummi Pontificis; promulgatus emendati Calendarij vfus, & his fimilia, Societatem quot locis expulerunt: Iaponia, Sinis, Æthiopia, Congo, Anglia, Scotia, Tranfylvania, Hungaria, Liuania, Bohemia, Belgio, Gallia, Grizonibus; additis fæpius probrofi exilij decretis, columnis, & pyramidibus ad æternandâ infamiam, cõmuni ad ludibrium, & vituperium adplaufu; addiitione etiam nostrarum & domorum, & vitæ, in direptionem, & furorem populi, contra nos debacchantis. Vulgati deinde aduerfus Societatem, omnis generis libri, hiftorici, Poëtici, fabulofi, mercuriales, cenforij, forenſes, prouocatorij, Satyrici, Philippici, etiam, fi fuperis placet, prophetici, & qui non? certe bibliothecam foli occupaturi funt benè grandem. Quod à me tam certò ſcribitur, vt ante annos quadraginta, prodeunte primum Petri Ribadenairæ manu, ſcriptorum

guinis, &
rendarum
persecutio-
num.

VIII.

Electionibus,
& famosis
libris exag-
tata Societas

nostrorum catalogo, contrarium illi contexuerit haereticus eorum qui contra nos scripserant tam multorum, ut vel vna ipsorum nomina iustum volumen conflare potuerint. At enim callidus compilerator quod habet optimum Ribadencira, id cauit quàm maximè auctorum nominibus quos censebat, vitæ illorum summam attexere noluit, haud sine improba calumniatoris benè consulti laude, ne Societatem quam cupiebat exosam facere, hostilitate talium aduersariorum faceret omnibus venerandam. Hortatur idem, orâtque Principes, & Europæ Respublicas ad conferendam pecuniam in sumptus ingentis operis confarcinandorum in corpus librorum, quicumque eatenus aduersum Societatem exierant: cœptum iam Rupellæ tam salutare negotium; tomòsque sex editos, sed animis supra facultatem; congesta promiscuè à collectoribus strenuis, quælibet obuia; omiſſa quæ cerni ponique debuerant, in quorum typos, tanti scilicet est, totius Europæ Principes conferre subsidia oportere. Ex eo tempore, turba eo excreuit, ut multo sit minus operosum eos refellere, quàm enumerare; nisi verius fortè, quod interrogatus in arreptio Damon, de nomine respondit. *Legio, quia demonia multa in eum intrauerant*, idem respondeat ex iis auctoribus non nemo: vnus enim complures effugiens in Societatem libros, variis titulis, & adscritiis multorum nominibus quasi ab iis prodiissent, palam fecit, instinctum dæmonum legione, se scribere, in maledicendi concordem rabiem, diuersis linguis furentium. Alij quod suis oculis obiebat Hieronymus, *in tantum imperiti, ut ne maledicta quidem habeant propria*, describendis quæ dudum prodierant, & alieno vomitu ebrj, *alienis vocibus blasphemant*. Quid autem exoticæ titulis, & prodigiali nomenclatione, librorum frontes, ignota, grandia, priuatis aequè ut Regibus scitu per necessaria professæ? quem stultum, & stolidum non cogant ad eos thesauros toto suo patrimonio emendos? hic torquet, hic interpretatur, hic damnat, Societatis Iesu nomen; alius doctrinæ ipsius adumbrat arcanum; alius reteggit; est qui characteres Societatis diuinat, qui catechismum exponit; qui physiologiæ describit notas; non deest qui subtili anatome spiritum dissecet; qui scrutetur fibras, & interiora vitalia; qui latentia examinet, & secreto commissa studia; refert ille privata eiusdem colloquia; priuata spargit alius monita; arcana documenta hic euulgat; ille aphorismos eius enucleat, quidam à pristino defluam repræsentant; sunt qui eius agendi peculiarem modum; qui veram eius historiam ab ortu, per suos deducunt progressus; qui artes aperiunt; qui flagitia enarrant; infantes videlicet sexcentos, ut minimum, domi sacrilegio nobis natos; parricidio necatos in piscinis in quas coniecti fuerant repertos: congesta templorum in cameras arma, perduellibus vbi vsus foret armandis; nocturnos cuiusque suo cum dæmone tractatus ad condiscendas ab eo incantationes quibus cerebro moti religiosorum Ordinum professores in verba Pontificis iurarent: thesauros vndique in sepulchra veluti orbis spoliaria defossos. Consultationes hebdomadarias in rerum omnium publicarum politicam gubernatio

bernationem, ad priuatas nostras inde componendas, augendâque, quâ ventus adspirauerit, rationes. Concubinas Cardinali Bellarmino addictas mille sexcentas quadraginta duas, & ab ipso denique occisas, vt hinc nempe intelligeretur quid credi de aliis deberet, quorum erat virtus debilior, cum inter optimos insignis, fuisset nihilominus tantorum flagitiorum capax. Ad hæc prouinciarum rebelliones, cædes Regum, orbis deprædationes; & ruinas, denique scribebat ante annos septuaginta Nicolaus Sanderus. [De Iesuitis plures fortè fabulæ feruntur, quam olim de monstris. De origine enim horum hominum, & genere vitæ, & instituto, de moribus, ac doctrina, de consiliis, & actionibus varia simul, & contraria, ac somniorum simillima, non priuatis tantum colloquiis; sed publicis concionibus, librisque impressis publicantur.]

L. 3. ad
Schism. Ang.
glie.

Nec ista librorum colluies, perdita auctorum consilia segniùs promouet, quàm olim, Christi & Christianorum execrationem pestilentissima Pilati acta, Maximini iussu toto orbe Romano peruulgata, & in scholas inducta. Fingebat scriptor sacrilegissimi operis, exscriptum bona fide, ex cognitione iuridica causæ Christi, ex actis Pilati præsidis in illius condemnatione, ex tabulario Ierosolymitani prætorij. Stiparat autem horrendis flagitiis, quibus innocentiam Christi Iesu, fureifer incestabat. Quæ vulgo credita tam exosos fecerant Christianos, vt vbi se primum darent in publicum, ad ignem mox palam à conclamantibus poscerentur, ex quo & sarmenitij dicti sunt, quam artem, quidlibet cuiuslibet Dei seruo, pro libidine inuendi, ad proritanda in illum hominum odia, nemo ferè est veterum, qui scriptis à se defensionibus non queratur, nemo cuius verba magnam partem, Societati non bellè congruant, vel exostulanti, vel seipsam solanti. Illi verò, inquit Athenagoras, etiam epulas detestandas, & concubitus incestos fingere nobis audent, partim ne temerè infensi nobis videantur; partim quod ita existiment, vel nos metu percussos à nostra professione abduci, vel principum animos, propter flagitiorum magnitudinem aduersus nos concitari, & exasperari posse. Nos verò illud vos intelligimus; & non contra nos tantum, sed omnibus retro sæculis morem hunc fuisse scimus, diuina quadam lege, ac ratione, vt contrariam sibi virtutem improbitas impugnaret.] Et suo quidem grandi periculo id sensere præstantissimi etiam mendicantium Ordines, ex quibus vt ducit Societas sanctimonix exempla, ita etiam consolationis, & Gregorius XIII. suprema sua autoritate Societatem erigens afflictam, duos profert *sanctorum Dominici, & Francisci, præstantissimos Ordines*, suis etiam vexationibus perfunctos, & publico bono à summis Pontificibus seruatos. Nota Guillelmi à sancto amore, Parisiensis Doctõris in illos factio, scriptiones, conatus; quamuis primo adhuc vt vnquam deinceps spiritu vegetos. Tam criminoso attore impius sanctissimos homines, & doctissimos deformauit, subornauitque tam fraudulento veri fucò suas calumnias, vt eos & toti Gallix faceret odiosos, & extruderet pulpitis quæ Parisiis obtinebant, imò & spes suas sacrilegas mitteret

IX.

Libri aduersus innocentes quantum noceant.

Bull. Ascendente Domino &c.

mitteret ad eos ab Ecclesia, & hominibus extirpandos, tanquam germina virulenta. Sunt autem hæ pessimi hominis accusa'iones aduersus mendicantes, ex iis impromptu, quibus duo Ecclesiæ Doctores Thomas, & Bonaventura eas confutarunt: Vsurpari à mendicantibus pimarìa in Academiis pulpita, extrusis contra fas possessoribus antiquis; excussam ab iis Præfulum potestatem, atque imperia, Apostolicis priuilegiis prætexi: domos passim inuadi, lupina fame, ad prædam ex iis faciendam: fastu ac superbia tumidos, terere aularum limina ad aucupandam Principum gratiam; immiscere se consilij specie, negotiis alienis, re autem vera vt propria commoda nundinentur; arrogantiam, docendo; concionando, vanitatem; sua narrando, iactantiam ructare: cursare vagos, & vbique semper: nunquam vllibi esse. Obstare aduersantibus pertinaces, & vice maxillæ alterius præbendæ, ictum vsuris centesimis reddere: inhiare honori, famæ, ac plausibus, & priuatam suam in Christi gloria venari: versari frequentes in litibus; & de re aut fama disputetur, de summo iure nec apicem cedere, modesta specie animum impudentem; ementita virtute Pharisæicos spiritus premere. Illorum ergo cellas esse non aulas; chorum non Academiis; sportas, & storceas, & manuum opera, non doctrinarum, & artium studia, non conciones, & sacra pulpita, sed triste silentium; non alienorum iudicia criminum, sed suorum detestationem & luctum, quantumuis forent integritatis inculpatæ; at pseudo-Apostoli cum essent & pseudo-Christi, ac prodormam operam venturo anti-Christo darent, esse de medio tollendos, an possit atrocius aliquid in vllam hæreticorum sectam vomit: tam cæcus fuit paucorum errore grassabundus in omnes furor; inuidentia, sui tam impotens. Quodd literario eius Regno, ex iis ordinibus magni viri, maiori splendore officerent; & primas docentiam exedras suis meritis occupassent. Tanto demum damno, improborum suasu ab Innocentio IV. Sancti Dominici depressus Ordo, haud alterius reus quam auctæ altius sanctitatis, scientiæ, ac famæ; vnde hostium in illum ausus tam efferi, quem cernerent ab eo abiici à quo vno tutelam sperare debuerat: vnde ingens, pariter discrimen, vel scindendæ in partes Ecclesiæ, vel subruendi funditus Ordines egregiè meritos de vniuersa Christianitate, actumque profecto de iis erat, nisi fauentiorem sibi nacti essent Alexandrum IV. & Thomæ ac Bonaventuræ non segnes, mutòlye calamos, quales doctor, cum suis optasset, sed in suorum propugnatione strenuos, ac robustos, alioqui nec venti tam immanes, tam citò confedissent; nec Guilelmum à Sancto Amore probrosi censura silentij, exiliùmque domuisset. Iam à simili canum allatrato amplissimi Ordines liberi, diurnæ inuidiæ, ac perpeffionum præmio fruuntur, atra pace, nec est qui contra ganniat, aut itylum moueat; In nos *adhuc manus extenta*. Sunt tamen qui velint, nos Iobo crudius, manu nihilo miriori quàm Dæmonis, Iobi carnificis, ne debere quidem retinere *derelicta labia circa dentes*, ad patrocinium aliquod innocentia laceratæ; sed quod de Philosopho Christiano Nazianzenus dixit, cædenti

non

non modo alteram, verum, & tertiam quæ nulla est, maxillam potrigere. Habent nos si vocem mittimus vindictæ cupidos; si tacemus, confitentes reos; vt illum in Euangelio qui ad crimen obiectum *obmutuit*.

Ad Societatis quoque iactationes sed ab ortu suo repetitas eæ spectant, quibus eius fundator exagitatus est retortis præcipuè in parentem, scelestis in filios molitionibus impiorum. Gabrielem Lermeum, Simonem Misenum, Heliam Hallenmullerum, Rudolphum Hofpinianum, Pascasium, Arnaldum, & alios famosos effecit, collecta ex hoc argumento infamia, dum vitam Ignatij Ribadeneiræ opus configunt tum stolidis, & puerilibus; tum hæreticis censuris; & nomen ipsum contemptui, gesta vituperio traducunt, quod tamen ex recens edito de vita S. Matris Teresiæ exemplari, detracta sunt illa præsidia, quæ sibi ab Ignatij filiis collata, suis ipsamet scriptis proficitur, Typographi rationculæ cuiuspiam certo tribuerim decurtare sibi editionem illam ea potius parte quæ Societatem attinebat, quam alia qualibet indulgentis, quanquam & edita suo toto pars illa, vt sanctæ illi perhonorifica, ita nec esset vel vnum apicem de cuiusquam gloria decerptura. [Deo, inquit, Teresia, sub finem capitis vigesimi tertij vitæ suæ) Deo laus à quo id accepi vt quos à confessionibus habui, semper iis obtemperauerim, esto non absque meo aliquo defectu, fuere autem illi ferè perpetuo, viri Deo cari de Societate Iesu,] & alius quidem per annos quatuor, alij sex, decem, duodecim alij. P. Ripalda; & Baltasar Aluares vir Sanctus; Hieronymus Perez; Aegidius Gonzalez præter, & alios, diu P. Franciscus Ribera qui Virginis postea vitam composuit, opus dignum auctore, & sanctitate argumenti. Nec absimile est quod in enarrandis, magni Archiepiscopi Mediolanensis Caroli Borromæi rebus pariter actum est. Earum post alios scriptor, quæ voluit edere auctiores, inde vt potuit maximè, quæ mente haud scio, Societatis exclusit nomen, omnemque illius operam in iuuandis sancti progressibus, eiusque Ecclesia, clausis præterit oculis, quamuis ab testibus oculatis, particulatim, & disertè posteritati tradita, vbi que passim perlegatur. At hæ profecto comitates quocumque animo adhibita fuerint, placere superis non possunt, quorum beata de cælo mens ad defossam radicem ramos fructibus graues libentissime inclinat, quasi gratias habitura (vt dixit de arboribus non nemo) præstiti sibi quo creuerant alimenti. Quod ab ipsis quoque dum viuerent, sedulo factitatum, cum æterna virtutis ipsorum commendatione attendat qui volet, ex aliquot lineis datæ ad Christophorum Rodriguez de Moya à S. Theresia Epistolæ, qui essent eius in Societatem, & de Societate sensus [horum poterit fieri certior ab nonnullis è Societate Iesu qui hic versati sunt, & probè me norunt, eaque spectarunt. Sunt enim ij, patres mei, quibus si quid habet anima mea boni, post Christum integrè id debet. Mihi pro nostris cænobiiis non omnes probantur quæ pietati student, sed eæ tantummodo vel quas audiunt confitentes, vel suis consiliis regunt; nec vllam à me huc vsque admissam memini quæ non esset illis in Christo filia, nam eas video

P esse

X.

Alia Soc. con-
fessiones,
& vnde nam
orta.

esse præ aliis Ordini nostro idoneas, vtque ab iis eram in Spiritu, Dei beneficio educata, sic eodem accepi vt his cœnobiis idem spiritus inferatur; ac si regulas ipsorum V. D. legerit, opinor viderit, Constitutionibus illorum, nostras multis in rebus consentire. Pontificio enim diplomate id obtinueram vt possem. &c. Aulæ 8. Ian. 1568. mihi quidem hætenus pericundum fuit ea memorare quæ Sancti Ignatij beatis primordiis contulisset tum D. Ioannes Chanones Monachus S. Benedicti, tum ex S. Dominici familia nonnulli quorum ductu Manresæ regebatur, tum ex Franciscanis Iacobus de Alcantara, & Theodosius quorum Barcinone, alter ei à confessionibus; Romæ alter fuit. Ac si ad me plura in hoc genere peruenissent, plura omninò retulissim, certus, præter fidei laudem historiæ amissim, & animam; futurum me quoque acceptiorem S. Ignatio fuisse summè in eos grato, per quos in Domino profecit. Non solos autem Chemnitios sensimus, solos Osiandros, Lermeos, Hospinianos, Lauseros, Cambilonios, Misenos, & farina istiusmodi sexcentos, Apostasi, hæresi, laude vtraque notos; suo allatrato, & probrorum honore Societatem dignatos, vt de, infectatore suo, Apostata Iuliano, Nazianzenus scribit; *felices lesuite, se hos proferant solos instituti, & fama carnicifera, quod ab iis vituperantur, qui nihil vnquam nisi aliquod grande bonum vituperare consueuerunt.* Sunt, nec paruo numero alij, hoc nocentiores apertis hostibus, quod eandem professi, & Christi fidem, & fortassis vitam; proferre infectum animum non possunt nisi pia velatum specie charitatis. Ipsa ordinum religiosorum dissimilis ratio, cuius tamen formosa varietas Ecclesiam vestit, illos censet interdum exerrare, quos in aliam viam Deus induxerit, pari cum iis figmenti ludibrio qui antipodas cogitant inuersis capibus terræ insistere, quod terras incolant recta illi terræ oppositas, vno tamen omnes, & puncto medio, & situ reguntur; *vnus quidem sic, alius verò sic.* Nec iste dissensus est, sed concors dissonarum fidium concentus. Ille Reginae Ecclesie ornatus, inquit Augustinus, nec de vili materia ob dignitatem, nec de vno colore ad pulchritudinem, sed *pretiosus, & varius.* Ergo subdit ille, *in veste ista, varietas sit, scissura non sit.* At eecam è contrario, ex eodem siue pietatis seu literarum ministerio natam *Schismatum matrem*, æmulationem, illudque *velle direfcere aliena paupertate.* Quod iniquissimum dixit Augustinus, certò quidem ab illo diuinæ gloriæ studio profus alienum cui esse optabilius nihil potest, quàm cum ea secum parcius latius ab aliis promouetur, eum ferè in modum quo Dei gloriam enarraturi mundo cœli, veloci motu se inuicem rapiunt quo circùm lastrent vnuerfum.

Rescius in
spongia.

In Psal. 44.

Tertul.

Serm. 91. di.
uusi.

XI.

Septem causa
urbatum in
Societatem.
Prima igno-
ratio illius
cuilibet lo-
quaci credu-
la.

Hic si causas lubet cognoscere vnde tam leua mens, affectusque in Societatem, vltro illas nobis suppeditet Iacobus Gretserus, qui vt de anatoma Herophilo Tertullianus dixit, *sexcentos exsecuit, vt naturam scrutaretur*, longo saltem vsu defendendæ à nobis calumniæ, tentata arteria scriptorum calumniantium, peruenit ad focum, causamque paroxismi quantoperè insanirent, & eam septenario numero comprehendit: prima, *retunt*

rerum nostrarum non alia quam ex triuo rapta cognitio; ne in dubium quidem vocans an credendus sit potius esse maledicus, cui prona sit ad maledicendum libertas, & libido; quam esse improbus quem diuinæ, & humanæ leges, prohibent ne velit esse improbus si possit; nec possit, si velit. Primis Ecclesiæ sæculis, affingebantur Christianis nefaria, & execrabilia scelera: adoratio capitis asinini: vnus infantis quotidiana sub auroram cædes, eiusque farre inuoluti, sacrificium, & esus carniū, ac sanguinis potus: inductæ versis per edoctos canes lucernis tenebræ, in iisque promiscua nullo discrimine turpitudine. Hæc de Christianis tam horrenda, latè credita, & nusquam probata, tam certæ fidē censebantur, vt damnandis ad bestias, ad ferrum, rogiū infontibus Christianis sat esset *confessio nominis, non examinatio criminis*. Christianum confessus, eadem voce, ac nomine sacrilegum, homicidam, incestum, maiestatis reum, falsus putabatur; haud alio quam famæ publicæ argumento, Christianos tales garrientis. Hinc illæ tot veterum eius æui scriptorum querelæ, nulla Christianis inesse crimina præter illa de quibus non inquiretur; & idē minimè inquiri, quod inquisita non inuenirentur. Qui damnari hos vellent, noluisse scrutari vt reos, ne deprehenderent innocentes. Perstringebat quoque malignos oculos, quod facinorosi palam, ac publicè, christianæ lucis tenai radio afflati, vbi primum illam animo exceperant, repente quidem in alios transisse cernebantur; at licet religiosi ex impiis; ex homicidis mansueti; veraces & candidi, ex fraudulentis, & versipellis; ex alienæ rei direptoribus, suæ prodigi reipsa probarentur, negabatur tamen ipsis oculis fides; præiudicio sceleris, de Christiani nomine concepto, euidētia cedebat innocentia; de manifesto quod addubitari non poterat, prouocabatur ad secretum, quod non dabatur introspecti. Sic omnis infontibus eripiebatur defensio; omnis ad accusandum, licentia calumniatoribus laxabatur: Quamdiu enim teneri sepulta latebris putantur crimina, abstinebatur à probatione illorum exigenda, & poterat quilibet, quicquid somniasset, cuius imponere. Subire hanc legem tristē, & barbaram primi Ecclesiæ filij cogebantur; opinione rei; præiudicio damnandi, inuita nihilominus, & ringente iniquitate hac adē impudenti, Romæ potissimum, vbi tanta Christianorum strage volitabat, stetit Christi fides inuicta, & viuida etsi multa interdum eorum millia quotidie caderēt; sementem faciebat cædes; ex vno centum nascebantur, & mortui vnus sanguis, messem dabat viuorum latissimam. Erant tamen illæ immanes, ac truces sententiæ, quibus tot hominum populi, non ex cognitione criminum, sed ex stulto plebeculæ stolidæ rumore necabantur. [Natura famæ omnibus nota est, inquit Tertull. *ve-*

Tertull. c. x.
apol.

Apol. c. 8.

cessat esse, & quasi officio nuntiandi functa rem tradit: an vero famæ credat nisi inconsideratus? quia sapiens non credit incerto. Omnium est æstimare quantacumque illa ambitione diffusa sit, quantacumque asseueratione constructa, quod ab vno aliquando principe exorta sit. Necessè est exinde in traduces linguarum, & aurium serpat; & ita modici sermonis vitium cœteræ rumoris obscurat, aut ingenio æmulationis, aut arbitrio suspitionis, aut non noua, sed ingenita mentiendi voluptate. Meritò igitur fama tandiu sola conscia est scelerum Christianorum. Hanc indicem aduersus nos profertis, quæ quod aliquando iactauit, tantòque spatio in opinionem corroborauit vsque adhuc probare non valuit. Hæc Tertullianus, Romanorum incusans licentiam spargendis clam, palam, & aure credula bibendis quibuslibet flagitiorum probris quæ confingerentur aduersus Christianos. Vt verò Ambrosius de Naboth per calumniam lapidato *historia Naboth tempore antiqua est, vsu quotidiana*; ita de hac tam iniquè vulgata maledicendi libertate dici potest, quàm vna fulcit vesana credulitas cuius præbita pro sua libidine garrienti, huius iniuriæ quanta pars ad Societatem pertineat, longum sit narrare; ex eo tantùm fiat coniectura, quod in Saxonia, & aliis Germaniæ tractibus hæresi contactis infantes adhuc pueros, doctrina hæc imbuit quasi extra dubium cunctis notissima, Iesuitas (vt etiam Papam, vultus præferre Dæmonum similes, vesperilionum alas, caudas, cornua, & pedes hircorum, digno certè prædicantium acuminibus commento, à quibus tales plebeiorum oculis pingimur, & mentibus fingimur, ex quo (vt de Christianis olim Minutius) ante nos incipiunt odisse, quam nosse. Iam si maledica odia tantum audent, vbi possunt nullo negotio, euidentissimi mendacij damnari, quid non sibi assument vbi argui non possunt, vt nos apud se animo describant tam monstròse deformes, quàm lubitum maleuolis fuerit, si præsertim exterior species putetur simulandi arte composita, ne possit ex illa de interioris hominis probitate benignè conici. Paucorum est Hentici secundi Regis Galliarum prudentia qui nos hypocritarum nomine apud se inuisos facere conatis; æstimandi sunt, inquit, de gestis & moribus, non de mente, Deo vni perspecta, nec sermone hominum sit reus, qui verè sit innocens.

XII. *Secunda causa. libris contra Societatem fides facilius creditur.* Causæ huic succedit altera haud multum dissimilis. Scribunt videlicet in nos Catholicè quidam hæretici, & vice versa hæretice ex Catholicis non pauci. Fidem illi sibi arte parant dum mentiuntur fidem, utcumque tamen leone se tegant, in eo pecudes se produnt, quod velut mente, & anima cassi, animarum saluti studere se fingunt. Hi verò aut aliquo priuatim commodo, aut alia quavis perturbatione extra modum communis odij, abripi se sinunt, solenne vtrisque, potissimum primis, alienis nominibus cælare propria ne si aut Caluini aut alterius hæresis deprehendantur asseclæ, præiudicio nominis negetur iis fides quam facere cupiunt, dum volunt pro Catholicis legi. Quare illorum mendacia nudaturo, succurrit in primam statim periodum illud Stanislai Rescij in spongia, quâ tergit, nobis asperfas.

asperfas maculas ab quodam semischismatico, semizuingilano iuvene, nobilis Poloni cognomentum mentito *Atheus sis, an Iudæus; hereticus, an Schismaticus; ater an albus, Iesumastix procacissime! ignoro, Catholicum esse non credo, Christianum vix puto.* Habent hoc etiam vt suis præfigant Indices arma defensionis publicæ pollicentes & florem sinceri ad coronandam veritatem, vt fuit illa ad Regem Chistianissimum. *Oratio sincera.* Planè, inquam, sincera mendaciis, veri nullius interpunctione; illud item *Patrocinium veritatis* tam vbiq; manifestè falsum, vt in plenam confutationem mutata litera plus satis fuerit scribere *Latrocinium veritatis.* Aliam fabulam putarunt alij processuram sibi lepidius, credi voluerunt fuisse de Societate, & ea perfidè ejurata, dum fanda nefanda in illam scribebant: arcana proferre, quorum pars fuissent & testes oculati, tantum non illud D. Ioannis vsurpantes, *quod audiuimus, quod vidimus oculis nostris, & manus nostræ contrectauerunt, testamur & annuntiamus.* Placuit duobus ista fraus Ioanni Cambilono, & Ioanni Schlossio, horum alter Germanus, alter Anglus, volens vterque ab Ecclesia & Societate, quam nunquam inietat, videri ad hæreticos perfuga, exceptus ab iis est mercenaria comitate, & collati sibi ad argenti sonum, Ecclesiæ & Societati ocyma decâtavit. Postremò denique inuêto, velut à nobis & nostro nomine, data est in typos, gubernationis pestiferæ ratio titulum præferens (*priuata monita, institutio secreta Societatis Iesu*) quasi duobus stare institutis; publico vno eoq; sancto, quod nobis scripsisset fundator; politico altero, & arcano, quod Præpositus Generalis priuatim Rectoribus dictaret, refertum cauponariis artibus, ad rem faciendam, & emungendos quæstus ex nundinatione animarum, & Religionis. Ac ne fabula suum deesset mangonium, commendabantur ea monita plausibili nomine RR. PP. Capucinatorum à quibus vulgata dicebantur, eorum autem in manus venisse, cum Dux Brunsvicensis hæreticus Paderbornensi nostro Collegio direptioni dato, libros nostros, & scripta iis condonasset, at enim quorum est veri laruam falsis detrahere compulere hoc mendacium in lucem, cum auctoris, si minus nomine, at saltem infamia. Nam in Polonia Pontificis Nuncius, & Cracouiensis Episcopus, in Hispania sacri Quæsitores, librum tanquam falso Societati attributum, & perniciosum confixerunt. Romæ Cardinales Eminentissimi sequenti decreto proscripserunt. *Die 10. Maij anno 1616. in sacra Indicis Illustriss. & Reuerendiss. S. R. E. Cardin. Generali Congregatione, habita in Palatio Illustriss. & Reuerendiss. D. Cardinalis Bellarmini, facta relatione cuiusdam libri cui titulus. Monita priuata Societatis Iesu Notobrigiæ anno 1612. sine nomine auctoris, Illustriss. DD. Cardinales decreuerunt præfatum librum, vtpote falso Societati Iesu adscriptum, calumniosum, & difamationibus plenum, omnino esse prohibendum pro vt de facto illum prohibuerunt, & mandarunt ne cuiquam in posterum licitum esset illum legere, vendere, vel apud se detinere, &c.* Iam istarum lucubrationum si quis in aliquam incidat, magis curiosus, quam catus, & solidus; tam sinistra de nobis concipiet, vt sit par

miraculo futurum, si vllius vnquam apologetici machina reuellantur, præterquam quod enim pronior est in acculatorem, quàm in patronum fides; plus valet saepe confictis mendacium, quàm rectis veritas ad persuadendum, illudque Ambrosij de lilio, etiam plerumque in virtutem cadit, à maledictis laceratam, *que tanti est artificis manus, que possit lily speciem reformare?* Quæ confutandi vis tam perita, & potens, vt quantacumque contentione ingenij & artis primo flori probitatis, famam restituat, publica semel infamiae, aut vituperationis vredine perstrictam?

XIII.

Tertia, odere improbi, sua improbitati o'sistentes, quocumque tandem modo ei obstiterint.

Sap. 1.

Tertia est, quod inter Catholicos bene multi, tam illustre hoc Catholici nomen, labris solum extremis retinent; habentque in promptu tantillum id ex quo se nominant, expuere, si non vereantur ne flatu eodem rogam sibi accendant, palam alioqui professuri alius Machiauellum, Epicurum alius, etiam non nemo Diagoram, hoc est homines sine Religione, sine anima, sine Deo. Ab his quicumque diuersâ graditur, vel hoc solum ab eo offendi se putant, eiusque occursum sui esse censuram, quin vt de pallio Tertullianus dixit illius, vel *ipse habitus sonat*, pessimam eorum de diuinis mentem, & vitam peiorem: militare verò sacramentum aduersus vitia apertè suscepisse, longè grauius illos vrit, cum sint omnibus infensi qui non sunt eorum vitis amici. Planè illud scelestum, & deliberatum sacrilegè *circumueniamus iustum*, aliundè non fluxit, nisi quod *conrarius est operibus nostris, & improperat nobis peccata legis*. Sed sinantur hi sanè coaxare, & scribere, tales denique agnoscendi quales ranas describit Augustinus, *de paludibus personantes tanto tumultuosius, quanto sordidius ex delictorum cæno*. Ad extremum verò si fortè accidat vt contra rem suam venisse nos credant, tunc demum viuaces Iacob inter, & Elaiù incrudescunt inimicitiae: cœperant illæ materno ex vtero, nec potuerat communitas illius hospitij longè ab se dispar ingenium emendare; nec agrestis alter, & multum de bestia sapiens, alterius Angeli contubernium sustinere; sed hæc demum rixa ad summum euasit, cum id sibi Iacobi vindicauit industria, quòd iure suum iam fecerat; tunc enim tandem mors ipsi decreta est; tunc ei ad eam vitandam necessitate indictum exilium. Iisdem his actus stimulis scripsit quidam (fortè adhuc superstes) ediditque variis titulis, & idiomatis libros contra Societatem quatuordecim singulos ex æquo pessimos; vt sunt *Mysteria Patrum Societatis Iesu. Actio perduellionis in Iesuitas. Anatomia Societatis Iesu. Iesuita exenteratus. Arcana Societatis. Relatio Alfonso de Vargas, Consultatio fratris Iuniperi. Relatio Fratris Ludonici Soteli*, & his per similes. Atque ad istius farinae homines alludere visus est Paulus IV. Pontifex Max. cum patres alloquens primi nostri consellus Generalis, & in iis coram genu flexis Societatem recens natam. *Ne puetis, inquit, vos melioris esse conditionis, quàm legis vtriusque sanctos Dei legatos. Similiter vobis coninget, multi enim non recipiem vos, nec doctrinam vestram, sed persequentur vos, & interficient, obsequium se prestare Deo arbitantes. Perturbatissimum enim seculum hoc est, quo Dominus vocauit istam beatam Societa*

Societatem. Ecclesiam Dei diris modis vexari, & ubique ferè oppugnari videmus. Oppugnant Christi sponsam, non tantum à fide alieni, barbari, & qui in nouis insulis Christianum nomen hostiliter insectantur, sed etiam illi qui communi nobiscum Christianorum nomine gloriantur.

Quarto, priuatorum seu nauis, seu lapsus, largitate iniquè prodiga in omnes conferuntur, & ex acini liuore, non racemus tantum, sed & vitis ad falcem damnatur. Communitatem hominum, culpæ semper ubique experitium, frustra quis extra cælum quærat; illic inter beatos nemo umbram mittit vlliùs nubeculæ, cum sit illorum cuiusque lux septemgemi solis, hic lumine vtinur lucernarû, quæ ex S. Ambr. non extinguuntur solum defertæ pabulo, sed olent extinctæ grauitè, & latè putorem adstantibus inhalant. Non est vbi aliquid peccatur, ordo religiosus propterea malus; alioqui nullus sit vsquam bonus; sed vbi impunè peccatur. Nam si errans punitur, inquit Augustinus, in ornamenta errores vertuntur, vt piceas umbræ manu erudita dispensatæ distingunt, & distinctio ordinis mater est; Ita lapsuum prudens negotiatio, quæ meritâ illorû castigatione peragitur, vigere ordinem demonstrat, & viuendi regulam tenere: quo etiam modo, ex criminibus hominum exprimit sibi diuina iustitia gloriam dum ea suppliciis vindicat, quorum hæc sapiens administratio id facit, aut si minus specie, at saltem ordine placeant; sic enim ipso faciente pulchra sunt singula, ipso ordinante, pulchra sunt omnia. Verumenimverò, si vnus ex omnibus reus, cur omnes inuoluat damnantis sententia? fiat id prorsus quod se facere solitum Ferdinandus II. Imperator aiebat *Alicui ex Societatis hominibus irasci possum, Societati vniuersa non possum.* Ne dignus laqueo parricida Iudas, totum faxit secum laqueo reum Christi collegium; nec tot hominum millia; maximam partem nec de ingenio inuicem, nec de facie nota, perinde vnus in mente censeantur vt omnis in Adamo illius posteritas; sitque propterea vnus contra fas, sermone factõve admissum, omnium odio, pœnæque mulctandum. Si iusto humanius videtur, multorum virtute, paucorum culpas prætexere, hoc saltem æquitati detur, ne paucorum error, virtuti officiat plurimorum. Durum hoc & intolerandum queritur Augustinus, ad populum scribens, offensum duorum ex suis, mutua accusatione, ex qua necessariò aut alter impudicus, aut erat alter pronuntiandus calumniator. [Nempe esse hominum genus quibus vnice cura sit venari, an Episcopus Sacerdos, Monachus, aut virgo Deo consecrata, in aliquo lapsi sint, vt inde conficiant ceteros omnes eadem peccare, licet de his nihil eiusmodi audiatur, nec tamen iidem vxores repudiant, nec matres inculant, licet audiant adulteria maritarum. At si de aliquo sanctum institutum professio increpuerit sinistra quidpiam, si falsus aut verus noxæ odor eos afflauerit, hic verò ingenium acuunt, huic adlaborant, & sudant vt persuadeant omnibus, omnes eiusdem propositi, vni eorum esse persimiles.] Licet ex vno illorum cognoscere quid de nobis alij obloquantur, qui omnes vnus aut culpa, aut suis suspicionibus reos esse nos volunt, *Nec causâ, inquit, nec culpa earum re-*

XIV.

*Quarta, error
res paucorum
omnibus at-
tributi.*

In psal. 118.

*Aug. de
Genesi c. 5.*

Epist. 137.

rum quarum Iesuita insimulantur, ita partiri, & separari potest, ut alter altero mitius, aut durius tractandus sit; sic enim secta hac tam arte inter se compacta est ut totum corpus, & cum hoc omnia eius indiuidua membra in unum conspirent, & ad unum scopum mente, & corpore ferantur. Ita scilicet fieri oportet, nec quicquam interesset, inter communitates hominum, & metalli venas, sed ex probato utrobique vno, utrobique omnia eadem aestimari, inde communione omnium, hinc vnus culpa liquido comperta, omnes æquè pro reis damnari. At cur non potius infantes haberi? post exploratam vnus innocentiam, & confessionem omnium palam notam? sic iste arguator dum nimium premit, nihil exprimit. Sed ita sit sanè, & confessionis mutua præiudicio, partis vnus malum pertinere ad omnes iudicetur; ergo ne si cui extremus digitus abscedat, totum corpus secari utique oportebit? huius enim, membrorum inter se, quam Societatis vnus hominum coniunctio maior est, atque consensus, suaque singuli propria, diuersa ut plurimum sentiunt, & sæpè contraria. Nihil præterea iustius, sententiam omnium ex vnus sensu colligere; quam probum, aut improbum eorum animum, ex vno. De tot Societatis scriptoribus, dictum fortè, ab vno seligere, esto, vel assertum leuius vel parum ad censoris saluam faciens, & hoc pro communi Societatis doctrina obrudere, in qua sunt plurimi qui illud improbant, plures etiam qui non probent hocine ius vllum, hoc vlla æquitas pariatur? *Iesuitarum Aphorismos*, anonymus nebulo Emmanuelis Sa opus nominauit, & ex eo quod illic peccatum ab illo putauit, nigrum theta nobis omnibus præfigit, quasi prophético septuaginta interpretum consensu, vel minimos etiam conueniremus in apices, & forent omnium quotquot sunt in Societate Doctorum ingenia, ex vnus cuiusque calamo apta. Omitto quod opiniones pro nostris damnantur, quæ orbe toto iam inualuerant, priusquam nostra in elementis literarum lallaret infantia, alij nimirum silentur auctores, ne qua pars odij nobis depereat.

XV.

*Quinta, qui
malè agit,
omnes sibi si-
miles putat.*

Quinto, id habent improbi, ut libenter credant omnes sibi esse consimiles, ut iis qui vertigine laborant, verti omnia videntur, quod tunc deterius agitur, cum peccandi assuetudine, in licentiam quandam necessariam conuersa, irretita vsu scelerum voluntas, impotentiam mentitur emendandi, ita ut plurimum qui peccant, libidinosi præcipuè, patrocina sibi fingunt in credulitate sua arbitraria, qua omnes ut eadem secum ex carne concretos, ita pariter voluptarios esse volunt; qui vero minus id præferant, cautos magis esse quam castos: hinc se fronte quidem manifestè leprosa cogitant; alios sinu, & occultè, plaga eadem maculosos: Porro hi de se dum alios pendunt, dumque (quod improbis innatum Ambrósius notat) nolunt alios videri innocentes; palam est linguam cuiusmodi, ac stilum in sui dissimiles exerant. Susannæ causam impuri Iudices dum tractant; adultera est, & lapidibus obruenda, Daniele appellat virginem castimonia ipsius, *Secura est de victoria castitas, cum est iudicatura virginitas.*

Sexto

Sexto quoduis in literis, virtute, aut hominum gratia, paulò spectabilius incrementum, iniquos statim oculos pungit, & maledica eorum odia, incendit, quæ se hoc miserabili remedio solantur, vt auerso ab iis aspectu, quæ cogantur fateri si videant; persuadere sibi conentur nequaquam æmulis ea bona inesse, quibus illos carere quàm maximè cupiant. Illa quam ex Sacro Capucinatorum Ordine vir doctus, *Typographiam inuidia dicit ex qua libelli tot famosi in Ignatium, & Socios eius prodire; diabolo exagitante, eloquio, & scriptis Societatem*; Illa, inquam, æternum Typographia illos premet, quoscumque virtus extulerit aliùs, quàm ferre valeant, qui nec maiorem patiuntur, nec parem. Quas linguas Sidonius, *core liuoris acuminatas* nominauit, docetque rem esse omnium pessimam; nam & lethales ictus habent, & qua defigunt aculeos, vnà & venenum infundunt, quo semper infano turget inuidia. Earum tamen pernicies multiplex, quamuis certa solum cogatur in capita; cum nec mihi scribenti, nec legenti opinor non possit non esse permolesta, vltro hic à me omittitur: vnum tantummodo referre liceat, quod scriptor nescio quis, proximis retro annis non est veritus in lucem edere; Nempe S. Franciscum Xauerium, Clericum fuisse secularem, non autem de Societate Iesu Religiosum; quod videtur magis in Societatem quàm in illum torqueri. Quod enim tanta Societatis nostræ commendatione summi Pontifices, Xauerium dixerint [nouum Indiarum Apostolum, sanctitatis gloria, & meritorum splendore singulari Illustrum.] Quod iidem tot regna enumerent, quibus etiam vltra Indos, Euangelij solem, primus omnium intulit; quod multis centenis milibus barbari censeantur, quos sua ipse manu, sacro fonte intinxit; quod quæ mari, ac terra, pedes obiuit spatia, terræ ambitum aliquoties adæquarint; quod tam multos ad vitam mortuos reuocarit; quod charismate linguarum claruerit; quod illius nomen magnificentius in dies miraculorum perpetuitate diuina bonitas celebret; hæc omnia faces sunt quibus radiata Societas, fulget augustius, quam vt tantum splendoris nonnulli valeant æquis luminibus sustinere. Inde aliis nouum suereuit acumen ad mouendam de iis etiam aliquam saltem dubitationem, quæ ante apud omnes in confesso erant. Ex quo nisi isti nugarum mendacium fatores consecuti essent apud multos, pasci fabulis assuetos, quod potissimum volebant; nec vlli cordato refutatione nec mihi viderentur digni; cum fastidioso plerumque silentio melius enormis falsitas, quàm defensione confutetur, & fiat suspecta res simplicioribus, fidei non ad eò certæ, quæ disputationi committitur; at si hæc ratio valeat, triumphum certò hinc ducat effera hæreticorum audacia: nam quid Catholicis dogmatis certius, quid autem hostilius impugnatum; nedum controuersie subiectum, ab iis quorum perfidiam seu inuidia siue ambitio, seu amor effrenis licentiæ ad exagitant illa ingeniosam fecit & acuit: nec tamen propterea quicquam sanctissimæ illorum decedit veritati, siue in aranam aduersarij prodeant, siue argumentis fortioribus prosternantur. At vndenam quæso propo-

Marcellin.
tom 2. mor.
encycl.

L. 8. Ep. 1.

Q tum

ut validius asseram quàm ex rei ipsius per se notissima, & vulgatissima exploratissima certissimaque euidencia. Sunt enim quædam lucis instar, tam iplendide certa vix vt illiqui ea non videat, possint luce alia monstrari; sed collirio sit opus oculis vt cernant; non rebus ipsis alio lumine vt cernantur. Nam quòd Xauerio Prouincialis munus in Indiis crediderit Ignatius; quòd multa mandarit illic peragenda; quod obedientiæ præcepto ad parendum quandoque obstrinxerit, etiam ad Europam relictis Indiis repetendam, quod item Xauerius Societate gloriaretur magnopere, vt suis tot literis fecisse legitur, Deòque perpetuas gratias tanti boni, quòd pro ratione officij Societatem gubernarit; admissis qui eam expeterent; eiectis qui se illa indignos præberent, iisque etiam Rectoribus; quod iussa culpæ lethalis religione sanciuerit; quod se per literas S. Ignatio paratum obtulerit ad redeundum Romam si vel innueret, iubendi nimirum præditus potestate, quòd Societatis vota quotidie instauraret; quod theca reliquaria, cum Ignatij Chirographo ex eius Epistola reciso, & officulo Thomæ Apostoli, inclusam gestaret professionis suæ solemnem formulam manu sua scriptam, qualis in Societate edi consuevit; nullus sit opinor ita effrons qui neget. His autem tam claris, Apostolico Breui nihil quicquam derogari quo creatus est Apostolicus Nuncius, plus satis constat ex sola illorum diplomatum lectione, quibus id munus, illi creditum est: ad hoc enim solum id illi concessum in iis legitur, vt posset obstante nemine, opportuna munitus facultate Societatis ministeria, vel apud Æthiopes, vel in India obire, hoc est concionari ad populos, sacramenta iis administrare, & alia quæuis æternæ salutis præsidia. Fuere quoque Apostolici Nuncij Salmeron, & Codurius, è primis Ignatij sociis, à Paulo III. anno 1540. mense Martio dicti, sex prius mensibus quàm ab eodem Societas in Religiosum ordinem formaretur, nec ante annum consequentem in destinaram sibi Hiberniam sunt profecti, substituto in locum Codurij defuncti Paschasio; ecquid verò id obfuit quo minus ij Romæ solenni ritu profiterentur Societatem? ecqua verò ad hoc noua facultate, aut diplomate opus fuit? Nam si Paulus III. eorum nominibus eo diplomate, quo Societatem statuebat expressis, priuata lege tacite vsus cum illis dicitur; in eandem legem necesse sit pariter Xauerium venire, qui cum iisdem nominatur. Quid autem si ante Societatis Xauerius fuerit professus quàm nuncius? At extra dubium est fuisse. Iussus Ignatius à Paulo III. quos idoneos iudicasset duos è suis ad Ioannem III. Lusitania Regem destinare, ituros, inde in Indiam; Rodericium & Bobadillam legit; sed cum Xauerium noui illius orbis Apostolum designasset Deus, Bobadilla ex morbo ad iter profusus inhabili, Sanctus Patriarcha Xauerium subrogat, professionem indicit Martij 15. anni 1540. & proficiscitur die proxime insequenti. Quod autem quamprimum Societas crederetur à Pontifice confirmanda, triplex suum ea de re decretum scripto consignauit, priusquam Româ discederet. Primum assentire se regulis, & constitutionibus vniuersis

sis, quas esset Ignatius Romæ cum sociis scripturus, probare se illas suo suffragio, pollicerique se religiosè seruaturum. Alterum, ab se Ignatium eligi in præpositum Generalem. Tertium iam indè nuncupare se religiosa vota, quæ Societate post Paulum formata essent suam vim omnem habitura: suas autem vices Iacobo Lainio demandare, vt hoc suum autographum Patribus suo nomine exhiberet, cuius tertiam partem ex Romano nostro vbi assèratur tabulario Hispanicè scriptam Latinè hîc reddo. [Simul, inquit, postquam confirmata Societas fuerit, datûsque illi præpositus. Ego Franciscus, exinde in id tempus promitto perpetuam obedientiam, paupertatem, & castitatem. Rogo itaque te Laines rui Pater charissimè, in Dei Domini nostri obsequium, meo absentis loco, Generali quem delegeritis meam hanc mentem, offerre ne graueris, cum tribus religiosi votis, exm siquidem in diem quo lectus fuerit promitto me illa seruaturum in cuius animi mei, & sententiæ veram fidem, scriptum hoc meo chirographo confirmo. Datum Romæ anno 1540. Martij 15. Franciscus.] Post hæc aduertendum non fuisse Xauerium Nuncij munere insignitum, nisi mensibus septem ab Societate, Pontificio maiori diplomate probata. Leguntur enim inter Pauli III. Rescripta, quatuor de legatione Xauerij simul & Rodericij Nunciorum; vnum 27. Iulij adnotatum anno 1540. ad Ioannem III. Lusitania Regem, quo ampla illi fiebat potestas, illius eorum alteri, aut duobus, vel neutri etiam tradendi, vti magis luberet; eos in Lusitania vel retinere, vel indè amittere. Constituebantur verò Pontificis Nuncij cum auctoritate Euangelij promulgandi, explicandæ scripturæ, &c. Secundum Augusti 2. annoque eodem signatum, cuius facultate possent Ecclesiæ reconciliare hæreticos, & cum iis quos labes aliqua ab sacro Ordine arceret; vel à coniugio propinquitas sanguinis, indulgere; & eiusmodi alia. Postrema duo data Octobris 4. eiusdem anni, vtrumque Nuncium Imperatori Æthiopiæ, & Indiæ Regi maiorem in modum commendant, nec quicquam præterea continent. Ex his colligitur hoc primum, Nuncij dignitatem non fuisse ante Xauerio collatam, quàm Roma discederet; cum diplomata breuia quibus ea illi collata est, nisi post quartum & quintum mensem ab eius discessu data non fuerint. Ea verò in Lusitania ab Rege (cuius erant arbitrio permissa) non priùs accepit; quàm Regem postremum salutans, nauim esset quamprimum in Indiam conscensurus, quod Aprilis 7. factum est anno 1541. mense septimo post Societatem inter religiosos Ordines coopratam: præterque hunc omnium qui de illo scripsere, in hoc idem consensum habetur autographa in Romano nostro Archiuio eius Epistola à Rodericio pariter, cuius erat communis, subscripta. Interea temporis de Societate confirmata edoctus professionem in ea emisit; verùm quid attinet in probationes alias diffundi, cum Paulus III. à quo Nuncius missus est, cum primis nouem Societatis Patribus Xauerium numeret, primo illo quo Societatem confirmat diplomate, cuius est initium *Regimini militantis Ecclesie*; Secundo item, cuius prima sunt verba, *Iniunctum nobis*

his ann. 1543. Xauerium apud Indos versantem iisdem accenseat & coniunctim omnes Societatis religiosos vocet. *Cum itaque, inquit, nos alios postquam dilecti filij Ignatius de Loyola, & Petrus Faber, & Iacobus Lainez & Claudius Iaius, necnon Paschasius Broët, & Franciscus Xauer ac Alfonso Salmeron, & Simon Rodericus, necnon Ioannes Codurius, & Nicolaus de Bobadilla socij Societati Iesu nuncupatae presbyteri, &c. quod ipsum quoque declarat Iulius III. diplomate Exposcit debitum anno 1550. quo institutum nostrum sanciebat; nec deest auctoritas recentiorum Pontificum idē probantiū, audiuit enim Greg. XV. Probauitq; Eminentissimū Card. de Mōte, referentem in Consistorio de Xauerio Societatis Religioso, & S. Ignatij potestati subdito, cum auctoritatibus testium publicis, ad eum sanctis adscribendum. Quā relationem in hęc demum verba Eminentissimus conclusit. *Hęc sunt Beatissime Pater quę ex legitimis actis huius causa dicēda fuerunt de vita, & moribus serui Dei Francisci Xauerij, Societatis Iesu* Ad hęc tum idem Gregorius, tum Urbanus VIII. eo diplomate quo in album sanctorum refertur Xauerius; *Sancto verò Ignatio inquit, Præpositio suo non nisi flexis genibus scribebat, cum dabat ad illum ex Indiis literas. Denique instar sit publici decreti, pertinacię cuiuslibet præscripturi, quod eius memoria Ecclesiasticis tabulis Romani Martyrologij consignata est iuridica potestate in hęc verba. In Sanciano Sinarum insula S. Francisci Xauerij, Societatis Iesu, Indiarum Apostoli.* Sed hęc satis quidem ad relegendam radicem virulentam, ex qua tam luculenta mendacia germinarunt; ad fidem verò rei clarissimę atque apud omnes certissimę plus satis.*

XVII. Septima deniq; odiorum aduersum nos causa, improbitas est desertorum, & eiektorum è Societate, in qua nobiscum dum viueret non fuerunt ex nobis; *neque enim pudet, inquit Ambr. dicere quod dicit Euāgelista Ioannes, spebus illā suis haud pauld frigidius adamarant, quas in humana quadam præmia cum misissent; iis postea cassis, eiurataque propterea Christi domo, inde uti senes Sulannæ proditores, ex amatoribus accusatores, ut ait S. Zeno, euaserunt & ad eluendum transfugij sui sacrilegium, damnare illam pergunt, tanquam sua indignam habitatione. Hostis cælo peior dæmone nullus est, qui cælo excidit; religiosiis familiis, præter earum desertores; nulli acrius aduersantur aguntque id scilicet, proterenda modis omnibus earum fama, ne quis eò ascendat, vnde ipsi in præceptis iere. Nauim ad latus insulæ qui frengit, antennæ truncum in eo erigit, ad notandam magis loci infamiam quàm nauigantium cautelam, sic isti odiis pietate prætextis; lingua si calamo non valent, passim monent, qui nolint perire, aliò diuertant, & locum auersi execrentur, quasi omnes illic certa naufragia maneant, vbi vnum sua stultitia perdidit. Quos primis seculis malorum turbines Ecclesia experta est, eos vt plurimum desertores illius mouerunt, vt cum Martyte Cypriano respondendum sæpius fuerit. *Hoc de apostatarum fælis rumoribus nascitur, neque enim laudare possunt nos, qui recedunt.* De qua fratrum falsorum iniuria habet Societas quod multum queratur, nam ab ea expulsi, eiusque proditores oculatę fidei venditione, aures credulas nacti, vbi ei nocere pro libidine*

Septima causa, desertorum malignitas, & eiektorum ex Societate. Ep. 82. Serm. de pudicitia.

L. 4. Ep. 2.

bidine statuerint, quibusuis externis damnosius quicquid ira somniauerit Ep. 137. affingunt.

Postquam enim illos decretoriae illius vocis perculerit tonitru, non es aptius regno Dei; solet quasi iam proiecta spes omnis in scelus omne audaces agere, vt gladiatores olim, necis suae securos, impudentia criminum efficiebat metuendos, quid timeant non habent, & vehementer timendi sunt. Pro lege illis est, vt in psalmorum enarratione notat idem sanctus absterre intraturos, quia ipsi cum intrassent perdurare non potuerunt, idque agunt spargendo de singulis, ac de vniuersis quicquid pessimè auditum iri existimant, quales illi? inuidi, litigatores, neminem sustinentes, auari. Ille illud ibi fecit; & illa illud ibi fecit. Ita non habentes in causa diuisionis suae quod defendant, non nisi hominum crimina colligere affectant & ea ipsa plura falsissime iactant, vt adducant in odium de quibus fingere quicquid in mentem venerit, possunt. Ad Societatem quod attinet fructus sensu scelestae istorum contra se volutatis, libros illos quorū alteri nomen *Historia Iesuitica*. Alteri de modo agendi *Iesuitarum*. Ac praeter styli eiusdem consimiles, alios recentius editos, ab domesticis quidem exterius nostris, occultè re ipsa hostibus, qui Societatem tam ream faciunt, quàm erga se iniquam statuunt, quod efferre ipsorum ambitus in eos gradus nequiuert, quorum dignitatem sustinere meritis non valebant: nam si ad honores perperam cupitos, & pulpita, censores hos suos, & reformatores, Societas prouexisset, nihil foret apud illos eius institutione sanctius, excellentius doctrina, gubernatione ordinatius, nunc nihil non dissonum, & discors, & quod pessimo quouis peius, eo redacta est, vt necesse sit exleges qui censuræ ipsius sanctae impatientia reuelli se ab ea passi sunt, legem illi ad iura, & censuram dictare: nam qui verso deorsum capite, pedes sursum attollit, versa susdèque omnia intuetur, haud quidem re vlla suo loco mota, sed illo vno sursum pedibus verso. Statum ille vnus suum recipiat, & qui prius inuersus videbatur orbis; pulchrè, rectèque cernetur constitisse, sic se, in cæco praefecturæ, aut pulpiti ambitu repulsam passi vsque adeo vindicant, vt vertant infelicissimum ingenium in Ordinis viscera, in quibus nec occupari voluerunt intra tenuitatis suae limites, nec extra officij regulas potuerunt. Grande opinor artis opus, caputque scientiae, omni maius admiratione! Praepositorum Generalium diuulsas literas, Congregationum dissectos canones, & decreta, in alieni commenti librum contexere, artificio minimè ab eo dispari, quod in re simili describit Ireneus, decerptis videlicet vnionibus, smaragdīs, carbunculis, cæteraque suppellectili gemmarum, Imperatoris vultum reddentium; ex iis confertis, caput vulpeculae fingere, vt ex eo quod eadem agnoscantur gemmae, credatur quoque idem vultus esse. Egit aliquamdiu in Societate, seu religiosam, siue vt ipse vult, eius pro haereticis exploratorem, Helias Hasenmullerus, & hoc, aliquamdiu, longum tamen Lutherano visum cui pro sale cum esset anima, cogebatur interim tantisper virum bonū praeferre. Erupit tandem è Societate, eiusque secum regulas abstulit, vt suis illis commentarijs praclaris eas illustraret, quos

Aug. tr. 33. in
Ioan. in
psal. 99.
Ep. 137.

L. I. c. 5.

*Aduersus
Praxeam.*

in historia Iesuitica euulgauit. Inter illas verò quas illic damnat constitutiones, illa est qua iubemur in rebus omnibus, iis qui nobis præsunt, tanquam Christo parere & textum quidem constitutionis verbatim refert, sui tamen nequaquam immemor, hoc est hæretici, qui Tertulliano teste. *Ex veritate accepit quod ad mendacium suum fruatur*; vociferatur aduersus Ignatij alumnos, quibus tam parui sint propria scelera, vt se alienis etiam auctorent; quæcumque scilicet præposito cuius libitum fuerit imperare, nam qui ad omnia se illi obstrictum voluit, nec homicidia, inquit bonus interpret, nec latrocinia, nec quicquam aliud exceptit. Cui stolidissimæ explicationi quanta fides habita fuerit, norunt qui tot libros euoluerint, quibus tam dirè Societas scinditur. Ferè siquidem nostram illam carpunt animi comparationem ex præpositorum suspensam arbitrio, vocantque quadrupedum, & assassinorum obedientiam: tanti est ad probrum religiosæ familiæ, sanctum quoque illius institutum apud eius signatos, nec de illo nisi ab eius plagiaris edoctos. Nam si regulam integrè reddidisset Hansemullerus, subdens quæ deinceps legebantur, non potuisset homo perfidiosus, Iesuitas impudenter traducere velut omne professos facinus quodcumque possit cuius regentium iubendum incidere; illic enim disertè legitur, nostris rectoribus dicto audientes debere nos esse in omnibus, *ubi peccatum non cernitur*. Quod idem facile euenit cum fragmenta de Generalium Epistolis, & monitis trunca referuntur. Excubant illi è summo vertice Ordini sibi concredito, & vigili acie indè circumspiciunt vniuersa, indè vocem attollunt identidem, monent, hortantur, iubent, nec lenti expectant dum error vnus in omnes proserpat, licet videantur dum vnum increpant, alloqui vniuersos. Id enim agitur ne cui culpæ laxetur aditus, & si quæ iam pedem intulerit, indè fortiter expellatur. Quare ad hoc mittuntur publicæ admonitiones, vt publico profint, & ægritudines, vel current vel occupent. Quod de Generali etiam conuentu intelligendum est cum adstringit, cum firmat & perficit religiosam disciplinam. Nec sunt ista laxati, perturbatique Ordinis testimonia, sed firmamenta conseruandi: nam benè regendi officia qui callet, videns quæ pilus cumque mali germinis surgat, in religionis campo, toto orbe diffusa; concurrere statim ad eum euellendum, facile conficit, non posse id fieri sine insigni studio pietatis, quod illic vigeat; nec sine illius studij detrimento, aut periculo prætermitti. Iam illa quædam grauiora, quæ seuerioris præcepti religione sanciantur, quanto sunt momenti aut per se maioris, aut propter illa quæ secum in alios trahunt; tanto sane pauciorum fuerunt; factum tamen prudenter dum deliberata cautione iis occursum est quæ non essent tam mala quod ad paucos spectarent, quàm quod bono multorum officerent. Ordinis denique Religiosi totum corpus, in reuellendis vitiis, haud aliter se habet quàm humanum in spina quæ pedem confixerit extrahenda, punctiois dolore, intacta licet, & dista lingua, hei mihi? exclamat, & illacrymatur oculus & totum corpus, inquit Augustinus, *contrahitur, & sedet homo, curuatur, spina*

In Ps. 130.

spina dorsi vt queratur spina qua hæsit in planta. Omnia membra quicquid possunt faciunt, vt de infimo exiguo loco spina que inhaeret educatur. Sed quamuis ad curationem malè totius corporis opera confertur, haud tamen totius corporis malum est, nisi ait idem, per concordiam charitatis. Quod consensione mutua membrorum pars sana & valens laborantis ætuma doleat, eiusque remedium poscat. Sed, Dei gratia, non sunt tam breuis iudicij, curtique prospectus homines vt esse hanc nesciant calumniatorum artem, fingere medicinam vt morbi grauitas de illa æstimetur; nec animaduertant ad Societatis famam pluris esse, quod præcipitium ad inferos ambitione leuius censeat, quàm ad Societatis infamiam, quòd monstrum quoddam ex laceris eius instituti consutum frustis famoso libro in lucem proiectum sit: nam *quid est claustralem, redire ad seculum, nisi cæli habitorem cadere in infernum.* Quid autem is liber nisi concuum speculum quo rerum formosa species tam prodigialiter immutatur, vt pro Angeli pulcherrima facie obiecta, Dæmonem horrendum referat *seruata similitudine in peius.* An erit qui credit euocatos vndique terrarum, ex Societate vniuersa viros, numero quinquaginta ad hanc anni 1646. Congregationem Generalem, morum integritate, studio disciplinæ, vltique instituti præstantes, post tantum curarum, atque examinum, tam parum vidisse, vt egerint eius luce, qui ad discernendas religiosi quem gerebat habitus maculas, tunc primum illuminatus est, cum detestabilem in modum, illum ab se proiecit? egerint scilicet eius consilio qui tunc totus in salem sapientiæ concreuit; cum se denud spumofum in mare secularium sordium immisit, vndè olim Deo miserante fuerat ereptus? At si nihilominus non desit qui ex illius eiusmodi libris, ferre de nobis iudicium velit; non debet videri magis nouum, quàm quod meritò dolet Clemens Alexandrinus, Ethnicos arguens, qui fidem sibi suo arbitrio ex corui garritu certam, ex discursu hominis dubiam fingerent. Infelices, inquit, & miseri, qui gracculum, & crocitantem coruum, reueremini vt Dei interpretes, iisque velut diuinitus & diuina sonantibus creditis; hominem ratione, ac sapientia differentem non modo exploditis, sed insectari, & perdere pergitis.

Hoc verò quod mihi huc vsque licuit adnotasse, ne viderer dixisse audentius Societatem in monte Martyrum nascentem, crucem in Horoscopo habuisse; particula solum est illius influxus, quem sibi ab cruce impressum agnouit, sensitque Societas, sit tamen ad propositum satis. Nunc illa nostri, rerumque nostrarum commiseratio qua dolent nonnulli, durè nobiscum præterque fas agi, etsi perhumana est, & pia, sed eam aduerto, pietatis errore aliquo non carere, vt nec illa carebat boni senis Iacobi pietas, dum Iosephi sui Polimytam laceram largo fletu perfundens, laniati corporis deuorata membra lugere se putabat, & pro inuidentiæ fraternæ iniuria, hætarum immanitatem inculabat. Quotquot nos externo ab hoste conflictationes, damna, iniuriæ, incurfarint, vestem profectò solam vellicabunt, & distrahent; nec fortè absque meriti lucro, & diuini fauoris, etiam

XVIII.

Insectationes aduersariorum Societati perusiles.

tempo

temporarij, & caduci. Obseruatum ab ineunte Societate notat suis in aduersariis Hieronymus Natalis quoties Deo visum munere aliquo singulari Societatem attollere, toties illam vexationis alicuius prauio verbere humi afflixisse. Nullam S. Ignatius tranquillitate ipsa tempestatem Societati timebat sauiorem; nullum genus aduersariorum periculosius quam aduersariis carere. Notatus verò aliquando præter illam suam vt animi, sic oris, seranitatem perpetuam, vultu tristior esse, & suspiriosus, causam indicauit, quod in Prouincia quadam, Societatis rebus ab aula & populo adspiraret flatus secundior, & cuius alij propioribus attenti, gratulabundi, Deo gratias agebant, ipse alta ex animi specula cernens longinquius, euentus timebat ambiguos aiebátque se multum suspicari ne esset illic parum foelix diuini obsequij cursus. Quod illum non modo sanctorum prudentia, sed fida & vetus experientia sapè docuerat: cum enim sibi attenderet vni, tantum abest vt quenquam experiretur aduersantem: vt verò agere cum proximo cœperat, ibatur in arma continuo, stabántque mox ex aduerso accusatores, vincula, catenæ, silendi imperia, & pœnæ seditiosorum. Mira pax oppido ista est qua gaudes Parisiis, aiebat quondam Ignatio amicus. Mira intulit vir sanctus? mundo pax mecum est, dum linguæ ignarus Gallicæ, bellum mundo tantisper non moueo; sine possim in campum exire, videbis in me totam urbem illicò surgere, me verò vndique pugnantem. Senriebant hoc idem magni illi Francisci duo Xauerius, & Borgia; metuebat ille vehementer, cum Societas tranquille agere sineretur; gestiebat hic dum illam videret speraretque de cœlo visurum nunquam non aduersis exercitam. Nihil igitur est quod iis terreatur, ex quibus potius eandem se agnoscat quæ fuerat cum primum nata est, restante in illam perpetuò, impugnantium casuum, & hostium, qui nascentem exceperat, primo nisu. Quod religiosæ familiæ metuant, nisi ab se solis non habent. Dabunt illis infidelium gladij Martyres: hæreticorum odia conciliabunt famam eo sanctiorem quo ab iis diuersa, & planè contraria incedunt; ærumnarum ardor ex persequentibus Catholicis æstuans, virtutem illarum excoquet; cautioreśque factas, tum sibi mutua suorum inter se necessitudine connectet arctius, tum à solo Deo certiore fiducia suspendet. Ad summum insani ab impijs turbines, quatient, esto, nos, ac perstringent, sed eadem iacturâ, vt Baltazaris Alvarez sententia vtar, quasi cœlum in vineam densis vnionibus grandinet, stragem edat ruina pretiosissima fortunatam: intestino ab hoste timendum est, interius nascitur quod nocet, vt si philautia dissidiorum parens, & scindendi Ordinis artifex, nexus dissolueret publicæ charitatis, & linguis discordibus seducta, dissiliret illa partium inter se articulatio, quæ ab toto seiuncta non possunt consistere. Si supra cæteros eminere, industria quærat, non merito; si amicitia fauorque procerum Religionis parta dispendio, ad priuatam disciplinæ communis laxitatem, contra ipsam Religionem instruantur; ex quo illa existat amara necessitas, vt dissimulari noxas aliquas oporteat, ne grauioribus occasio prebeat;

præbeatur; si publici honoris studio ex quorundam ingenii captandi, vel speratæ priuatim utilitatis, propriæ, claudantur eorum defectibus oculi, & sorbere illis muta licentia annuat, quod vulgo ab aliis strictior disciplina rigide exigit. Si tandem vt olim pulchrè Nazianzenus foris procella fræuiente, peiorem nauæ inter se dissidentes, ac depræliantes in nauî excitent, & his similia. At è contrario si nos inculpatæ, vitæ agendique innocentia sustentabit, ex tuto illius fastigio ridebimus tempestates, & turbines, haud magis de iis solliciti, quàm imposita rupibus insula ad cuius latera allisu perpetuo frangit se, ac resorbet mare, stat ipsa immobilis, fluctusque despicit, *tundi potest, frangi non potest.* Iuuat quæ diximus omnia, testimonio viri grauissimi Ludouici Granatensis fulcire: fuit is è sacro S. Dominici Ordine, diuinorum apprimè intelligens, & si quis alius hoc æuo ad summam virtutem magister tutissimus, eritque nobis aliàs etiam memorandus. Venit ad me ex eius Epistolis quam scripsit, paucis quàm obiret Ignatius mensibus, scribendi occasio fuerat, quam vitæ illius sic auctor explicat: [Societatis, inquit, beneuolentiam, & amorem quàm abundè promeritus sit Ludouicus Granatensis: manifestum est ex literis, quas dedit ad quendam Societatis eiusdem Sacerdotem, de vexatione in eam concitata per virum Religiosum, grauem, canum, omnia molitum vt eam & Imperatori, & omnibus inuisam efficeret. Huic restitit Ludouicus non hac modo quam reddo Epistola, sed concionibus è sacro pulpito. Ex quibus quidem palam est Societatem quantum diligeret, & de illa quàm præclarè sentiret; sed multo illustrius, viri optimi candor, & probitas, sic enim ea Epistola loquitur. Quanto me dolore R. Vestra affecerint literæ, Deus scit: etsi enim vehementer optem vos crescere, prouehique ad vteriora, sed sumptu nostro parabili, cum in hoc negotio verear plurimum, ne sit inferenti, maiori damno iniuria quàm accipienti: ac noui hunc esse Deo morem vt sale, aquarum salfuginem diluat; luto detergat cæcitatem; ficuum emplastro vulnera persanet; Hebræos Pharaonis; tyrannorum barbarie Christianos immenso numero augeat; suis quin etiam Deum consueuisse aduersariis vt, ad sua consilia in destinatos exitus perducenda, vt venditionem Iosephi contulit, ad fidem eius somniorum euentu præstandam, cum esset ad eam infringendam à fratribus venditus. Atque huc denique videtur hæc mihi noua tempestas desitura, esto ad Societatem subuertendam conflata; verum incremento humilitatis sanctæ, pietatis, exempli, & prudentiæ vndique oculatoris, commendatura est illam existimationi, hominum & amoris; sic iisdem illam Deus atrollit, quibus Religiosus ille contendit eam deprimere. Estque haud paulò veriùs, eum vobis serere, quàm vos (vti aiebat) Anti-Christo. Mihi quidem hoc persuadeo *qui ponis ventis pondus*, & Paul. *Iob.* lum carnis stimulo oneravit, ad saburrandam qua perfruebatur sublimitatem dictionum cælestium; vos quoque hoc flagello terruisse ne efferremini plausibus, beneuolentia, & obseruantia populorum meminerit, quæso,

R

egere

Orat. 35.

Luis. muges
l. 3. c. 4.

egere fata, interdum coeli clementia, & tepore; rigore interdum, ac gelu; vt altero germinent, altero radicem demittant altius: iisdem egent etiam Christi plantæ, in Ecclesia ad Dei gloriam confite: vt enim virtutem iusta laus prouehit; sic animi robur aduersæ conflictationes. Gaudeat R. V. eodem iure Societatem regi, quo primigenia olim Ecclesia; va Roma! si Chartagine caruerit, va Societati, si concertantium impugnatione. Id vnun à R. V. efflicim peto, vt pro suo charitatis perfectæ studio, à Deo exoret ne vnus culpam vniuersi luamus. Quod præ quouis alio hac in re pertimesco. [Ita ille. Vlissipone Martij vltimo 1556.

XIX.

Aug. in Ps.
96.

B. Virgo
Deipara So-
cietatem do-
mi sue na-
tam, vt rem
suam iucetur.

Dixi de natali Societatis loco; addo de tempore de quo inter alia compendio tradita, narrat Simon Rodericius, vnus ex decem Ignatij sociis concepta in domo Deiparæ Virginis Societate, diæque illi præ omnibus sacro fuisse communi Patrum, suffragio, ipsius tutelæ Societatem eandem ab ipsis concreditam; delectam exinde Virginem in Societatis parentem, illoque tum sese, primùmque illud votum; tum verò spes omnes ita eius è manu pendere voluisse, vt certò considerent, sua consilia ipsius auspiciis in Christi gloriam feliciter exitura. Iam quisquis parenti optimæ fidelem, atque intimè deuotam, Societatis seruitutem hinc quidem attenderit; hinc verò illam seruitutem quam profusus, & singularibus Dei donis Societati Virgo rependerit, profectò intelliget, iam tum nexum teneritatis quendam velut matrem, & filios iunxisse, & mutuas vices officiosæ clientelæ, & beneficentiæ herilis velut inter seruos, & dominam constituisse. Vt enim certò Reginam Virginem, propius tangit filij gloria, quàm sua; & exhibitos filio honores, vitro sibi imputat reponendos: ita dubitari non potest religiosam familiam, Iesu Filij sui sanctis obsequiis penitus consecratam, quin præcipuo affectu complexa sit, ex iis nempe compositam, qui vt loquitur Pius V. *Verè mundi huius relictis illecebris, ad eò Seruatori suo se dedicarunt, vt conculcatis thesauris, quos arugo & tinea comedit; lumbis-que paupertate, & humilitate præcinctis, non contenti terrarum finibus, vsque ad Orientales & Occidentales Indias penetrauerunt eorum aliquos ita Domini amor perstrinxerit, vt etiam proprii sanguinis prodigi, vt verbum Dei inibi efficacius plantarent, Martyrio voluntario se supposuerint, perque eorum spiritualia Exercitia, etiam regna ipsa fidem agnouerint.* Si pari vt aiebantgressu, crescentem filij gloriam materna sequitur, & quanto filij honoribus additur, tanto gloriosior fit mater, clarum videtur Deiparam Societatem filij sui, afferuisse sibi tanquam suam, vt pote cuius laboribus iam tum prospiceret, agnoscendum latè à populis filium, propagandam illius fidem, augendam gloriam cum ingenti quæstu innumerabilium animarum.

XX.

Seruitutis
fructum quæ
Matri Vir-
gini Socie-
tas profita-
tur.

Præter hæc tamen officia quibus Societas filio seruiens, simul etiam matri obsequitur, habet alia erga illam propriè nec pauca nec leuia. Imprimis enim haud facile dictu est, quantum possit ad clientelas Deiparæ magno numero proferendas, orbe toto ab Societate iuuentutis educatio suscepta, qua non magis quidem ingenia literis, quàm pietate animi excoluntur.

luntur

luntur, sed peculiari cura Virginis cultui studetur. Hoc enim imbuti iuvenes, illi se statim initio solenni formula ritúque se addicunt, sua illi perpetua obsequia obstringunt, hanc sibi æternùm venerandam, æternùm matrem profitentur. Quæ institutio in omnibus Societatis Collegiis constanter viget, florentibus illic sodalium cœtibus qui magnæ parenti sub variis festorum titulis militant. Ex quo si nihil aliud rediret boni, nisi quod paruuli ad eam deducantur, quibus ad se patere aditum iubebat Christus, res esset non parui æstimanda, quàm gratum enim spectaculum Virgini tot adolescentum millia suis coram facellis vbique gentium distincta, ad celebrandas, legendas, audiendâsq; laudes suas festis diebus conuenire, in sui cultum & honorem lectionibus sacris attendere, visere pauperos in nosocomiis, diuino epulo, saltem quot mensibus refici, aliâque obire, pietatis, & pœnitentiæ munera, quorum illa ætatula capax est. Verùm hoc insuper vsu compertum est, primigenia hæc virtutis semina nunquam interire, sed altis radicibus durare, & crescere, lætôque fructuum prouentu vitam omnem ditare consequentem. Quantum verò hac officiosa sodalitarum suarum obseruantia delectetur adedò multiplex in earum alumnos eius beneficentia testatur, ut possit grâde volumen implere: eius sunt miris modis vitata iuuenibus hominis vtriusque pericula; conuersiones morum patentibus tam nouæ, ac lætæ quàm contra spem editæ. Magni fortissq; animi Heroica decora, in propugnando potissimum castimonie candore; frequens, nec ea vulgaris impulsio ad religiosos Ordines capessendos, qui hoc annuo, lætôque reditu perpetuò augentur; eiusdem Virginis obiecta interdum præsentia, etiam quandoque prælectiones grammaticas, non aspernata familiariter puero tradere, denique inter eius brachia obitu mortis iuuenum sanctæ. Nunc si tantoperè illi placet, exhibitus à pueris honor, quàm caros habebit à quibus illa instituantur disciplina: Henricus IV. cognomento, & re ipsa Magnus, Societatem restituens, seu calumniis, siue hæretica factione Galliæ exulem, præclara commendatione, Parisiensi curiam iubebat perpendere, iuuenum plus centum millia intra paucos annos, nostris è Gymnasis progressa, in Iurisperitos, Philosophos Mathematicos, Medicos, morum ac Theologiæ magistros caasisse, magno regni totius ornamento, & utilitate; quantam ergo est apud cœli Reginam Societas commendationem habitura, quàm certum fauoris, & tutelæ pignus, in educatione innumerabilium iuuenum, quos in regni ipsius splendorem toto orbe format, & expolitur. Nec ista adolescentiæ ad Deiparæ cultum eruditione, inferior est, & officij minoris, librorum de illa scriptio, qui absque numero ex Societate prodierunt, quæ incitandæ populorum erga illam venerationi; quæ suggerendæ concionibus sacris laudum ipsius materiæ; quæ ad vindicandas tum contra hæreticos, tum alios ipsius glorias. In quo non obscure illud enituit, qua nocte nuntiati Verbi diei præuia, Monserrati post milites vigilias, enses Virgini matri sacrauit Ignatius, quo ipsam de Mauro sacrilego vl-cisci voluerat. Fuisse Ignatium ab ea conscriptum in militem suum, instru-

Etumque ab ea ensibus lacu intinctis meliori, hoc est stylo, & linguis Canisij, Turriani, Richeomi, Cottoni, Pelletarij, qui Doctor Virginis, cognomento illustri, hinc dici meruit, & aliorum è suis complurium qui aulos Virginem Dei Matrem, sceleratis linguis appetere, huius ætatis hæreticos fortiter expugnarunt. Quò etiam pertinet duplicis illius gloriæ luculenta defensio, vna ab insigni Theologo Turriano, qui rationibus euicit, vt Præsentatio Virginis in fastos Ecclesiæ restitueretur, cum Pio V. Pontifice, insimulata nouitatis ex iis fuisset erasa, ipse veterem eius memoriam, & probatam in Ecclesia venerationem ab antiquis accitam temporibus asseruit, quod sibi quàm gratum accidisset visa est significare Deipara, dum illo ipso sibi festo die, illum in cælum euocauit. Altera Francisci Suaris qui excellentiam meritorum, præ sanctis simul, vniuersis incomparabilem vni Deiparæ tribuit, siue potius aduersus quamplurimas impugnationes vindicauit, cuius obsequij gratiam, ipsa per se Martino Guttiere cæli Regina testata est, qui elucubrandi eius pro se tractatus impulsor Suari fuerat.

XXI.

*B. Virg. erga
Societatem
amorem.*

Societati verò vniuersæ tanquam, sibi addictæ, & peculiari, quantum amoris testata sit, tum primi loquuntur eius ortus & incunabula, tum eius incrementa. Imprimis enim Deiparæ fundatorem Ignatium debet Societas; illa primos satus futuræ sanctitatis Ignatio infudit, inter quos illud est castimoniam donum singulare, quo restinctis affectibus quibusuis, & imaginibus parum castis erasis ex animo, ad vsque obitum à iunctis præstitit certaminibus corporis immunem, cuius doni vis illa præcipua, quæ vitam feruat ab integritatis labe alienam, ab Ignatio parente, hæreditaria in eius familiam transfusa durat, habentque hoc suo quodam iure ipsius nepotes, vt peculiari cultu, demereantur sibi præsidium Virginis, vt possint cum omni ætate, conditione, sexuque, velut in spinis lilia tuti esse, adcoque inter populos barbaræ nuditatis, vbi ex solitudine sociorum, & incolarum libidine, prona foret in lapsus natura, nisi sustentaretur præsidio Virginis (quod quisque sibi, vt nouit optimè, exposcit) essetque hoc pars eius Gratiæ quæ vocationi tribuitur; opis videlicet copiosæ atque affluentis ad instituti munera tuto, & feliciter obeunda vocatis, cælitus destinatæ. Hinc illa Deo laus frequens & tenera ab vno ex antiquissimis nostrorum Patrum ob tria quæ suspiciebat in Societate, optabátque ad hoc à posteris suspici, vt ea deteri nunquam paterentur; Vnum, tanta tot hominum inter se consensus, diuersis licet ex nationibus editorum: Secundum, tanta & sanguinis, & scientiarum præstantia, tam ab omni præstantiæ ambitu, & sui opinione aliena. Tertium, in tam numerosa, florentique iuuentute, casti, & honesti tanta integritas, creuit deinceps Ignatius in sinu optimæ parentis, beneficiorum eius singularium proflua vbertate, dum illi quamdiu vixit familiarem sui conspectum fecit, nunc sola, quandoque cum filio, modo quasi posita maiestate humanius, perducens nonnunquam ad Augustissimam Trinitatem, vt quarto libro narrabitur, nouis tamen semper adiectionibus

nibus

nibus donorum quorum tantæ Reginae tam beneuolus aduentus non potest non esse liberalissimus. Duo sibi parauit mirè chara poenitentis vitam inchoaturus Ignatius, gestauitque sub sacco pectori appressa: alterum fuit Christi de cruce pendens, sesquipalmaris effigies, quam vel pio sublatam furto, vel benemerenti donatam Pasqualio pro thesauro domi religiosè semper asseruauit, ille quem toties memini Ioannes. Alterum imago Deiparae penicillo expressa, quam post fundatam quoque Societatem retinebat; sed ea tandem carere sustinuit vt P. Araosium affinem ab se ægerrimè discedentem utcumque solaretur; nam vt erat eius eximia comitas, abeuntis mœtorem non ferens, protractam de sinu imaginem perinde illi dedit, vt si cordis dimidiū donaret, vetuitque vlli omninò eam dare, addens ex quo vestem mutasset, secum ab se perpetuò circumlatam, & sexcentis animi, & corporis casibus cultus eius mercedem cumulatiſsimam, multiplici auxilio expertum. Nec alio egebat stimulo Araosij pietas, sed ei tam grato munere diu potiri non licuit, illo enim in Hispaniam reditu, dum negotij causa, Lioiola transit, Maria sancti viri ex fratre filia illam sibi, mutuo saltem expetiit regredienti post illac Araosio redditura; sed neque is vnquam postea rediit, nec illa se teneri promissio credit. Verum annos iam agens octoginta, cauensque ne pretiosum pignus, post se forte aliquibus cederet, à quibus minus honorificè haberetur, Syracusano Societatis Collegio illud dedit. Spectatur in pictura illa, Virgo dolore, pectus & ense confixa, augent pretium colores vetustate, & gestatione, tamdiu benefica palentes atque euanidi. Verum potissimam Deiparae opem in Societate fundanda sensit Ignatius. Duos enim eius, veluti cardines, Constitutiones, & Exercitia spiritus, illi magna ex parte dictata scimus instinctu Virginis, spectandam se illi sapius dum ea scriberet exhibentis; vt esset alterum Societati radix cui insisteret; alterum succus quo aleretur, & fructum ederet. Quare Paulus III. Sapiensissimus Pontifex Instituti nostri recognoscens formam iure addere potuit illam esse Deiparae manum, vt dixit verè & grauer *Dignus Dei hic est*. Nec abs re videtur aduertere qui nascentem excepit Societatem locus, Romæ scilicet ædes ab Iesu dicta, fuisse hanc antea S. Mariæ de Via dicatam, vt utrobique Societas in domo Virginis, & conciperetur Parisiis, & Romæ nasceretur. Præter quam quod nullo potuit loco Iesu Societas conuenientius, quàm domo Mariæ excipi. Ipsius verò felices progressus in diuersi orbis, abiunctissimas plagas Franciscus Xaverius Mariæ bonitati acceptos refert, quam suorum ducem in Iaponiæ regna itinerum legerat. Hanc verò tutelam Apostolicæ huic expeditioni ab ea præstitam, per infestissima tempestatibus maria, vel ex eo constet, quod ipso illo eius ad superos Assumptæ die, quo suis pedibus aduolutam ante quindécim annos Virgo Societatem exceperat, eodem Xaverium Iaponiæ intulit, vnaque in illam fidei, Societati, Martyriis aditum patefecit, quibus etiamnum quotidie decoratur. Nec fuit auxiliij parcior erga Gonsaluum Syluei-
tam ad portandum in Africam Christi nomen, & Societatem, subiugan-
dumque

dúmque cruce Monomorapæ Regem, & matrem ipsius Reginam, quam in rem animos, ac vires per sacram Deiparæ tabulam ingentes accepit. Multos præterea vel specie præfens, vel iussu propitio, vel inusitatis beneficiis Societati dedit quibus eam & numero, & sanctimonia auget. Duos illi Beatos debemus Stanislaum Kostkam, & Aloisium Gonzagam. Ad hæc Venerabilem Patrem Bernardinum Realinum, & Iosephum Anchetam; alterum thaumaturgum, & (quem primum è nostris Æthiopiæ Patriarcham summus Pontifex esse iussit) Ioannem Nunnium Barrotum; Thomam etiam Sanchez quo ægrè solidius de rebus conscientia quisquam scripsit; Sebastianum item Barradium scriptis quoque voluminibus illustrem, Iacobum Ledesnam, & similes, de quibus fusiùs cum hanc historiam ad eorum ætatem perduxero. Tot argumenta beneficæ in suam, & filij sui Societatem Deiparæ, Generalibus eius Præpositis indidere hanc mentem, vt quæcumque in nos aduersa insurgerent, ad pedes Virginis velut arcam salutis confugerent, quam eorum confidentiam, nunquam bono exitu destitutam, quotidianæ aliquot confirmant precule, quas tributi loco tunc quidem supplicis, nunc grati animi confidentisque, illi exsoluimus. Vnde suis eorum nonnulli ardentibus literis ad Societatem vniuersam, vehementer hortantur, hanc superum Reginam veneremur vt dominam, vt parentem amemus, tueamurque illam nostri quam gerit exploratissimam tutelam, quam Patri quondam Gutthiero indicauit, cum Societatis, illi vniuersæ sub stolæ suæ regio sirmate, collectæ speciem ostendit. Sed nunc in viam redeamus.

XXII. Ignatij socios, si minus vna iam, at simili vita voti religio ligabat, parque omnes agebat literarum, & virtutis ardor suo ipse feruori plura quam quæ præscriperat sociis imponens, seipsum sibi, & proximis liberaliùs commodabat. Distant Parisiis sesquimillari ad Montem Martyrum fodinæ gipfi quibus passim apertus collis totus, multo hiatu patet. Illic sibi penetralem specum Ignatius legerat, vbi velut semota in heremo, ab vrbe & strepitu procul, diem in corpore diuexando, noctes precando exigebat, idem factitare solitus in æde S. Mariæ de Campis paucis frequenti, & pietati mouendæ valdè idonea in S. Germani Suburbio sita. Fuitque hic illi solennis in solitaria secessus, vt se identidem contemplationi, & voluntariis pœnis totum reddens, horas literis impensas pietati reponeret, & quasi repetita fornace animum inflammaret. Saluti verò alienæ haudquaquam propterea deesse, multos ab hæresi reuocatos, ad sacrum Quaestorem, reconciliandos Ecclesiæ perducere; multis auctor esse religiose vitæ quam in variis ordinibus disciplina tenacem amplexi sunt. Quemdam etiam peste ictum omni opera iuuare nec à medicandis quidem eius anthracibus absterreri, ex quo sæuis repente doloribus, contagij indicibus correptus, aliquot dies extra Collegium, & socios egit, sed mira Dei bonitate restincta morbi vis, liberum iis illum restituit. Demum Parisiis ita vixit, eaque præbuit absolutæ virtutis documenta, vt eius olim, & familiaris,

XXII.
Gesta Ignatij
Parisiis, pro
fectio in suâ,
& sociorum
patriam.

fiatis, & discipulis, sed notæ scientiæ Doctor affirmaret quæ illic in Ignatio viderat, & notarat plus satis videri ad sanctorum honores illi decernendos. His acquiescentem, & inhabitatam piis laboribus stomachi dolores acerrimi inuadunt, & eoque in dies incrudescunt, vt planè viribus exhaustus vni iam tolerantia par esset. Cùmq; remediis omnibus consumptis, residuam Medici eius curandi spem in natali cælo reponerent, pia sociorum importunitate adactus est ad suscipiendum illud iter, quanquam haud adeo valetudinis causa illum à sociis quàm eorum securitas tantisper abiunxit quæ turbari vtrumque potuisset (fas sit de hominibus tam exactæ virtutis ita loqui) nisi eorum vice Hispaniam repetuisset Ignatius: nam & Xauerium, Lainium, Salmeronem, nuncupati ius voti urgebat vt suis se bonis abdicarent, & præterquam quod erat magno futurum incommodo, si eorum tam multi, distraherentur in varia; non ignorabat Ignatius quam pellaci visco paternæ domus, blanditiæ, & incantamenta cognatorum, facile animos implicarent. Quare profectioem illam persuaderi sibi passus, magis illam sociis quàm sibi obiuit. In procinctu ad iter iam erat, cum ecce tibi profecturo morâ iniicitur; indignans simul, & inuidens, furensque caco-dæmon quod Societatem illam magnis suis in posterum damnis ab Ignatio colligatam, non potuisset dissoluere, vidensque illum quendam de se triumphum ducere, extremam in illum experiri rabiem statuit. Suspicionem ergo quibusdam mouit, ne ex arcto illo paucorum assensu, & moribus à communi vsu alienis, sectæ aliquid hæreticæ pullularet. Nec fuit pluribus virgenda suspicio, defertur illic ad sacrum tribunal Ignatius sodalitatæ eius auctor, saltem examini subdendus; haud enim alio crimine oneratur, nisi quod res eius, ob oculos positæ, nouitatem doctrinæ sapiebant, probæ, an secus; id quidem nesciri; sed nimio latendi studio, suspectam fieri prauitatis; posse tamen certis vestigis detegi, si retractaretur acuta disquisitione libellus quidam, Ignatij opus, ex quo illam cum omnem commutandorum in alios hominum, & ad se trahendorum ducere ferebatur. Hæc summa totius accusationis, quam fortè excuset mens deferentium non mala; sed illius auctor si dæmon attenditur, exagitauit illum haud dubio iactura, quam ab Ignatij sociis, & sibi tantoperè inuiso Exercitiorum libello iam tum metuebat. At enim & huius malignitas, & suspicio illorum grauioribus Dei consiliis ignara seruebat; fera siquidem Romæ post annos aliquot erat incubitura Ignatio procella, ex eo maximè collecta effronti mendacio, quo dicebantur aufugisse Parisiis; flammis damnandi nisi euasissent; in eorum effigies id factum, quod in corpora non liceret. Sic ergo rem totam prouida bonitas digessit vt nunc iuridicè de hac causa ille ipse cognosceret plenius, qui post esset Romæ innocentia illorum testimonium illustre, ac legitimum dicturus; quod alioqui agrè aliundè haberi potuisset. Erat Parisiis de rebus fidei Quæstor Matthæus Orius, cuius & alias memini. Sic lego vocatum in veteribus nostris monumentis, tametsi autographum de Ignatij fide ac moribus, testimonium habeo,

Valentini
Licuina

Lieuii Dominici nomine consignatum; eius scilicet qui successerat Orio. Amabat Ignatium Orius ob egregiam virtutem, & fidem præcipue ardentem, cuius studio multos ad illum hæreticos, restituendos Ecclesiæ duxerat. Ne tamen officio, & accusatorum suspicionibus deesset, secreto examine, clam de moribus, doctrina, & quibusvis aliis ad Ignatium eiusque socios utcumque spectantibus cognouit, conceptaque ex iis, ut expectauerat, admirationis materia, vnde alij errorem timuerant; quasi foret abundè suspicionibus, & causæ satisfactum; hæsit videlicet, nec pergendum ulterius censuit. At contra Ignatius instare, nec dubitare professionem illam sibi à Medicis imperatam, in suspensionem præiudicati erroris, fugæque vertendam. Vltro igitur Inquisitori se sistere; de se ac suis ecquid præterea, vel quærendum, vel agendum restaret, in promptu offerre. Sed enim viro sapientia præstanti, vna resederat curiositas pia legendi libelli, quo tantos ad Deum motus animorum, tam potenter Ignatius ederet, easque tam fortiter illi deuinciret. Libellum itaque non examinandi, sed piè legendi gratia ex Ignatio rogatum, & acceptum, auidè perlegit; atque ut erat non modo speculandi, sed & sanctè agendi scientissimus, facile aduertit, diuini vim spiritus, qui paucis paginis clausisset quæcumque animum poterant ab caducis purgatum, & illuminatum, perfectè Deo adstringere. Quare reuertenti ad recipiendum illum Ignatio quanti faceret indicari, petit sibi exscribendum concedi, & aliis; quorum bono, si nosset, eo uti sperabat & quidem facillè paruit vir sanctus. Verumenimverò apud se reputans, nequaquam deinceps iam solum, uti Barcinone; sed neque cum nouis, sui adhuc iuris, atque arbitrij sociis agere, ut Compluti olim, & Salmantica egerat; sed factum se nouæ patrem familiæ, tunc quidem exiguæ, at eo ingenti numero grauidæ quem mente præuiderat; ad hæc probè gnarus, bonum nomen, quanti momenti sit alienæ salutis operam daturis; nec abstuturum dæmonem quocumque pergeret, ab aliqua semper infectatione; fidei Quæsitorem interpellauit sapius, cognitione legitima causam absolueret, & supremum de illa pronuntiaret; ab se enim quamprimum in Hispaniam redituro, & ab sociis Lutetia paulò post abituris, nullam velle relinqui umbram, vitæ ac fidei parum sanæ; quod foret aliàs procliue, si suspicionibus, delatione, & examinibus passim notis, de illorum exitu, non constaret. Verùm Quæsitore obiectæ accusationis tam clarè patuerat vanitas, tam erat perspicuum ex eorum orta ignorantia quæ Dei virtus solet efficere, instrumentum nacta Ignatio simile, ut induci non posset, vel breue id temporis quod exposcebatur, causæ plus nimio perspectæ insumere: Ignatio verò satisfaciebat, aiens, illi potius emendas quàm timendas accusationes, cum in eius laudem omnes desinerent; at his Ignatius minimè acquiescens die quodam, cum scriba publico, & præcipue aliquot auctoritatis doctoribus, quæsitorem adit, petitque ex eo vehementer, ut quando censeret delationes sui, ac sociorum, indignas esse de quibus iusta quæstio haberetur ad ferendum de innocentia iudicium huius saltem

faltē sui iudicij fidem ne grauetur publicam facere, & legitimis tabulis munire id sibi pro innocentia absolutæ sententia futurum. Annuit petenti Quæsitōr sacer, aded prolixè, & ea Ignatij prædicatione, vt plus indè pudoris, quàm satisfactionis retulerit.

Ab hac itaque postrema solutus remora, commendatis Fabro reliquis sociis in quibus velut maximus natu erat, & solus Sacerdos; conditòque Venetias die Ianuarij quinto, & vigesimo anni 1537. post mutuos, & teneros complexus profectus est, quæ si exeunte 1535. profectio contigit, vt ex Polanci manuscripto, edidere Maffeus, & Orlandinus, liquet Venetias non potuisse attingere, ante finem anni proximè sequentis; nec enim breuius, affecto vir corpore, vulgarique instructu potuit de media hieme, milliaria septingenta confecisse, quantum Parisiis Aspeitia dissidet, nec totum trimestre egisse Aspeitia: nec inde in variis vrbibus sociorum negotia expedisse, ex Hispania demum in Italiam redisse. Profectum quidem Parisius certum est, primis anni eiusdem mensibus, vndè necesse sit Polanci stylum animo præuertisse, clarèque ex eo conficitur, quod interiecto inter Pentecosten, & Ascensionem, dierum denario, anno 1535. agebat in patria vir sanctus, quibus rectè consentit testimonium iuratum Chartulianorum Vallis Christi, de officioso illuc Ignatij, eo anno aduentu, sociorum iam rebus compositis, ad inuisendum eius Cœnobij Monachum. Patet ergo sub finem eius anni non potuisse Parisiis abire; cuius mense Maio iam in patria versabatur, anno nondum ad medium prouecto. Venetias autem præcipitante 1535. peruenisse, ex eius literis, suo loco manifestum reddam. Et si verò ab suis tam sanctis, carisque sociis, abiungebatur Ignatius, sed ibat alacer, virtutis illorum minimè dubius, securusque illorum se absente, neminem retro abiturum. Nec sua illum fallebat opinio, eo enim virtutis, & constantis proposito robore valebant, vt si morte Ignatij parentis, vel alio casu solui contingeret, quo necitebantur nodo, fixa tamen cuique permaneret in Palæstinam peregrinatio, & deliberatus ardor, vitæ omnis iuuandis infidelibus absumendæ. Erat Parisiis in Cantabriam iter haud paulò iniquius quàm posset ab homine valetudinis fractæ pedibus confici; vili ergo iumento leuandum socij iudicauerunt, quod Aspeitia postea nosocomio datû, ligna pauperibus comportauit. Hoc ille in patriam commeatu, denique peruenit, auebaturque clam in vrbem subire, vt suorum partim vitaret occurus; partim obstituros ne in pauperum domo sibi hospitium legeret, sed frustra: duabus enim ab Aspeitia leucis, in eam domum in quam diuerterat superuenit quidam Ioannes de Equibar Loiola per familiaris, percunctatusque, vt sit ecquis intus externus? accepit de paupere sat malè ab omnibus instructo, nisi quod ore aliquid præferret, lingua verò accentum illius regionis; non posse tamen probè in memoriam reduci quis esset. Hic rimis cubiculi in quod secesserat, Ioannes oculum admouet, tentaturus an posset dignoscere, & videt hominem de genibus precantem, sibi que ac Deo immersum penitus; redeuntèque mox, curiosius inuenti, antiqui vultus

XXIII.

*Excepit
Aspeitia pro
sancto Igna-
tius, trimestre
ille sanctissi-
mè transigit*

S

veteri

veteri specie, ambigere desuit quis esset, missa igitur omni salutatione, effuso equo latissimus, Aspeitiam aduolat, & Loiolæ toparchas, eo nuncio beat. Vix enim credibile dictu est quanta non modo gratulatione, verum etiam sensu quam pio acceptus nuncius. Paratur illicò venturo ingressus, supplicantium pompam clerici instruunt, germani, & affines equestrem, veriti attamen, quod erat nimis pronum ne illo absterritum honore, fugarent prius à patria, quàm eam attingeret, consulto metu subistere, destinato interea sacerdote viro graui qui salutandi officio fungeretur, & ediceret, Loiolæ, vt semper, ita & nunc suæ, impatienter expectari. Quod autem prudenter aduerterent illum aliquo metu honorifici occursum, flexurum è Regia in desertam viam per montes, ruinis, & latrocinii infestos; illac item armatos submitunt famulos, qui simulato itinere comitarentur venientem, & acutè futuro cauerant; fratrum obsequiis apud Sacerdotem Ignatius modestè declinatis, eodèmq; ad illos ne sibi comior obstaret, confestim remisso, per montosa solus, non Loiolam sed Aspeitiam contendit, vt illic sibi optatum hospitium in domo pauperum metaretur. At enim honores quos tantum vitauerat incurrit, nam oppido propior videt obuiam sibi procedere supplicantium ordinem clericorum; & ingenti numero agnatos: illos quidem vt sancto, humili reuerentia sibi gratulari; quos tanquam consanguineo, miris modis Loiolam diuenteret instare. Sed qui non fugerat, quod non potuerat futurum diuinare; nullis certè quamlibet importunis adduci precibus valuit, vt quod sui arbitrij fuit, admitteret; excusans se nusquam domum propriam habuisse, ex quo paterna excesserat; nihil pridem apud se hunc titulum posse: ex quo esset Christi paupertatem professus, exinde tot sibi ab eo domos apertas putasse, quot hospitia pauperum paterent; denique parum sollicitus hunc sui receptum velut indecorem, ferri ab germanis iniquius, in nosocomium S. Magdalena recepit sese. Quod ergo iis restabat vnum, elegantem lectum, parèmq; lecto mensæ commeatum eò mittunt. Sed nec eo lecto vnquam decubuit, quanquam summo mane, ad hoc illum quotidie frangeret, vt eo vsus videretur, cum nisi humi somnum non caperet; quo tandem ministri deprehenso serici loco ex stratis ægrotorum vulgare subiiciunt quod ipse deinceps adhibuit. De lauta verò quæ mittebatur quotidie sportula, nihil vnquam attigit, quin & sui postridie aduentus, qui sabbathi fuit, panem ostiatim cum palam mendicasset, eum morem trimestri quo egit Aspeitiae perpetuum tenuit; si quid paulò commodius accepisset, pauperibus tribuens quibuscum eadem utebatur mensa; sibi quod erat vilissimum seponens. Domum semel omnino coactus subiit, post consumptas enim in cassum preces, prouoluta ipsius pedibus cognata, cum obtestaretur per quicquid Christo debebat patienti, ne id sibi negaret; demum cessit roganti, magis vt facto doceretur quanti eum facere oporteret per quem obsecrarat, quàm vt eius consolationi, vel paterna ex domo commoditati propria aliquid indulgeret. Quare illuc sub vesperum ingressus, postero die, conscio nemine nosocomium repetiit.

Cæterum

Cæterum stomacho prius iam cœpto restitui quàm cœlum natale hausisset, rediit vnà prior asperitas, præcinctâ nudis carnibus catena, cilicium, flagella, ieiunia, & chameunia valde frequens. Ad iuuandas autem aliorum mentes, multo plus etiam roboris accessit, confestim itaque prodire, ad tradenda Christianæ doctrinæ pueris capita: nec vlla Garziæ, fratrum maximi dehortatione, ab eo munere auerti; sed diuina lusciosius tuenti obiectantique neminem adfuturum; respondere, se vel vno fore auditore puero contentum, & in eo docendo, bene operam omnem, se collocaturum. Verùm ad vnum, vel ad paucos laborem ab eo contrahi nequaquam oportuit; frequenti corona circumdatus, hominum quoque illustrium, sua cuique credendi, ac viuendi opportuna tradebat documenta: inter quæ factum vt quæ essent pueris duobus euentura mente præciperet, verbisque indicaret; horum alter Martinus Halartius, hic vultu deformi, & lingua balbus de Cathéchismo dum respondet, risum nobilibus feminis aliquando mouit; ad quas Ignatius, ridetis, inquit, simplicem puerum, nempe id solum quod oculi nuntiant de illo nostis. Sed hoc habetote, longe hunc animo formosorem esse, quàm ore deformem, & hanc eius animi speciem noua semper pulchritudine decorandam: euasurum insignem Dei seruum, bonoque ingenti animarum illustraturum præclaris laboribus patriam. Cui vaticinio egregiè res ipsa successit vitam egit in clero sanctam, & in studiosè promouenda suorum ciuium salute quamdiu vixit strenue actuosam. Alterum octennem Franciscum Almarium mater Ignatio sistebat postulans enixe vt benè illi precaretur, posceretque à Deo ad Matris solatium, & leuamen seruari eum incolumem; defixis in illum Ignatius, tantisper oculis, tum ad matrem conuersus. Bono animo sis, nam hic, inquit, puer, & futurus est æui longioris, & multorum pater liberorum. Quod sic ad amissim vtrumque exactum est vt quindecim parens filiorum, octogesimo ætatis attigerit. Ter quothebdomadis præter dies Festos, de meridie dicebat ad populum, etsi lenta semper exhaustus febricula, producebatque concionem in duas, nonnunquam & tres horas, labore validioribus etiam vix toterabili; nempe animi ardor, Dei que auxilium prorsus singulare infirmitatem virium incitabat. Is erat populi vndique concursus vt capi nullo templo posset, dicendumque erat sub aperto cœlo, sed vocem & latera supplebat euidenti, miraculo Deus; trecentis enim passibus semoti æquè vt proximi distinctè audiebant, tametsi languidè, & agro anhelitu diceret. Verùm apud me haud paulò magnificentius miraculum id fuit quod prima sua patrauit concione, qua magno doloris, & pudoris sensu causam exposuit sui in patriam regressus, qua se tam pridem in perpetuum abdicarat, acrem videlicet, eumque continuum conscientiæ morsum surdo verbere exprobrantis, quæ olim iuuenis, & vita solutior peccandi exempla de se illic dedisset, delenda sibi esse melioribus exemplis: ex quo illinc abisset, illorum à Deo venia, lacrymis, & sanguine, poscenda nunquam abstulisse; darent ipsi quoque petenti veniam, & per eam quæ solet,

XXIV.

*Charitatis,
& opera fructus
Aspectus
ab S. Ignatio
collecti.*

eos infelices, sui que similes prosequi pietatem, suas secum iungerent apud
 Deum preces, ad eluenda ex parte nomina quibus illi plurimis teneretur: si
 qui verò adessent quibus offensionem quondam fuisset peccans, saniore con-
 silio tunc imitarentur penitentem. Subiecit deinde, iure alio strictiori re-
 uocatum, ad restituendam homini cum pecunia famam, quorum ipsi dam-
 num creauerat: & nominabat hominē designabatque cōcioni tunc temporis
 præsentem, hic enim aiebat, planè insons, coniectus in carcerem pecunia est
 damnatus, ad faciendā horti damna, clam à me, ac mei similibus stultis iu-
 uenibus derepti quorū ipse falsò in simulabatur. Nunc illius ut innocentiam,
 sic meum id crimen volo esse omnibus testata, & pensando quod inde passus
 est detrimento, quæ mihi supererant possessiones duas vobis quicumque hic
 adestis publicis testibus mancipio, & qua iusti debiti, qua si debitum excedunt
 gratuiti nomine consigno. Iam verò quod tulit ex animorum cultura pretium,
 ardenti operæ eximie respondit. Primum Cleri mores restituit miserabilem in-
 modum dissolutos, nam multi etiam Sacerdotes, suas domi alebant concubi-
 nas, & quidem sacrilegio tam effroni ut vxorum ornatu locorum illorum
 proprio eas induerent; hos ergo sibi, & castimoniam reddidit, tanto ministerio
 exhibenda. Ludendi libidinem, iactura temporis, salutis, & familiarum in-
 famem, cum exagitasset; toto inde sequenti triennio, nec tessera, nec lu-
 foria folia Aspetiæ visa sunt, antea etiam ubi contra illa dixisset, in vici-
 num fluuium ut author fuerat, proiecta. In cultum vestium inanem, & pe-
 riculosum feminarum ornatum cum inueheretur, exortus est ingens earum
 fletus quæ malè conscia cædenda facie, dissipandoque capillitio, & abii-
 ciendo inani mundo, penitendum animi peracerbam prodebant. Decem
 illos dies qui à Pentecoste, Ascensionem diuidunt, explicandis Decalogi
 præceptis singulos dicauit, eo quidem successu, quo prius in eos qui ad-
 rant Spiritum sanctum accerseret quàm solemnitas eius ad quem illos parabat,
 dies appeteret: altero enim illorum dierum falso, vaneque iurandi con-
 suetudinem aboleuit, quæ longo abusu familiaris iam inoleuerat. Sexto
 verò die aliquot meretrices ad pudorem reduxit, sed eo profligatæ vitæ
 horrore confixas, ut sibi non satisfacerent, nisi eiusdem dedecoris socias
 in viam retraherent. Ex iis tres relabendi metu, & desiderio luendarum
 utcumque ex parte aliqua pœnarum quas erant committæ pedites in lon-
 ginq̄a peregrinatae sunt; alia cum vires ad idem deerant, in nosocomio,
 ægrotarum ministerio vitam omnem dicauit: Opus quoque fuisse Ignatij, so-
 dales augustissimi Sacramenti, nam illos instituit, & curæ pauperum præfe-
 cit quos à victu quærendo pudor ingenuus abstereret; quam in rem de
 suo summam attribuit bene grandem cuius censum rectores illius oppidi
 ministrant: ex quo illius dispensator quibusque Dominicis, stipem paupe-
 ribus diuidit. Usum præterea induxit, meridianæ precis, pro iis quos cul-
 pa lethalis obstringeret, quod ne sensim in neglectum abiret, mercedem
 ei constituit, qui æris publici stato pulsū orandi populo signum daret. Pre-
 cationem serotinam pro defunctis dilapsam reuocauit. Fratris domui pium
 hoc

hoc onus imposuit, vt Dominicis diebus panes duodecim, pauperibus totidem distribuerentur ad recolendam Apostolorum memoriam. Demum Aspeitia quæcumque optauit in Dei obsequium fieri, perfecit, hac enim clausula totum sui examen eius oppidi testes collegere, ad hæc verò, præter charitatem agendo strenuam, plurimum contulit, existimatio quam de illius sanctitate Deus exciuerat, editis illius operâ multis clarisque prodigijs. Pertracta est ad illum procul, à quadriennio iam arreptitia, cui adhibita solenni ritu execrationes id solum egerant vt agnosceretur verè à Dæmone occupari, eius nempe liberationem Deus Ignatio seruabat, qui manu capiti eius imposita cruce tantum signatam, à maligno Spiritu integrè absoluit: tam prompto permoti miraculo nonnulli, aliam obtulerunt magnis tumultibus validè furentem, & eam ob causam pro energumena creditam; hanc vt vidit vir sanctus, diuino instinctu certò asseruit haudquaquam à Dæmone possideri, sed exterreri ab eo imaginibus horrendis, quibus in eam insaniam ageretur, & hanc pariter crucis signo ab ea vexatione liberauit. Plus habet admirationis mulieris sanitas eo vsque iam tabe consumpta vt ægrè se trahens, in horas animam actura videretur. Precanti vt sibi benè precari dignaretur, negauit Ignatius facturum quòd Sacerdos non esset, & eius adprecationis officium ad Sacerdotes pertineret; Cessit tandem modestiæ charitas miserabilis femina, & adstantium precibus coacta. Sua ergo illa benedictione, tantum ipsi vigoris, ac virium infudit, vt Gamaram patriam ex quo illuc pago delata fuerat, per se repeteret, nec ita multo post huic suo se sancto medico bellè valens denuo sifteret, cum grati animi teste munusculo, fructibus aliquot, quos ne tristem ab se dimitteret, admisit Ignatius, & in nosocomij pauperes tribuit. Illud fortè mirabilius ab eo præstitum comitali morbo laboranti; debebat eodem in quo Ignatius S. Magdalena in nosocomio, eius nomen Baistida, frequentes mali impetu allidente lapsus, quibus aliquando cum præsens adesset vir sanctus, misertus hominis, in cælum suspexit, missaque illuc pro eo precatiuncula, iacentis frontem manu pressit. Hic verò tactu benefico excitatus ad se redit, surgit, nec vnquam postea dum vixit, eius morbi accessu tentatus est. Neque vni tantum ipsius tactui vis salutifera inerat, sed rebus etiam quæ essent in familiari eius vsu: id in muliere, emortuo brachio planè capta luculentum fuit; Abluendos enim eius pannos cum partim studio pietatis, partim valetudinis reparandæ fiducia poposcisset, eorum contactu momento conualuit. Verùm interea dum in aliorum salute reparanda, miracula edit Ignatius, placuit Deo ad eius cumulum meritum, patientiæ exempla in eo edere, eumque lecto affigere, vt nosocomio ad sui etiam curationem vteretur, cuius tantam gerebat pro alijs curam. Nam preces Gatzia ipsius germani, & obtestantium agnatorum suasiones permota, nihilo plus ponderis habuere, ad eum Loiolam hac occasione ex nosocomio auellendum, quàm cum venit Aspeitiam habuissent. Quare pietatis & amoris officio vt satisfacerent, illuc eum adibant, vt iacenti adessent.

adessent, in iis Maria de Oriola, & Simona de Alzaga ipsius sobrinæ dum noctes aliquot excubant spectatrices fuere rei admirandæ, nam cum aliquando ad quietem aliquam recessuræ, accensam in omnem euentum candellam relinquerent, extingui iussit, monens, importunius obstantes, si quid contigeret, lumen sibi à Deo minimè defuturum. Extincta igitur candela abeunt, ipse cuius ad agendum cum Deo animus ex benè anseus habito corpore minimum pendebat, mentem applicat ad orandum in quo dum horas aliquot traducit igne illo beato diuini amoris cæpit vehementius ardere, quem olim expertus fuerat, utque alias, non satis eius flammæ compos, laxare pectus longis suspiriis, magnisque vocibus cogebatur, in eiusmodi aliquos tunc etiam clamores erupit: ad eos extemplo cognatæ accurrere, cubiculum pandere, & cælesti quo totum lucebat splendore attonitæ stupere; nec minor Ignatij cum pudore stupor, dum se ea in luce videt inopinato deprehensum. Quare illas infimis precibus æterno de hac re silentio obstrinxit.

XXV.

*Ignatij cum
Chartusiano,
suo quondam
magistro de
Societate
fundanda
colloquium.*

Recreatus ex morbo, iter ad discessum comparabat, quod vbi percrebuit, uterque mox ordo, & clericorum, & populi cum obsidere, verbis, lacrymis obsecrando, suadendo, ne se desereret, flagitare, neve ciues suos externis post haberet; cum suos præsertim labores cerneret, nec male positos, nec eorum messem ipsius arbitrio maligne respondisse, teneri tamen his minimè valuit, quòd diceret, (& ita res erat) alio se à Deo vocari. Obiciebat præterea parum sibi Aspetiam conferre, quod perinde illic in suorum complexu velut in sæculo ageret: fuit ipsi quoque non parua lis cum Garzia fratre, hic enim illius humilitati sanctæ obsecutus, licet ægrè id ab se impetraret, ut eum sineret mendicatò, & in pauperum domo victitare, sperabat profecturo saltem, equum, & famulos se daturum, à quibus si minus ulterius, deduceretur vel ad portum vbi esset in Italiam conscensurus. Id enim ab se præter fraternum animum, decori etiam titulo exigè, & vrbauitatis apud homines confirmatæ, interpretaturos alioqui haud dubiè, illam Ignatij immoderatam modestiam, duritiem Garzia inurbanam, eoque pronius quod annus in hiemem vergens, & corpus à morbo debile, recidiuam ex longo itinere valetudinem minabantur. His tamen vinci, nec Ignatius potuit, nec vicit. Admisit fratris, cognatorumque comitatum, sed non vltra fines Cantabriæ hoc est tractu milliarium paucorum; inde illis supremum salutatis Xauerium versus, Almazanum, Toletum, pedes viam iniuit, explicaturus Xauerij, Lainij & Salmeronis negotia. Deinceps Valentia Segorbem profectus suum olim Parisiis magistrum, & amicissimum; illic verò tunc in Carthusia Vallis Christi professum M. Ioannem de Castro inuisit, & pro veteri necessitudine sua cum eo consilia de petenda Italia, inde Palestina contulit, deque aut illic aut vbiuis monstrare dignaretur Deus, stabiliendo Ordine, qui ex instituto salutem haud minus alienam, quàm propriam virtutemque curaret. Eius illi proposuit ideam, descriptis præcipuis ex illo partibus quod eatenus rude, impressum animo cœlitus

cœlitus gerebat exemplari : illos præterea quos operis socios legerat nomi-
 nauit, Xauerium Fabrum, Lainium, cæteros, probè illi, ac pridem notos.
 Postremo de hac re quid ipse sentiret confidenter quæsiuit, eiusque preci-
 bus eam commendauit, responsum distulit Ioannes in diem posterum, no-
 ctémque cum Deo solidam super eo transegit. Postridiè mane totus læti-
 tia gestiens, vt qui hoc esse Dei opus, Deo monstrante præcepisset, ad vi-
 gendum quod cœperat, vehementer Ignatium animauit. Addiditque de
 prosperis in Dei gloriam illius successibus, ita sibi constare, vt non dubita-
 ret, omiſſa Chartusia, vbi tyro iam erat aliquot mensium, se illi socium ad-
 iungere. Sed absit, inquit Ignatius, & illum è contrario, solitudinis sanctæ,
 ad quam vocatus fuerat amore acrius incensum, post pactam inuicem mu-
 tuarum precum communionem perpetuam reliquit; huius porro certam,
 colloquij fidem, eius Chartusiæ tum veteres tabulæ; tum eius monachi
 virtute insignes, fecerunt qui de Castrij ore ista exceperant, ac trium deni-
 que ex iis Patrum testificatio auctoritate publica, iuridico firmata, ex cu-
 ius autographo Ianu. 8. anni 1641. subnotato, placet hîc aliqua ponere,
 quæ rei modum pressius indicant: *Sanctum Ignatium*, inquit P. D. Anto-
 nius Martinus de Altariba, *anno millesimo quingentesimo trigesimo quinto,*
è Ciuitate Valentia in Regium Vallis Christi Chartusianorum conuentum ac-
cessisse, vt suum videret dilectissimum præceptorem P. D. Ioannem de Castro,
& suum insuper aperiret animum, de fundanda Societate Iesu, antea conce-
ptum: in eius ad Deum precibus felicem tantæ rei exitum collocabat. annuit
D. Ioannes de Castro votis Ignatij, & illo vespere, nocteque proxima, Deum
ardentissimè, super hac vna res precatus est; sequenti die, sic est Ignatium
allocutus. Ita ô Ignati, tua de fundanda Societate Iesu arriident vota, vt si
luket, Chartusiam deseram. Nouitiis sum nondum votis adstrictus: meam
opem, operam, vires, consilium, in te vnum transferam, dummodo tantæ molis
negotium, felicem exitum consequatur. Ad quæ Ignatius. Nequaquam Re-
uerende Pater: sta in cæptis, tuis me precibus Deo commenda, &c. ex ea-
dem vero familia P. Andreas Solerus, suo testimonio peculiare aliquid no-
tauit S. Ignatium accessisse hanc Chartusiam Vallis Christi, vt videret præfa-
tum P. D. Ioannem de Castro anno 1535. & vt conferret cum illo conceptum
de fundanda Societate Iesu animum. Tunc S. Ignatius expectans P. D. Castro
nouitium, vespertinis horis adstantem, cum reliqua religiosorum familia sedit
ad crucem cæmeterij conuentus, &c. Ad hæc denique P. D. Nicolaus Bone-
tus testatur se insuper audiuisset à dictis Patribus S. Ignatium nunquam habuisse
animum ingrediendi aliam religionem, nec Patrum Chartusianorum.
 Ignatium igitur Societatis fundandæ consilio in Italiam venisse, certo qui-
 dem ex dictis habetur, verum multo ante id illi ostensum diuinitus, vt alia
 taceam, duo illa probant ab eo edita de quibus libro præcedenti vaticinia.
 Alterum Michaëli Rodesio Barcinone, prædicens fore vt eius filius adscri-
 beretur in Societate quam erat ipse conscripturus Antuerpiæ Alterum Petro
 quadrato, fore vt Collegium Methimnæ Campi sua in patria, religioso
 ordini

Ordini fundaret quem esset ipse fundaturus. Quorum utrumque promissus exitus confirmavit.

XXVI.

Ignatij Venetias iter, & illic animarum bono ab eo gesta.

Post hæc Valentia Genuam in naui oneraria cum vectoribus aliis se mari dedit: periculosa tunc nauigatio & valde anceps euaserat ob classem Turcicam Barbarossæ in naues & homines inmani deprædatione toto illo tractu grassantem; cui tamen periculo haud paulò tristius, remedio fuit: atrocissima tempestas, & nauim iam iamque haustura, vt miraculo fuerit, facta mercium iactura, nudam vectore incolumi appulisse. Nam post temonem decumano fluctu diffractum & vela ruptis adminiculis iam inutilia, fuit ventorum marisque ludibrio, necessariò permittenda. Hic inter vota vocisque miserorum mortem in momenta præstolantium, nihil sibi sollicitus, nihil timens tranquillum animi, orisque serænum retinebat, utpote assuetus haud alio loco quam in Dei manu cogitare se ac tutari: hoc vt postea factus est, pungebatur vno, quod tantis erga se Dei donis parum ex officio respondisset, sanctorum est scilicet hoc stimulo vri, vt qui scite norint, magna Deidona, magnos esse nominum titulos, quibus vt sentiunt se premi grauius, eo timidi magis, ac suspensi de expediendis rationibus laborant. Mari demum sedato, nauisque vt potuit instructa Genuæ denique exscendit. Verùm aduersis ingrauescentibus, multo sauius terra quam mari adiit discrimen, superato Appennini iugo ex Genuensi ditione in Cisalpinam Galliam descendebat; hinc viæ errore, per saxosa fissi montis angusta se immittit, quæ visa primum in plana distendi, in præcipitium torrenti imminens desinebant. Pergebat spe falsa deceptus, & ferè continuo per saxa desultu, incautus iam induerat sese, cum præcipitio proximus, vt retro inde resliret se vertit. Verùm vsque ad eò inuio, & horribili ascensu reuocandum illi iter fuit, vt manibus pedibusque adreptans, prehensisque saxis se attollens, quot passus promoueret, toties fallente aut vestigio aut saxo in præceps iturum se crederet. Quo vitæ discrimine, narrauit deinde sæpius, nullum vnquam se maius, & terribilius adiuisse. Hiems erat imbris supra modum infesta, viæ tota Longobardia, eluuiouibus abrupta, iter pedestre Ignatio arumnosissimum fecerant, ex quo & Bononiæ agrotauit. Collectas enim varij perpeffionibus morbi causas, exeruit grauis corporis lapsus, cum ipso in vrbs ingressu, de ponte in fossas corruit; inde aquis vt erat & luto disfluens, ne captandi contemptus occasionem corrumperet tam bonam, vicos vrbs, quæ erant maxime frequentes, lento gradu mendicans obiuit, & quam potissimum auebat stipem, reportauit omninò largiter, nempe dicteria, & sannas quibus abundè aspersus est; nam alioqui ne obolum quidem in vrbe tam nobili, & elemosynis dedita inuenit. Exceptus tamen est Hispanorum beneficentia qui habent illic Collegium locuples, & intra hebdomadam, ex febris, & tormento stomachi curatus. Quam iter Venetiàs secutus, illuc anno quinto & trigesimo supra sesquimillesimum exeunte peruenit. Quod mihi liquidò ex autographa eius Epistola constitit, Februarij 12. ann. 1536. Venetiis data, quæ Barcinonensem Archidiaco

chidiaconum, de suo illuc appulsi monens, sesquimenssem iam, ait Venerabilis ago, pergitque scribere de Theologiae studiis quae ibidem esset ad usque verum ieiunium proximi anni continuaturus; & libris sibi ad haec utilibus quos ad Rosellam postmodum remissurum se ait. Quod item aliis repetit literis, indidem Nouembri anno eodem datis. Haec tamen studia, ut alibi semper, cum studio iunxit salutis alienae, nec absque operae pretio. Duo erant Fratres ex Nauarra orti, è Palestina tunc reduces, vnus Iacobus, Stephanus alter de Equia, ab his Ignatius fortuito obuius, & olim Compluti bene notus, non perhumaniter solum salutatur, sed velut è caelo ad se destinatus, ex primo aditu creditur, ad fluctuantem vtriusque animum placida pace componendum, iis enim sancta, ex qua tunc redibant peregrinatio, magnum ardorem promerita fuerat caducis abdicandi sese, Christoque propius adhaerendi, sed incerti quis modus, omnium maxime ad hoc conduceret; lucem consilij, & precum subsidia ex Ignatio quaerebant. Horum votis benigne annuens, exercitia illis de more tradidit, per quae manifestò ab iis perceptum, placere Deo, ut se ad Ignatium applicarent, quod tunc quidem utcumque ab iis iam exceptum est, post verò condita Societate, integrè confectum. Difficilior fuit Baccalaurei Hozij deliberatio. Pertinebat hic ad Hoziorum stemma, de stirpe prognatum Cordubensi in Boetica, & longo ab æuo, ob egregia merita, ditone Albaidæ à Castellæ Regibus ornatum. Is ergo & sanguine, & doctrina illustris, magnis desiderijs ardebat perfecta virtutis, & quantum ad eam valerent Exercitia Ignatij, multorum experientia obseruarat; verum hæc illi tot & calumnia, & Quæstorum sacrorum examina, vsque adeò suspecta fecerant, latentis, in auro veneni; ut inducere animum ad illa non posset, ne inficeretur vel iniuitus. Hatid tamen denique, tantum boni, tam certi, ob suspicionem mali leuissimam omittendum putauit, & anteuerti ab se antidoto posse si quid boni, fucus erroris pestiferi occultaret: fuit autem antidotum prodromum, Conciliorum, Patrum, Theologorum, multis voluminibus ingens moles qua se munierat. Verum exacto vix triduo, primarum meditationum vbi mutari se in virum alterum persensit, & hanc mutandi vim non peregrinis, & exoticis, quas extimuerat; sed simplicibus ac nudis Euangelij documentis inesse; tunc verò suos mirari metus ridiculos, & stoliditatem suam non sine lacrymis inculcare quæ se tanto tamdiu prohibuisset bono, eiusque perdendi periculo obiecisset; suas quoque illas quibus fuerat agitatus suspicionum umbras Ignatio aperire, & defensionis appatum quo se contra illas tueri sperauerat. Petita dehinc ab eodè demissè venia exercitiis finè proposuit, quem mox secutus est fixum cum Ignatio eiusque sociis viuendi propositum. Quod etsi breuissimi temporis, fuit tamen valde inuidendum, cum Societatem, vix dum bene in terris conscriptam, moriens caelo transcripserit. Præter hos iisdem meditationum nunquam iactis in cassum retibus, alios ad Deum, atque ad se pertraxit. Sed fuit eius lucrum singulare, Societatis fautor, ac parens optimus Petrus Contareus, SS. Ioannis, & Pauli, tunc nosocomio Præses; Bassi deinde Episcopus, neque vero is solum,

sed

sed Zacharias, Marcus, Philippus, & Illustrissima ipsorum familia vniuersa, qui ad Societatem postea fundandam, paterno nobis præsidio semper adfuerunt. Bellæ res hæcenus ferebantur, & mirum erat tamdiu Venetiis dæmonem cessare, alibi semper Ignatio aduersatum. Eius ergo ac sui non immemor, eò in illum detestabilis incubuit, quo falsi vix posse conuinci, sparsæ de ipso calumniæ videbantur, iactabatur enim sator hæreson versipellis; Hispanias primum, tum Gallias iis contemerasse, in Italiam demum sese penetrare ad contaminandam illam eadem lue. Procedere illi rem ex sententia beneficio secreti, nam cum alioqui cœpisset detegi, ad primam delationis auram, quam ei familiaris afflabat dæmon, salutem fuga redemisse, delusis sacrorum Quæstorum tribunalibus, & pœnis. Sic & Compluti, sic & Salmanticæ, sic Parisiis ab eo factum, eiusque illic effigiem, quod in eum decerni aliud non posset, ad sempiternam infamiam rogo traditam fuisse. Iam fidei aliquid, hæc licet somnia, publicè vulgata, in quorundam animis fecerant, cum admonitus Ignatius, nihil conturbatus vt qui optimè nosset, vnde quòve spectarent, placidè Hieronymum Veralium Pauli tunc tertij Venetiis Nuncium, postea Cardinalem, conuenit, rogauitque de sua vel rei, vel actoris causa plenè cognosceret, haud quidem calumniatores, sed ipsas calumnias damnaturus, & annuit postulationi æquissimæ Nuncius, eo fructu qui consueuerat ex causis similibus ad Ignatium redire, pronunciatum est iudicio publico pro illius innocentia, aduersarij; falsitatis, & calumniæ damnati.

XXVII.
Tres Ignatio
socios Petrus
Faber Parisiis
adiungit.

Hæc ab Ignatio dum Aspeitia, & Venetiis gererentur, Parisiis Faber cum sociis studiorum cursum ad metam vrgebat, ibi condictum discessit, operiens diem, moliri & ipse aliquid magistro dignum (cuius illic agebat vices) in piscatione animorum aggressus est: quantos verò ex ea quæstus retulerit, vel ex vno solum intelligatur plenius, quam si per singula eatur; vt enim rescitum de illius discessu ad conueniendum Ignatium, eius Academiae doctor, & fama conspicuus, & eximia probitatis, religionem ipsi lethalis criminis iniecit, si quam illic Deo nauabat operæ in conuertendis ad illum tam multis, spes anteponeret dubias & longinquas, mira quædam cum Ignatio patranda; quæ quantumuis magnifica, futuri specie blandirentur, nunquam tamen essent vtilitatum præsentium mensuram æquatúra. Subdebátque in hac sententia si parum se crederet fide dignum, daturum se illam Theologorum Parisiensium multis chirographis munitam. Hic verò animos generosæ illius familiæ nisi & inter se, & cum Ignatio, certa persuasio colligassèt, qua se per eum à Deo electos ad ingentia opera statuebant; nutasset profectò Fabri constantia, forte illo concussu ab Ignatio diuellenda, forte etiam socios diuulsura, vel aliò quopiam impulsura. Grandi enim, si minus culpa, at certe iactura, omitti Parisiis videbantur innumerabiles animæ quæ lætissimos prouentus impensæ sibi operæ reddebant, ob transmarinam expeditionem, ad profanos, barbaros, ignoti moris, & linguæ populos, nec fortassis culturam passuros, aut fructu certè non alio quàm emeriti laboris, nulla fruge conuersionis animarum. Verum enim verò Ignatij fabricam machinata fuerat Dei manus, nec aut iste, aut

quiuis

quibus alius impulsus eam conuoluerit, aut quassare ac ne imminuere quidem vel vno lapidum valuit; accessere quin etiam prioribus alij; cuius planè Fabro, incrementi merces, & gloria debetur. Nam erat hominis mira dexteritas, in colloquijs familiaribus pietatis sale condiendis; de qua cum ageretur, suo quodam agebat proprio charactere, tam simplici, atque ingenio, vt ab exquisita illius arte, procul esse ars omnis videretur; tam valido tamen, & tam piè dissimulato pij sermonis imperio, vt subire illum in animos adstantium crederes, & eorum de quibus diceret affectus ijs insculpere. Ad hoc eorum in quos incidisset colloquijs immiscere sese admodum commiter, iisdem affici, eandem animi relaxationem cum ijs captare; sed temone paulatim occupato (sic aures vocauit Cleinens Alexandrinus, vt quibus animi totius nauigatio regitur) prouectum sermonem, in suam sententiam flectere, quæ vnâ spectabat animæ salutem, efficeretque, vt nihil minus agentes, nihil magis egisse se deprehenderent, quàm quod minus agere cogitarent, inde nemini suspectus esse, aperti martis imagine mouere neminem (qua solent ad defensionem ij quoque accingi, qui aliunde vinci optant) nullum ab sua consuetudine auertere, iucunda de cætero multumque amabili. Per hæc æternorum lumen potens, & multiplex, pæne absque sensu insinuabat medullis audientium intimis, ex quo morum frequens admirandaque mutatio sequebatur. Præter hunc de diuinis agendi, tam omnibus gratum, industriumque modum, Exercitia S. Ignatij tam docta, peritaque tractabat manu, vt vel ipso iudice Ignatio, parem in eo genere non haberet. His itaque artibus tum Deo plurimos, tum tres Ignatio lectissimos socios peperit, Claudium Iaium, Pascasium Brouetum, Ioannem Codurium; omnes Theologiæ magisterio ornatos, Sacerdotio etiam priores duos. Claudius raro ingenio, & candidissima indole, Ancicij prope Gebennam natus. Pascasius Berancurtij haud procul Ambiano, Ioannes Ebreduni Delphinatus metropoli. Sic decem omnino fuere primi Societatis Patres, qui numerus multarum hæreticis fabularum argumentum fuit. Denarium apud Pythagoram ait Misenus Calui nista, fuisse cognominatum ex Atlante, quare primis illis qui ad Societatem iungendam conuenerant, non ab re contigisse vt eum efficerent numerum, Iesuitas nimirum perinde Papatum sustentare, vt *Vertice supposito sidera fulcit Atlas*. Iustitius in eum numerum scriptor eruditus, & pius Florimundus Remundus libro de ortu hæres. Deum videlicet pondere, numero, & mensura, omnia digerentem, hac etiam decade quæ Societatis fundamentum erat omen edidisse rerum ab ea gerendarum, foreque hoc decumanum mare, quod esset aliquando Lutheri piraticam depressurum. Atque hi quoque tres socij prioribus additi dum alij instaurant, sua tunc primum vota nuncuparunt, eodem Virgini Assumptæ die festo, eademque ad Montem Martirum in ædificam vororum instauracionem, annis duobus iterarunt 1535. & 36. quibus Parisiis sustiterunt.

Sub hæc Francisci S. soprziæ obitu, controuerti capit Ductus Medio-XXVIII.
lanensis

Ignatij socij
Parisijs Ve-
netias perunt.

lanensis inter Carolum quintum Imperatorem, & Franciscum primum Regem Christianissimum, iamque Imperatoris exercitus, Germano, Hispano, & Italo milite confertus Salios intrarat. Quæ res Ignatij socios Ianuarij tantum vigesimo quinto ann. 1537. Venetias ex condicito ituros pepulit ad maturandum in Italiam transitum priusquam à militibus clauderetur. Quare paucis, tantisper hærentibus ad componendam communem reculam, & diuidendas pauperibus, eius reliquias, cæteri Nouemb. 5. anno 1536. proficiscuntur Melodunum milliariibus triginta Parisijs dissitum, inde cum alij aduenissent vnà Venetias iter arrepturi. Eorum aduentum dum illic cum alijs Simon Rodericius expectant, diuinæ pignus beneuolentiæ accepit, valetudine affectus graui, eademque, contra quam futurum putaretur, mirabiliter liberatus; huic improuiso humorum concursu intumuit humerus; exin valida febris, ex qua, iuncto dolore humeri abscedentis, tota nocte, iactari, humique voluari (erat hic eius, & comitum in tenui hospirio lectus) sed vrebatur iacentem morbo peior, morarum necessitas, quas, dum excoquitur ad suppurandum tumor, iuicere socijs cogebatur, fortassis enim viarum comitatus intercludendos interea, vel se ab socijs & quod consequens erat, ab omni solatio deserendum. Quamuis ergo afflicto, seges patientiæ cara erat, ne tamen per illam, ingentis boni spes sibi deperiret, Deo supplicans intimo, affectu flens institit vt flecti meritis sanctorum comitum dignaretur, se quidem illorum Societate, & militia indignum, in quam illos ducebat Ignatius, sed ijs ad hoc suam donaret sanitatem vt se pro seruo vterentur, huic se muneri libentissimè addictum cupere. Eodem reliqui ardore à Deo flagitabant ne quem dedisset Ignatio socium, eripi sineret; neque committeret vel iter omnibus intercludi, vel relicto vno mærentes abscedere. Non lentæ ad cælum hæc preces fuerè, ratas fecit Deus adeo euidenti supra morbi naturam miraculo vt immissus ad hoc Simoni videretur, quo intelligerent peculiarem erga se Dei curam nolentis penitus vt vel vno imminuerentur, idque tam euidenti prodigio cauentis. Nocte in summis doloribus traducta, sub crepusculum diei, obrepit aegroto breuis quies, inde nec febris, nec tumor, nec vestigium tumoris; excitatus omnia comperit vanuisse, detumuisse, absterfa esse, paucis denique interiectis horis, qui Parisijs resederant socij cum venissent, lati omnes, lætissimi; & alacrem secum abduxerunt. Hoc Simon documento, vetus propositum sic corroborauit magistro Ignatio per aduersa quæuis constanter inhaerendi, vt affixam sibi post biduum à fratre, & à ciue suo amicissimo potentem remoram veluti ludens excussisset. His vbi patuit Simonem præter quod animo finxerant, non rediturum abiisse, factumque assectatorem Ignatij, consecuti mox equis cursorijs breui assequuntur, primusque delapsus ex equo frater, in amplexum fratris cum lacrymis ruit, supplicat, obtestatur, admouetque vim, & artem omnem quam ad auertendum à suscepto fratrem naturæ impetus dictabat; alioqui futurum ab Lusitania se perpetuò exulem, ne coram cernere cogeretur intabescens dolori, & luctui matrem; & improperantem sibi crudelem filij;

iacturam

facturam, quem supremis verbis moriturus pater maternæ sollicitudini tanto amore commendasset Pietati parentum, addebat amicus æquitatis iuramentas esse spes sumptusque fallere quibus ab rege fuerat ad scientias prouectus, regis certè obsequiis occupandas, non affectationi vnius homuli vndique expulsi, vndique profugi, & illum nunc etiam quò nesciret trahentis. Verùm nec germani mollita lacrymis, nec rationibus amici, vel vngue transuerso Simonis constantia de gradu cessit in quo illum Deus statuerat. Sic ergo vtrique satisfecit vt videretur propior ad eos secum abducendos, quàm ipsi ad eum secum in urbem reducendum. Quare Parisios, vbi cum eo studiis operam dederant, re plane infecta redierunt.

Ne Xauerio quidem sui aliquot sinistri occurfus defuerunt. Prior tam excelfo animo valde impar dignitatis canonicæ Pampelonæ ineundæ diploma, abeunti Parisiis redditum. At generosa mens, & capax, mundumque quantus est vniuersum, crucis cui se confixerat amore, fastu nobili calcatura, ne aspectu quidem id munus dignatus est, nedum illius fucò motus. Maius aliud Ignatij, & vitæ cum Ignatio, incauto feruore amittendæ, discrimen adiit. Vitæ enim decursæ vestigia sigillatim apud se relegens, rationibus cum Deo subductis, decreuit sanctorum exemplo contracta apud illum culparum nomina, pœnis voluntariis delere. Cumque is membris habilibus, & mire agili, ad saltum, cursumque corpore se olim plusculum gauisum meminisset, gloriatumque præ studentibus alijs (quorum tunc erat Parisiis saltus vsitatum ingenij laxamentum) sibi inane placuisse, culpæ leuissimæ, pœnas ab se exegit grauissimas luculento sane indicio, grauiori culpa quam in se plecteret caruisse. Funiculos itaque multis asperos nodis ad stringenda brachia, & crura, genuum tenus adhibuit, & eo tormenti viatico, iter cum sociis in Italiam cepit, crescente ad omnem progressum cruciati; sed natura post dies aliquot, ardorem animi deferente, humi se solutis repente viribus abiicit, negans posse vltèriùs mouere. Dolorem augebat aperiendi mali necessitas, veritus ne sancto feruori daretur, quod suis peccatis reponendum putarat. Sed fuit rogantibus sociis, & remedium iterque vrgentibus denique cedendum. Hæsit stupens, ac dolens nouitate periculi eorum charitas, dum vident circum arrosas carnes, ita funiculis increuisse, vt eos penitus mergerent, sublatum illicò deportant in vicinum pagum, chirurgum accersunt natione Gallum, qui vt sectionem necessario vsurpandam, sectionis tamen animaduertit discrimen euidentem artem & animum despondit, monens ferrum haud posse carnibus, tutò neruis intactis, inseri, & saluo quod hinc sequebatur membrorum officio, eius curationem mali ad Deum spectare, cuius causa optimus iuuenis id sibi acciussset. His vna opera, spem simul detrahi, addique sibi comites sentire; & hoc maiori Dei fiducia quo iam nihil suberat quod humanitus expectarent. Recentis ergo in Simonem gratiæ memores, confidenter Deo communibus votis, curam representant consueta erga se ipsius bonitatis tantopere hæctenus, ne quis illorum aut corpore, aut mente periret sollicitam;

XXIX.

Xauerij ardor in vexando corpore, & desperata inde valetudo in vaculo restituta.

eam verò idcirco tunc præcipuè ex posci propitiâ quod eum casum vno De amore Franciscus incurrisset. Non fuit longa precatione opus ad hoc impetrandum quod Deo cordi erat concedere, nec enim ferebat Apostolum Christi nomen in oras vltimas portaturum, ipso in iterum aditu labori succumbere. Iacentem itaque nocturna quiete placidè refecit, postdiè manè sic persanatum exhibuit, vt dissipatis frustatim funiculis residentè que in integrum carne, non vulnere modo, sed nauculi quidem, vestigium vllum apparet. Hic tamen tam crudus Xauerij casus, Iacobum Lainium, nihilo effecit in corporis sui tractatione mitiorem: asperrimum enim cilicium quod Parisiis discedens induerat, vsque Venetias nunquam sibi vt detraheret indulgit, tametsi corporis temperatione imbecillus, ægrotanti propior quàm conualescenti, Parisiis exisset.

XXX.

Sociorum Ignacij cum hæreticis in Germania congressus, & viri in itinere ratio.

Reliquum iter occasionibus patientiæ iucundis, congressione cum hæreticis & felicibus periculis exercitū; huiusmodi fuit. Pedites ibant vestitu paupere, sed oblongo, qualis tunc academicorum Parisiensium, schemate peregrinantium; manu baculum, scriptotum sarcinulam humeris gestantes, cæterum tam rara collectaque modestia, vt quibuscumque occurrerent admirationem & sui quandam venerationem iniicerent. Contigit autem primo die vt in Gallorum inciderent locatas, quâ transitus erat, excubias; interrogati, qui, vnde, qua patria? vnus vice omnium responderet, quod qui erant inter illos hispani, profiteri absque peticulo patriam non possent. Ad horum interim aspectum qui substiterat resticus, ad milites conuersus, finite, inquit, abeant boni viri, ad corrigendos mores alicuius prouinciæ certo pergunt. Quod ex ore hominis simplicis temerè effusum pro dictorio quidem fuit, futurum forte in aliqua vaticinij opinione, nisi fundendos magna orbis parte eorum labores, in vnam prouinciam coartasset. Horas porro diei sic aptè digestas obseruabant, vt darent aliquas diuinis meditandis; Psalmis aliàs aut voce aut cantu summissò recitandis; quasdam communicationi mutæ piorum sermonum, & sensuum quos orando, meditandoque conceperant, qui tres in iis Sacerdotes erant, quotidiano sacro fungebantur; diuino epulo alij accumbebant, ita quisque sibi itineris comitem assumebat Christum cuius causa peregrinabatur. Hospitia sub noctem innox vt subierant, mane verò antequam exirent flexis vnâ genibus aliquid temporis precando tribuebant, pro tutela præterita grati, supplices pro futura. Quod pietatis speciem in diuersis singulari mouebat admirationem sibi quidem ad victum, monetâ aliquid seruarant, sed erat is tam parcus, & sobrius, vt perpetuo esset ieiunio similis. Ad spontaneas pœnas accedebant necessariæ difficilium viarum, rigidæ hiemis, & effusissimæ per Lotharingiam quotidie pluriæ, rantarum verò in Germania niuium, vt tridui moram interdum facere cogerentur, dum vias regias locorum periti vestigiis præuiis signassent, & esse inuiæ desissent. Verùm quantacumque siue vltro, seu necessariò tolerarent, incensa pietas, & caritatis alacritas iucundissimè condiebat, erat omnium ita cor vnum, & anima vna, vt quisque

que itineris comites, haberet octo amore fratres, obsequio, & subsidio famulos; adeo singulis & solliciti omnes erant, & omnium commodis posthabito proprio quisque seruebat. Nemo inter illos auctoritate superior, quod nullus ex iis eam admittere voluisset. Vbi consulto opus foret, suffragiis pluribus stabatur. Itinere vt dixi per Germaniam inito, ne si per Saltos, incurrerent in Cæsaris militem; haud tamen Gallos vitare potuerunt, qui Belgium per Lotharingiam subibant. Latrocinia palantium militum ipsos quoque domi tenebant indigenas, & vbiicumque nostri conspicerentur peregrini, velut inusitato Dei præsidio sospites, stupori erant; quæsiuitque ex iis non nemo, an aëre venissent, cum terra iter esset penitus inaccessum. Sed hoc præ cæteris insigne, Dei suos tuentis prodigium, cum in exercitus Gallici aciem inciderunt. Nam sexcentis versati modis, quinam essent? quò tenderent? cum semper idem de omnibus qui Gallicè norat, responderet; esse ex Parisiensi Academia studiosos, ad S. Nicolai pietatis causa proficisci, (& erant reipsa in Lotharingiæ finibus illac transitori) nihil vnquam præterea ex ipsis interrogatum est, ex quo possent qui erant in iis Hispani detegi, & quod certò futurum erat ab hoste detineri. Alios naçti sunt in Garmania casus, alteriusque discriminis ac benigna quidem hospitalitate non raro sunt ab catholicis accepti quos emollebat in lacrymas, fortis & vegeta iuuenum no- uem Religio, suspensa de collo Virginis corona, palam se inter hæreticos proferens; sensere tamen haud semel impiam hostium rabiem & insolentiam, non sine aperta, vitæ quoque perdendæ alea. In vrbes Luthero addictas vix pedem intulerant, & circumstitero illos statim ministrorum turba, & ad disputandum prouocare, haud quidem extricandi veri desiderio (nam Romanæ Ecclesiæ fidem veri studio reliquit nemo) sed innata hæreticis confidentia petulanti, quam incendebat, illa sui secura hospitem libertas aut proritantium ad certamen, aut non timentium, professæ fidei manifestum signum, contrariæ fidei hominibus inferre. Nec abnuere nostri cum iis congregi, spe licet nulla bonæ illorum frugis, quos ad defensionem prauis iudicij, peior voluntas fulciebat; & quibus idcirco arbitraria erat credendi regula quod esset arbitraria viuendi. Sed Ro. saltem Ecclesiæ nomen, & Religionis Sacrosanctæ, disputatio sustinebat, auertebatque probra quibus insultaturi erant hospitibus, si vna illos aduersariorum ad disputandum inuitatio elingues effecisset; ac fidem præterea illorum falso damnaturi in qua propugnanda, defensores illius tacuissent. In hoc autem conflictu ingeniorum, & doctrinæ, mirum quantum Lainius eni- carer, in promptu responsa, & vim arguentis aciem, & solidam ministrum li ferre non poterant: & fuit qui victum se publicè fassus sit, etsi dans manus Lainio, veritati non dederit, sed vel in pristino errore defixus hæserit, vel in dissoluta ex eo errore viuendi licentia. Verum huic si parum profuit ita vinci, profuerit saltem iis qui aderant, indèque didicerint haudquaquam deinceps illi se credere, qui sui licet deceptionem apprimè doctus, nollet

nollet tamen eam dedoceri, nec decipiendi munere abstinere. Nihil autem ingenio minor singulorum moderatio elucebat, & humilis de seipso sensus, ex tumultuosa, & audaci prædicantium superbia clarior, qui conuictio, & contemptu soliti essent petitiones & vulnera exire, quæ rationibus non valerent, quod licet apud imperitos plausum suum ferret, apud quos semper is victor est cuius est magis insana, & arrogans inter disputandum vociferatio, sed non deerant cordati, qui rectè aduerterent, ministellos suos conuictis, nostros argumentis, & rationibus vincere. Quare erga illos afficiebantur, eosque hospitio elemosynis, viarum ducibus, humanissimè iuuabant. Iam decimo sexto ab Constantia milliari in Lutheranorum deuenerant pagum, cuius olim pastor tunc deserta Ecclesia lupus, vidit illos in diuersorium subeuntes, facileque dignouit esse Catholicos, ex templo itaque loci primarios accire, futuros victoriæ plausores quam de papistis perillustrem spe anteuertat; inuitare hospites ad pugnam, & ne punctum quidem respirandi de via iis concedere. Accepta libenti animo prouocatio; ei sustinendæ, primus in campum se dat Lainius, quanto indole mitior, tanto ad disputandum ardentior; tenuit horas aliquot certamen pastore multum infremente quoddam ingenij falsus bonitate expectationem quam fecerat, vno omnes haustu exorbendi, videret se fallere; ac ne ab vno quidem illorum se posset euoluere. Tandem seu fessus siue famelicus, inducias, inquit, dum cœnatur; & placidè mecum ait cœnabit, post integrabimus: & prælium vobis in crastinum condico ad videndos aiebat *libros meos, & liberos*; seorsum tamen ab eo cœnam tenuem, & sobriam cœnarunt; dum is cibo, & mero sese ingurgitat. Remota mensa, iteratur certamen, adstat frequens concursus, magna huius secundi conflictus fama, & fuit sanè haud paulò acrior priori, nam in hæretico præter ingenium, partes etiam vinum suas aliquanto fortius agebat quam disputantem condeceret; eratque idem, inter Lainium, & ipsum; quod inter ficcum, & bene madidum discrimen. Haud tamen adeò exerrabat quin argumentis Lainij, eo vsque stringi se intelligeret, vt nullum sibi relinquerent exitum. Quare id denique in eo factum quod natium vino S. Ambrosius adscribit, vt absque cruciatu, dulci quæstione verum extorqueat, & vicisti, ait, nec quod possim referre suppetit vis aliud? Planè subdit vnus ex focis, aliud restaret, abiecto scilicet errore, ab eo pariter istos eximeres, qui tua fide illi credunt; nam cur & tueris, & doces, quæ vides cum vero non posse consistere? Et nosti optimè à fide errantibus, multoque magis auertentibus alios, æternas pœnas esse comparatas. His homo ebrius in furorem actus, multa dictu fœda, & barbara, sermone germanico fundere, ac minari; rescituros postridie, ecquem haberet præter disputationem tuendi sui modum; coniecturum se illos in compedes, exinde ipsos per se reliqua comperturos: post quæ furens, iactansque impias in Deum voces, sese proripuit. Quæ statim furiosi verba qui patribus interpretaretur non defuit, magnoperè suadens, quamprimum aufugerent, hominem esse

esse iis locis potentem, peiora etiam, quam quæ minatus fuerat ausurum. Sed Professioni sacrosanctæ, vilis animi notam sua fuga inuri abnuerunt, qui pro illa tam doctè, & fortiter steterant; ac si tum foret pro illa quoque moriendum, magno compendio quod in Palæstina quaesitam ibant, in Germania inuenturos. Suam igitur quisque vitam Deo libentissimè consecrare, & noctis eius partem potissimam precando, animandòque inuicem ducere: vix dilucescebat, hæretico adhuc hesternam coquente crapulam, cum Patrum hospitium procera vir, & eleganti forma ingreditur, annorum vt conici poterat, triginta; hic vultu facili, & lingua germanica; tum videns se minimè capi, nutu vario inuitare vt sequerentur; mox illum omnes, cunctante, quod mirum, nemine, ignotum, quocumque ductaret subsequi. Ille extra pagum, cæcis extra frequentiam semitis præire, respectare à tergo identidem; & interdum renidens nutu erigere, ac nihil metuerent, aut suspicarentur admonere; sed enim timori admiratio præuertebat, cum se illum nec tritis, nec rarè saltem vestigio impressis affectari viis cogitarent, quæ principio difficiles aditu, faciles postmodum, commodæque exirent. Præterea omnibus illic alta niue coopertis, per calles se duci qui soli essent tum niue vacui, tum sicci; post octauum denique milliare, in regia via cum illos statuisset, indicata quæ esset pergendum. comiter admodum ac beneuolè salutauit. Hic certè si bonus geniùs hominem præferens, non fuit, vt eorum quibusdam persuasum mansit, homo fuerit planè Angeli speciem, & officium gerens, à quo sunt ebrij prædicantis furori, & exitio erepti. Urbem Constantiam præteruerti pariter ab Luthero stantem, en tibi ex nosocomio, quod à pago vicino milliare distabat, anicula progredi, agnitisque rosarij signo Catholicis, obuam adire, lætitia gestiens, iisque iam propior, cancellatis in cruce brachiis, sublatisque in cælum cum fletu oculis, omnem illis honorem exhibere; demum illorum de collo pendentes Virginis coronas venerabunda osculari, & quiddam germanicè loqui ab iis minimè perceptum, nisi quod pios Catholicæ feminae hos esse motus interpretabantur, idque mox ab iis cognitum certius, indicans enim se iam redituram, cum recurrisset in nosocomium, fasce illicò rediit onusta miserabili, dissipata ferens rosaria, con fractas cruces, comminutas Deiparæ statuas, impietatis Lutheranae tristes reliquias; quas ipsa collectas piè asservarat. Dedere sacrilego spectaculo lacrymas serui Dei, proiectòque in terram corpore violati numinis, ac religionis, notas superstites adorarunt. Illa suo illo reportato domum thesauro, in pagum præire, ingressa Patres digito monstrare, & magna voce quibuscumque occurreret, quod post ex interprete rescitum, videre perfidi, quam falsò iactetis, vniuersos mortales Luthero vestro adhæsisse, nihil vsquam de Romana fide superesse: vnde igitur isti? è locis videlicet extra mundum sitis? quonam autem? opinor extra mundi fines vt loca reperiant in quibus catholicè viuatur. Factum bene quod vobis aures non præbui. Stultam creditis quod falli noluerim; stulti vos potius, & vsque stulti. Cognitum deinde à Patribus fuisse hanc

feminam in religionis proposito maximè constantem, quæ suafu, ac minis ad Lutherum diu à ministris in cassum pellecta, & demum ab iis velut amens, extra pagum eieçta, in nosocomium redacta fuerat, peste contactos excipere solitum. Mulieris voces, & peregrinorum fama multos ad disputandum exciuerat, nullius detrectata pronocatio, admissi omnes ad certamen; sed inani successu, hæreticis vbicumque argumento premerentur vni sacre pagine textui, stare obstinantibus, & ex vna illa editione Germanica proferri, adulterata, & mutila.

XXXI. Sociorum Ignatij charitatis & sui victoris in Nosodochio.

Parisus hæctenus socios nouem in Italiam affectamur, dierum itinere supra quinquaginta, per continuata discrimina, & perpeffiones; quibus optatus Venetias appulsus die Ianu. 8. ann. 1537. longèque optatior parentis optimi ac Magistri Ignatij conspectus finem dedit. Salutantur ab eo manantibus præ gaudio lacrymis, & inter charissimos eorum complexus amplissimæ Deo aguntur gratiæ, quod non sanos modo & integro numero, sed accessione trium aucto illos reciperet. Noluit autem festinè adeò, & sine mora Romam illos contendere, sed nonnihil quietis, dum opportunior vocaret tempestas, interea capere; quale capi ab sanctis scilicet consuevit, non omittendo labores, sed mutando: quare in duas tributi pauperum hospitalis domos se diuidunt; alteram insanabilium, quæ Xauerio obtrigit, SS. Ioannis, & Pauli alteram, in qua pridem frequens erat Ignatius. Illo in duplici charitatis, & sui ipsius edomandi ludo, quanta publicè ad exemplum, priuatim ad meritum patrarint, nemo quidem ex iis disertè prodidit, quantum tamen est quod ad nos peruenit eiusmodi est vt etiam virtute præstantibus admirationi magis, quàm imitationi futurum sit: fuit qui rogatus ab ægroto pessima scabie confecto, spinæ dorsi aliquid admouere, horrore foedissimi vlcis auerti se sentiens, collectam saniam ori indiderit, tam inuictò planè, quàm violento infemet imperio. Vterius quoque Xauerius ausus est, labra sanioso applicuit vlceri, & purulentum ex eo virus lingua duxit. Videns alius ab Nosodochio SS. Ioannis, & Pauli, lectorum inopia leprosum excludi, huic sui lectuli parte cessit, ex quo factum vt die insequenti totum se lepra squalere viderit, leproso nusquam præterea apparente. Neque tamen suæ illum caritatis pœnituit, sed eam patientiæ segetem; officij præmium censuit infelici leproso præstiti: quamquam breuis admodum hæc fuit, mane postera die perinde se mundum & sanum vt ante fuerat reperit. Sunt hæc aliquot gesta Heroicæ, charitatis, & illustris sui met victoriæ, imo quam illic ponebant seruitus perpetuum erat arduæ virtutis gymnasium lectos sternere, mederi vlceribus, ægrotos in brachia tollere, abluere, purgare ab sordibus, & sordidissimi cuiusuis ministerij operam iis dare; noctes ad hæc cum illis vigiles trahere, solari piis de Deo sermonibus, precibus ad Deum iuuare, monere, hortari ad fructuosam patientiam, ad mortem parare, postremo functorum componere corpora, & terræ mandare; hæc eo animo suscepta, ea pietate, modestia, & alacritate obita quam ij sãhibent qui suam Christo in suis pauperibus seruitutem locare se cogitant, totas ad se Venetias breuè

breui tempore verterunt, ipsique aded inter Senatores præcipui aduentabant, nouitatis fama euocati, & piis lacrymis ac teneritate, pietatem spectaculi celebrabant. Ex altera parte rumpebatur mala rabie dæmon, & per arreptitiam feminam suas in illos testabatur iras, quoties enim culinam intrassent cui illa ministrabat, flectere in illos contemptim, ac ferociter aspectum, retortis oculis tueri, submurmurare ferum quiddam, & sæuum, quæ à malo Spiritu proficisci nondum cuiquam suspicio venerat, necdum enim ab eo vexari putabatur; donec aliquando ad eorum conspectum, in clamores repente inconditos, eiulando erumpere, & resiliens, ac semet distorquens lamentari, prohibere quid ego non moui, ut hosce hinc procul auerterem? malè pereat qui huc illos aduexit. Probè noram qui essent, longè utique pluris, quàm videtis & intelligitis, seu virtutem mauultis, seu literas: ex eo tempore si quem fortè illorum vidisset, efferabatur, insanis modis, vnoque ex iis aliquando placidis verbis mitigare aggresso, in eum furorem acta est ut præceps in ignem excurreret, & ægrè inhibita, ita se supino in flammam dorso incurruauit, ut igni caput tantum non iniiceret, vultu immanti totam domum exterrens, dum ab nosocomij Sacerdote iussa inde multorum manibus reuelli, in templum abrepta est ut sacris curaretur exorcismis, in iis ut sit extra rem meam, sed extra scopum non fuerit vnum meminisse, in quod voce mulieris cacodæmon erupit, cum enim coacta fidei symbolum, articulatim, & fractè recitaret, ut ventum ad illa, *inde venturus est indicare viuos & mortuos*, lamentabili voce, & miserabili eiulatu, *væ, inquit, væ misero mihi*, quid ego tunc illo acturus sum tremendo, & terribili die? afflictæque solo femina, velut exanimi, tacuit. Exacto Venetiis mense altero, & sesqui inter clara illa nosocomij obsequia, & tempestiuo iam ad iter anno, sub verni ieiunij exitum, Romam omnes dempto Ignatio contendunt, remanendi causam prouida cautio præbuit ne profectionis illius optatus euentus eius præsentia periclitaretur. Venetiis siquidem parum sibi fauentem expertus Ioannem Petrum Carafam, verebatur ne Romæ ubi tunc is erat Cardinalis in communi negotio aduersaretur sociis sua causa. Quod ipse quàm iure timuisset quæ consecuta sunt postea probarunt, habeturque ex schediis Lainij, Carafam haud quidem mala mente, multum tamen iis obstitisse. Cæterum Romanum hoc iter ex animi sententia iis cessit patiendi, ac perpetiendi magnoperè auda, & si quod alias, eam copiosissimè impleuit. Cum enim Venetiis aliquandiu nauigassent, & Rauennam versus exscensione facta pedites tenderent, triduo toto nec panis frustulum quo ieiunium soluerent nancisci potuerunt. Laboribus itaque recens exantlatis, & vexatione sui spontanea fracti passim humi collabi, nec posse gressum ulterius ferre miserantibus qui adhuc in pedes consistebant & eo denique redigi, ut pinerum ingressi ad leuandam famem nucleos frangerent, quod mox quoque missum facere sunt coacti, ob acerbitatem strobilorum & maiorem lucro molestiam. Tempestas præterea cum assiduis imbris solueretur, aqua madebant perpetua, atque vt

erant madidi, & combibito vestibus humore disfluebant, noctem tamen sub
 dio interdum, compellebantur exigere, magno sibi vertentes commodo,
 si quem in paleæ aceruum inciderent in quo possent interquiescere. Ad
 transmittendos vero fluuios, quod pecunia decisset, thecam modo calama-
 riam; post cultellum, & istiusmodi egestatis suæ minutias in naulum da-
 bant, etiam nonnunquam partem interioris indumenti; fuitque Rauennam
 inter, & Anconam qui ut scruientem placaret nauarchum, exiret cimba
 breuiarium sacrum cuius nondum lege tenebatur oppigneraturus, comi-
 tes interim relinquens obsides, donec eos relato ad Charontem pretio red-
 demisset, ut ipsi postmodum, Anconæ corrogata ostiatim stipe, redem-
 ptum socio breuiarium reddideret. Iam cum eluuiationibus imbrium refusi
 torrentium, & fluuiorum aluei, vicina inundarent, contigit aliquando, ut
 in aquis supra umbilicum, milliare conficerent, cui tanto vnus eorum la-
 bori contra spem Deus reposuit, ut cum ei ex erispelate ægra tibia tumeret,
 eo balneo sanaretur. Rauennæ nonnihil quietis datum est, nosocomij
 lecto saltem excepti sunt; lecto nequaquam; præter duos, quorum fors
 quam comitum peior; cum enim esset tribus assignatus quos omnium ma-
 ximè leuamento illo refici oportebat, ij lintheaminibus inspectis illumine, ac
 tabo maculosis, animaduertentur haud paulò plus ad eorum usum, opus
 esse virtutis quàm necessitatis, vnus itaque ex tribus Simon Rodericius re-
 trocessit, maluitque humi, duriori quidem, sed mundiori strato decumbere;
 cuius tamen illum fastidij sui, ea statim pupugit pœnitudo, ut illud dolore me-
 mori notarit Deo quamprimum luiturus. Nec diu præstandi occasio defuit,
 quæ licet relatu aliquid nauisæ præferat, sed eam nauisæ virtutis adiun-
 ctæ gratia oculis subducat. In aliud igitur nosocomium cum venissent, ex-
 cusare mulier cuius curæ id erat, egestatem loci, lintheamina non esse; duo
 quidem ex lixiuio sublata se illic habere, sed quod pridie ægotus pedicu-
 lari morbo in iis interisset, non audere se illis ea obicere, & vero exer-
 citu scedissimorum animalculorum formicantia cernebantur, occasione vsus
 Simon quam expectauerat velut à Deo data, ad expiandas repudiati paulò
 ante lecti ut ipse vocabat delicias, iis se lintheaminibus inuoluit nudus, &
 molestissimo noctis integræ tormento puncturis illorum animalium agita-
 tus, supra debitum, quod se contraxisse doluerat exsoluit. Porro hi nostri
 peregrini transalpini, eodem habitu, Romam vnâ petentes, quacumque
 transissent, suspecti vulgo habebantur enormium scelerum; interdum etiam
 obiter notabantur ut qui Pontificem adirent grandium criminum, & cen-
 suræ nodis ab eo soluendi; & Apostolici studij labores interpretabatur qui-
 libet obuius, luitionem culpæ valde insolentis. Verum has inter tot nobi-
 les ærumnas, magnis incessèbant lætitiis; Deo tum illos resciente inte-
 rius, qui erat illis tolerantia merces, & stimulus; tum alterna vice perpe-
 tuæ omnium erga vnumquemque, & officiosissimæ charitatis. Terni ince-
 debant, cum suo par quodque Sacerdote, cum Hispano Gallus, tam con-
 iunctis omnes inter se animis: ut si vna non dicam patria sed matre editi
 aliorum

aliorum incommoda suis quisque ferebat grauius, & postquam ut poterat iis consulisset, tunc vero de suis cogitabat. Refert ex iis viuis cum passim Anconæ ad repignerandum quod dixi breuiarium mendicarent, coniecisse oculos in quendam e sociis, qui nudis pedibus, veste genuum tenuis, media in platea, demisso vultu ad muliercularum accedens pluteos, ab hac pomum, ab alia pugillum oleris rogabat; hæsisse autem in illius aspectu vehementer commotum, repetitis animo illius quondam diuitiis, nobilitate, literarum, & ingenij dotibus, præter eximias virtutum opes, quibus inter suos potuerat splendide eminere; se verò indignum censuisse qui talibus sociis adnumeraretur: additque, ad hoc se crebro aduertentem, sensisse semper de iis præclarius, & ad omne in illos officij genus fuisse animatum. Iste quin etiam omnium, cum esset de singulis sensus, inde incommodis propriis leuius afficiebantur, quod ea cernerent sibi esse cum iis communia quibus se longè posthabebant, & quos reuerentur magis ut Dominos, quàm uti fratres & socios, quandoque præterea recreati sunt à Deo peculiaribus curæ quam pro illis gerebat iudiciis, vnum modo sat fuerit hinc poni. Laureti triduum morati, & quâ interiùs omni pabulo abundè, quæ etiam corpore aliquantulum refocillati, Romam versus sequuntur, Tolentinum de itinere fessi cum noctu, & pluuio cælo attigissent, deerat panis, à quo poscerent illa hora cõparebat nemo, ex tribus qui aliis præibant, captabant duo subgrundia ut se à pluuia tegerent, medio vico tertius incedebat, aiens sibi ab aqua, & ab luto nihil posse iam peius accidere: quæ is apud se dum reputat, videt proceræ hominem staturæ forma quantum dignosci poterat liberali, & annorum triginta, medio quoque & vico & luto aduentantem. Hic ubi ex aduerso peregrini stetit, manum eius prehendit, apertâque nummulis aliquot impleuit, & pressâ denuo cum strinxisset, silentio abiit; inde ad panem, vinum ficus, quæ fuit lautissima illis cœna suppetiit, cuius residuum etiam aliquot mendicis profuit. Romam tandem optato cum venissent; suæ quisque gentis Xenodochio admittuntur; post tamen cum Hispanis, & Galli ad S. Iacobi diuerterunt, & quoad nos pauperum sinebat illic humaniter, & commodè habiti. Eos aliquando cum Petrus Ortizius, ille olim Parisiis tantum Ignatio aduersarius obuios offendisset, facile agnouit, & tunc Caroli V. apud Pontificem Procurator in causa Catharinæ, ab Rege Angliæ Henrico VIII. per summam iniuriam reiecta, longè se alium ab eo qui ante fuerat erga illos gessit; nimirum virtute Ignatij demum illi perspectâ clarius, sinistra iudicia, & priuatas vincente rationes quæ iniqui orem Ignatio fecerant. Quare sociis in eius gratiam multum fauit, curauitque illis ad Paulum III. summum Pontificem aditum, laudans enim illi magnificè illorum excellentiam virtutis, & doctrinæ; ad hæc raræ amorem paupertatis, ardoremque salutis alienæ ob quam id vnum expetebant ut sibi liceret cum felici S. Sanctitatis adpreccatione Palestinam Euangelij prædicatione excolere, iussus ab eo est postridie illos super mensam inducere, libenter se iis accessum, & aures daturum, nam eimos erat discumbenti literatos audire disserentes.

rentes, vel quæstionem aliquam versantes. Duxit ipse Ortizius, & coram statuit, ubi Pontifici sapientissimo ad eum placere, ut satis mirari non posset acumen ingenij, & supellestem scientiarum locupletissimam, cum castigata atque amabili in disputando modestia; quod iis etiam de mensa surgens, sereno vultu, hac voce testatus est. Summam capimus voluptatem ex tanta cruditone, cum tanto sui contemptu sociata, quæsiuit præterea si quid vellent, audiensque nihil aliud quam quod supplicasset, pro iis Ortizius, extentis velut ad omnium communem amplexum brachiis Apostolica benedictione illos impertiit, addidit tamen eo anno terram sanctam fore illis accessu difficilem, ob fœderatos Ecclesiæ, Cæsaris, & Venetiarum aduersus Turcum exercitus. Ad hæc aureos sexaginta ab eo missos acceperunt & facultatem ad sacros Ordines à quouis Episcopo paupertatis, & doctrinæ titulo obtinendos, pro absente licet Ignatio, & aliis qui nondum essent Sacerdotes, consignata est literis hæc facultas à Cardinali sanctorum quatuor ann. 1537. Aprilis septimo, & vigesimo, quibus item Salmeroni dabatur, ut cum ætatis vigesimum tertium attigisset, Sacerdotio initiaretur. Post hæc relegunt Venetias iter, pedites ut ante ac mendici, admissos enim sexaginta nummos, ut & alios centum quadraginta pia sibi quorundam Hispanorum donatos liberalitate in profectorem transmarinam seponendos putarunt. Venetiis pristina in nosocomiis operæ se reddunt, quoad votis ad pedes Nuntij Veralli, Paupertatis, & Castimonie nuncupatis, à Vincentio Nigufantio consecrati sunt Sacerdotes, S. Ioannis Baptistæ festo die ann. 1537. ea cœlestis lætitiæ copia, ut in consecrantem refusa sit, professus enim est Vincentius, tam multos toties cum initiasset, numquam se ex illis pietatis sensus tam teneros expertum. Inde primitias factorum variis, suo quisque delectu celebrioribus diebus obtulerunt, dempto Ignatio qui ad tanti operis apparatus, annum sibi solidum depoposcit quem etiam postea in mensem decimum octauum protulit, annoque tantum insequenti, die Christi nascentis ad S. Mariæ Maioris, & Christi præsepe celebrauit, unâque se primo cum sacrificio victimam Deo spontaneam deuouit ad omnia eius obsequia promptam, & paratam. Cum enim iis quotidie spes nauigandi disfluerent ob Reipublicæ Venetæ, & Solimanni classes mare quamprimum peruasuras promissioni tamen Deo factæ ne qua sua ex parte deessent, expectandum Venetiis si quæ se daret occasio censuerunt.

XXXIII. Interea igitur communibus studiis, primitiarum quas diximus nouum instituunt apparatus, secessus captant ab strepitu solos, & velut extra humana sitos, ut secum penitus, & cum Deo ipso habitarent, Ignatius Faber, & Lainius Vincentiam petunt, Monselicium Xauerius, & Salmeron; Treuigium Codurius, & Hozius (eandem hic cum aliis decem viuendi iam normam inierat) Iaius & Rodericius Bassanum; Pataviū Pascasius, & Bobadilla: in harum confinio urbium & pagorum deserta quæ primum occurrunt tuguria occupant; lectum nuda humus vel aliquid paleæ, victum mendicato

Ignatius, & socij solitarii sparsi locis in ditione Veneta, post ad predicandum prodierunt.

dicato quaesita, panis aliquot frustra, potum frigida praebat; ad haec multarum horarum precatio, voluntarias autem poenas metiebatur cuique feruor suus. Ignatium quod spectat, Manresam suam Vincentiae reperit, visorum illic caelestium frequentia eadem, animi deliciae pares; lacrymarum par suauitas, & vbertas; quibus cepti exinde oculi grauius affici in reliquam vitam male habuerunt. Ex hac dierum quadraginta solitudine progressi, vt quod in ea de caelo hauserant in alios spargerent, in diuersas vrbes operam diuidunt, nec opus fuit praefare templa, & pulpita, vtrumque forum, & compita supplebant: illuc e scamno, saxo ve fortuito, sparsam longius plebem aduocabant, currebatur ad signum agitati galeri vocisque inuitantium, velut ad planipedes, & circumforaneos ludiones, audiebantur Italicè omnino perperam dicentes, sed ea vi spiritus inflammati, vt qui visus, & iocos captaturi venerant, suspiria & lacrymas referrent: cum enim prodirent ad poenitentiam suadendam, quod vnum erat illis propositum, pallore, ac macie totoque aspectu, exemplum edebant eorum quae dicerent, credebanturque tunc ex deserto adesse. Concione dimissa, in sua tuguria redibant. In iis cum degerent periculosè quidam aegrotarunt, tolerantiae exantlata fructu minime poenitendo, in iis sortem benignam Simon Rodericius inuenit, hunc Iasio comite, sanctus Senex Antonius nomine, diuino instinctu, sua heremo secum admiserat, certus alioqui omni consortio carere, quod iam aliquos habuisset, sui primum conuictus & asperitatis cupidus tyrones, mox impatientes atque desertores. His tamen duobus in cellae angulo tabulam dederat ad nocturnam quietem, quod humi cubare solitis non nihil commodi afferebat: de nocte surgebant ad orationem, & psalmodum cantum, & ieiunia caeterosque labores cum eo pariter obibant.

Inter haec itaque Septembri Simon grauius aegrotans poene ad extrema deductus est, vt accitus ad illum ab heremita medicus eius desperauerit salutem: rei certior factus Ignatius, Vincentia cum Fabro (nam iacebat in nosocomio Lainius) Bassanum aduolat. Quantos autem illi animos daret suorum charitas, cum aliàs semper, tum verò hinc egregie patuit, etsi enim ex febre adhuc infirmior, gressu tam celeri properabat, vt Faber valens, & robustus aegre sequeretur, expectarique illum identidem à subsistente Ignatio oporteret; charitatis magnae haud absimili documento, ab eo quo Lainium olim fuerat profecutus, repentina enim correptum Febre dum vna iter agunt, quaesito iumento imposuit, & detractis sibi operuit vestibus, & laborantis immemor tibiae, equitanti tam citus prauiuit, vt equum vrgeret, Lainius ne ab eo longius remaneret. Quas autem interposuisse in expectando Fabro moras illum dixi, colligenda in Deum mente occupabat, precibusque ad illum pro aegroti salute ardentibus, quorum ipsemet vim praesensit, Fabro enim, cui expectando substiterat accedenti, vultu quali solebat orans, incenso velut caelitus edixit Simonem hauquaquam moriturum. Neque vitam solum, sed valetudinem magna ex parte iacenti contulit, primo enim affatu, caroque complexu salutantis non modo esse de vita iussus est

XXXIV.

Ignatij charitas erga vnum e sociis aegrotum, & erga vacillansem.

est securus; verum etiam sic corroboratus, ut morbo exinde sensum decedente conualescere cœperit, tabulas quoque in quibus iacebat lectulo mutavit pia heremita diligentia ad hoc usus. At receptum ex morte socium nihil propius abfuit quam ut amitteret; vel hunc ipsum ut habet vetus suspicio, vel eius socium; fallaci specie delusa virtutis ab se sibi abstrahendum. Horum enim alter privati secessus illectus dulcedine, cum Ignatii cursationibus, heremita tranquillum; solitudinis otia, cum necessaria inter homines dissipatione; vitam vni Deo sibi que attentam cum sollicitudine salutis alienae conferre, libratique, quas expertus probat æqua lance ambabus, statuere, laborum sumptus cum Ignatio haud paulo minoris æstimandos, quam lucra meritorum; cum heremita è contrario minus inesse periculi, plus sanctae quietis, cum praesertim quem non ita pridem videbatur cursum ingressus Ignatius, illius iam metam raderet heremita; ad hunc igitur promior fieri, ab illo retrahi, ac prope resilire; sed enim devota promisso fides; sed nuncupatum Deo votum; sed praestantium exempla sociorum qui sanctitatis absolutae numeros omnes, & apprimè norant, & vno illius ambitu agebantur; hæc, inquam, homini lancem alteram deprimebant. Sic anceps, inopsque consilij, decrevit denique totum heremita se credere; quod is author fuisset, id se pro diuino habiturum, Bassano itaque ab sociis, cum quibus illuc Ignatius tunc erat clam sese subducens, ad S. Viti heremitam adibat. Verum Societatis etiam tum informis auctor Deus, informandaeque in posterum educator intelligi voluit, displicere sibi quos ad procurandam aliorum salutem cum Ignatio vocasset, avaro solitariae quietis studio eam deserere, abeunti viam monstro interclusit, quo perterrefactus, retròque compulsus, palam in brachia relictæ perperam magistri cursu se retulit. Vix enim Bassano exierat cum simulachrum hominis armati obuium habuit feroci vultu aspectu terribili & stricto gladio minantis: hæsit aliquamdiu turbatus, & territus, sibi tamen vim fecit incertus quid hoc portenderet, iræque ulterius tentavit; at ille acerbè irato, inuadentique similis gladium vibrare; hic præcipitare Bassanum versus, & sociorum hospitium, stupentibus omnibus fugientem, cum terroris causam, & insequentem viderent neminem, Ignatius diuino monitu prædoctus socio infideli prodierat obuiam, passisque in illum brachiis, velut hunc sibi asfereret denuo Christi verbis Petrum admonentis, subridens excepit *modice fidei quare dubitasti*

XXXV.
Solitarius
Ignatium
parui pendens
à Deo corrigitur.

Fuit aliud quoque Ignatio cum heremita Bassanensi. Erat is quidem verè sanctus, & iuvat hinc eius honorificè meminisse, tum ob illius in Simonem religiosam beneficentiam, tum ob ea quæ ipsi cum Ignatio contigerunt. Mira quædam de illo narrabant indigenæ, iisque finitimi, prolixa præcipuè orandi spatia, & tolerantiam, vltro neis ærumnis contritam, quas esse aiebat solitudinis adipem. Vel ipsa ut cœteri sileant illius effata abunde illum deprædicent, utpote ex illius usu, morumque regulis deprompta. Ex iis aliqua ex Gaspare Gropellio habemus eius quondam discipulo, dein Societatis,

tatis, sed breui tempore alumno, solus enim assuetus, ac suo proinde solius arbitrio viuere, nunquam sibi tantum potuit imperare, vt se maiorum imperiis præstaret docilem. Pauca referam scitu digniora. Eius itaque fuit. Animam frigore interire, quòd seipsa omnino non exueretur. Hanc esse maximè sublimem vtilèmq; sapientiam, propriam nescire voluntatem. Cui malè cum Deo conueniret, fore ab se perpetuo discordem, frustràque ad Deum aspirare, nisi qui ab se recederet. Vitam hanc aiebat totam esse, in exigendis exsoluendisque nominibus, nec esse diuitem nisi qui vt Deo potiretur, iacturam sui libenter faceret. Bonam hominum partem deridebat, quibus cordi esset stulti, hoc est mundi; & stultæ, carnis videlicet, consilio regi, esseque illos in vtroque stultissimos. Morti bonæ dicebat, præire mortem oportere, & sui ad magna patranda esse nihili conscius. Ad felicem verò Christiani vitam, nosse bona, ex malis etiam ducere. Deo gratias agebat, quod nullos Bassani sua in patria propinquos haberet superstites, cum fere quò magis domestici, eò sint magis inimici; pluresque in iis sibi aduersantes, reperturus esset quam amulos. Cœlestem gloriã negabat dari, caro putantibus illam emi, sed iis à quibus quantumcumque graui pretio emeretur, censebatur semper nimium vili empta. Illud Dauidis; *in circuitu impij ambulans*, ita explicabat, homines sæcularibus addictos, circumulum vertere, qui ab sui amore, in creata flexens, in eundem sui amorem rediret; contra verò sanctos, ab amore in Deum suum orbem mouere, quem per charitatem in proximos ductum, cum iis, & per illos in eo vnde ortus erat erga Deum amore iungerent. Diuiti cupiam, hac vita gaudenti, & dulce pulchrũque hic viuere dicenti; si tantum placet via, quantum inquit placebit quò itur palatium; nobili viro, suarum libidinum sordibus immerso; iactanti, se quicquid bonorum est in cœlo, millies daturum pro hac vita si foret perpetua; alterum, inquit, ex duobus; aut reris fabulam, quod de alia post hanc creditur vita; aut grauium tibi malorum conscius, iure horres post mortem eò ire, vbi tibi peius quàm hic futurum sit. Erant hæc viri Dei sententiæ, vita nihilo dictis inferior, vt cui nihil esset in vita dulcius quàm spes volucris cito moriendi; quare cuidam ægrotantem visenti, recreantique vt fit, annos quinque supra vnginti ei augurando, ego, ait illos, si quis mihi venales fecerit, teruncio non emam. Morti tandem propinquus (quæ vigiliam Pentecostes præcessit ann. 1552. miris affluens gaudijs sapius iterabat, tu me diu mors præstolata es; te nunc ego cupidè expecto, crucemque stringebat complexibus, vnicum morienti solatium, vt fuerat viuenti comes charissima, & hac quidem virtute & sanctimonia vir Dei claruit, hospes aliquamdiu Rodericij, & Iaij. Verum vt durum, & asperum vitæ genus professi facilè inducunt animum, Deum extra illas ruborum spinas non ardere, aut in iis solam perfectæ virtutis medullam crescere; de Ignatio ex eius lociis cum magna quædam via sanctus audisset; videret tamen habitu, ac more nihil à communibus discrepantem, spreuit apud se, vnumque de vulgo habuit, donec eius errori; simul, & Ignatij gloriæ,

Deus eodem tempore, operaque succurrit. Oranti monstratum est cœlitus, quàm sublimi gradu sanctimoniarum singularis apud Deum fulgeret, quem pro vulgari apud se despexerat; & consueverat bonus senex seipsum inculans id narrare, ut inde homines discerent, à cortice nucleum differre.

XXXVI.
Sparguntur
in varias
vrbes socij,
sed prius stan-
tuunt de So-
cietatis Iesu
nomine assu-
mendo.

Conualuerat Rodericius, & Ignatius Vincentiam repetens illuc suos coëgit, deliberaturus omnium consensu de difficultate inuperabili in Palæstinam nauigandi, effecturusque ut noui Sacerdotes suas Deo offerrent primitias quibus comparandis solitudines illas captauerant. Excepit tecto suo omnes Ignatius, erat id inter monasterij veteris rudera, bellorum tempore disiecti, pauci tunc extabant parietes, & ruinosum tegmen, fenestræ nusquam, sed nec fores, nec commoditatis vllius quicquam præter aliquid straminis ad somnum. Panis tamen, & aqua non defuit, quamuis enim per dies quadraginta vni fere orationi datos Ignatium cum Fabro & Lainio bis quotidie oporteret ostiatim ad stipem circuire, sed postquam in publicum ad conciones prodire, tantum mox beneuolentiæ erga illos confluit, ut possent undecim ex collatis sibi elemosynis alere. Sed inhospitæ illius stationis, cœli, ventique iniuriis peruiæ austera mansio, duos lecto affixit, Xauerium, & alium, cuius excidit nomen; quibus ne illic ærumnis interirent, quærendus fuit in nosodochio insanabilium receptus, seu magis inter semirutas, & solas, prope Nosodochium casas, vbi aliquanto meliusculè iis foret, vilis saltem non defuit, sed vnus duobus lectulus, illic febri iactatis ex eo leuamen fiebat difficile, quod rigente vno, alter æstualet, vnique consuli, absque alterius molestia non posset. Verùm hanc illis humani ad corpus subsidij seuæram inopiam pensabat Deus solidioribus delitiis, potissimum verò Xauerio, quæ ut essent eius magnitudini animi anicolors, non abstulere ab eo quæ patiebatur, sed spem ei fecere acerbiora patiendi. Huic igitur per noctem B. Hieronymus adstuit, quem prosequabatur honore præcipuo, utque tantus valebat consolator, cœlesti eum affatu refecit, inde quæ cuique sociorum tribuenda fors foret indicauit, vrbesque de nomine expressit in quas essent mittendi, cessuram verò ipsi Bononiam vbi crux illum quanto spinosior maneret, tanto meritorum feracior. Quæ ut præmonuerat sanctus, sic ad amissim euenerunt. Hic iam obstaculis traiectus in terram sanctam interclusi extra omnem compertis dubitationem; exsolutenda restabat voti pars altera; ad hoc inter illos conuenit, ut Ignatius, Faber, & Lainius Romam irent, & omnium nomine se Pontifici sisterent; in vrbes interim alij spargerentur quæ Academiis florent, vnde seges posset animarum sperari benignior, & noui socij conscriptis adiungi: prius tamen quam diuiderentur, visum est communem inter se statuere vitæ vnus rationem, ac formam quæ seruaretur ab omnibus, nisi quid forte aliquando seu necessitas seu prudentia diuersum posceret. Fuere autem hæc eius capita, Mendicato & elemosynis vitam sustentare, & in nosocomiis hospitium habere. Alternis hebdomadis inuicem præesse, ne quem maior viribus animus, in suscipiendis laboribus falleret, sed præsidis socij moderatione

moderatione regeretur. Concionari per compita, vt vbiicumque se daret occasio; dicendi verò argumenta ex pulchritudine, præmissisque virtutum vitiõrum turpitudine pœnisque legere, & maiori pietatis conatu, quàm eloquẽtiæ tractare. Christianæ fidei capita pueris tradere, & bonis moribus eos informare: quicquid præterea occurrisset iuuandis proximis opportunum, in opus conferre, verum quamcumque aliis impenderent operam, ne obolum quidem in eius mercedem admittere, vna Dei solius cui adlaborassent gloriã abunde contentos; in has leges consensione omnium itum est. Cum autem identidem quari ex iis solerẽt, quinam essent; cuius instituti tenerent regulam, quid nominis haberent: Responsonem aliquam præscribendam omnibus decreuerunt, in qua semper eãdem acquiescerent percunctantes: nec tamen ea res consultationi permiffa est: Pridem Ignatius, haud ab se priuatim sed coelitus deliberatam illam animo tenebat, ex quo nempe vt constans fama est, in solitudine Mantefana, de vexillis duobus meditantis, Deus prima ipsi Societatis lineamenta descripserat. Sanxit ergo, auctoresque fuisse vniuersi vt de Societate Iesu se esse dicerent, nec alia vsquam vterentur nomenclatione, vt qui vnus Iesu amore, & gloria impulsus in Societatem vnã diuersi conuenissent. His ritẽ inter se stabilitis, delectũque vrbium habito in quas operam partirentur, post suauiffimos salutationis mutuæ amplexus, Romano itineri Ignatius Faber, & Lainius se dederunt: Xauerius & Bobadilla Bononiam; Ferrariam Rodericius, & Iaius; Pascasius, & Salmeron Senas petierunt; Patavium Codurius, & Hozius.

Cæterum successu admodum diuerso, acceptam quisque obiuit provinciam, quibusdam pati, magis quam agere contigit; pinguior aliorum labor, messem animarum conatibus tulit non imparem. Codurium, quidem & Hozium, vix paucis diebus in nosocomiis & in foris auditos, Episcopi Suffraganeus suspectos habuit, veritũsque ne fucos sanctitatis, vulpem tegerent fraudulentam, coniecit in compedes: quid iis fuerit animi tam subito in casu nox illa prodidit quam vnã egere in carcere, recitandis psalmis, & sermonibus de Deo totam occuparunt, tam effusis interioribus gaudiis, vt cogereretur optimus Hozius dulcissimo arrisu interdum iis aditum laxare. Vulgato eorum carcere, tam densis de illorum virtute, & innocentia testimoniis obrui Suffraganeus cœpit, vt inde postridie eductos ampliffima ornari potestate, quicquid vellent, ac possent in subsidium animarum præstandi. Verũm iis hac vti nondũ licuit, eorum alteri beatam quietem sub ipsis laborum primordiis Deus assignauit. Fuit is Baccalaureus Hozius. Ad populum dixerat paulõ ante in hæc Christi verba. *Vigilate, & orate, quia nescitis diem neque horam*, moxque febri ardente iactatus, moneri interius credidit, concionem illam ad se propriẽ pertinere. Quare abdens sese in nosocomium, ad mortem parandam curam omnem conuertit, ea tamen animi voluptate ex æternæ vitæ fiducia, vt temporariæ iactura præcoci, nullo modo tangi videretur: felici obitu præreptus illorum sortem adeptus est, quos postremum in vineam conductos, primos ad mercedem pater familiæ

XXXVII.

Moritur primus à Societate, eius anima inter beatos ab Ignatio conficitur.

acciuit. Agebat tunc temporis in Monte Cassino Ignatius, & Exercitia Petro Ortizio (de quo antea dictum) Caroli quinti Procuratori suggerebat, illic ubi resciuit de Hozij morbo, magnis ad Deum precibus pro illo insti- tit; en autem, vt quondam Patriarcha Magnus Benedictus eodem ex loco scandentem in cœlum Beati Germani animam viderat, sic videt Ignatius Hozium circumfusa luce radiantem, in cœlum ab Angelis deduci. Neque tunc solum ea ipsi obiecta species; aliquanto post dum sacro interest (quamuis enim Sacerdos, nondum se satis ad operandum sacris paratum pu- tauerat) cum illa solemnis confessionis verba pronuntiarentur, & *omnibus sanctis*; videre visus est discedente cœlo, beatum socium in magna Super- rum corona, eodem cum illis splendore, ornatuque fulgentem; ex quo tan- tum illi affluxit dulcedinis, vt per multos dies tenere lacrymas non posset, beata illa socij specie semper oculis obuersante, & vero defuncti cadauer non vana exhibuit animi felicitis indicia, cum enim esset colore subnigro, orisque conformatione parum grata, morte qua fit inuisum & horridum quicquid ante pulcherrimum fuerat, Angeli speciem induit, vix vt agnos- ceretur à Codurio, qui spectando, flendo, osculando expleri non po- terat.

XXXVIII.

Pia opera, & molestia So- ciorum Pa- dua, & Bona- nia.

Defuncto Hozio, Ferraria Parauium Rodericius venit, solatium & opem Codurio ferens, qui labori solus illic sufficere, nõ valens ita paulò post ægro- tauit, vt Rodericius missionis pondus totum exceperit; huic tamen iuuando, & leuando socio ægrotanti, Deus opportune & commodè prospexit, dittes & nobilis Clericus, quem ab inueterata libidine, Codurius potenter abduxerat, licet multos annos cum amica, effreni amore traduxisset, tu- lissetque etiam ex ea filios; tanti sibi boni auctorem non tulit iacere in no- focomio, sed domum sublatum incredibili sollicitudine, restituendum vale- tudini curauit. Sed neque obniti Rodericius valuit primariæ feminae nolenti omnino illum degere in nosocomio, nam huius liberis duobus om- ni ope cum Rodericius adfuisset; alteri, vt sanctè moreretur; alteri vt san- ctè in Religiosæ familiæ regula viueret, iam orba & vidua, liberorum lo- co alendum illum eo cupidius suscepit, quod filij duo supremis verbis alter moriens, alter valedicens ab ea petiissent vt Rodericium suo loco habe- ret. Priusquam verò Ferraria exiret, ubi cum Iaio, iuuandis animis dabat strenuam operam, aliud expertus fuerat argumentum illustre charitatis, & Dei suorum peculiarem gerentis curâ. Assignatum iis erat in nosocomio cum victu cubiculum, victus tamen demenso minimè utebantur, sed corrogato per urbem pane. Concionibus interim illorum, viæ, & compita feruebant, nosocomia verò & alia loca ubi prodesse animis daretur, illorum ministe- riis. Obseruabat hæc diligenter anus nosocomio præfecta, mirabatúrque ho- mines, tantum sibi laboris priuatim assumere, cum iam tantoperè alijs la- borarent, vt autem quid noctu etiam actitarent resciret (lucernam enim animaduertenter, in eorum cubiculo vigilare) rimis oculum admouit, vidit- que ab iis post aliquid somni ignem ex silice in lucernam accendi, tum vt erant rigentes frigore, pensum diuini officij, genibus flexis ambos per- soluere,

soluere, dehinc in alto silentio, itemque de genibus ad dici exortum orationem producere, exire denique ad celebrandum Sacrum, indeque ad solita charitatis officia diuidi. Hæc ergo quæ viderat cum iis componens quæ de fructuosis eorum laboribus foris audierat, cœpit illos pro sanctis venerari; augebant publice hanc opinionem exempla egregia contemptus proprii, tolerantia, studiique in Dei gloriam incensi. Quare de illis cognoscere optavit Piseatensis Marchio, tunc Ferrariæ prærens, quinam essent, vt si quod prædicabant, hoc viuerent, communicare cum illis conscientia arcana tutò posset. In eorum itaque alterum cum aliquando incidisset, quæsiuit num esset ex sacerdotibus qui in Italiam venissent vt in Palæstinam proficiscerentur, & vbinam hospitium haberet, audiensque in nosocomio, tacitè illuc se contulit, accitæque anu interrogauit admodum serio, cuiusmodi homines Sacerdotes illi externi forent qui illuc diuertissent. Illa magno pietatis indicio viros esse sanctos; demptis aliquot ad quietem horis, noctem totam orando ducere, nunc vnà, nunc singulos; se suis id oculis spectasse; ne demensum quidem ab nosocomio benignè oblatum admittere, nec alio vesci nisi emendicato pane, sic malè à vestibus munitos contra asperrima cœli eius anni que frigora durare, nunquam tamen ad focum accedere; nihil posse in eorum moribus nota vlla dignum aduerti, nihil ex iis audiri nisi de Deo ac diuinis. Postremo actuosam illorum & beneficam in omnes operam, vrbis vniuersæ oculato præconio laudari. His pia Marchio, planè qualia optauerat auditis, ambos in vicinam palatio domum iussit ex hospitio pauperum transire, & quotidiana deinceps sportula aluit, adhibuitque ad res animi sui pro voto componendas. Ad hæc etiam illos in aulam induxit, vbi Iaius Ferrariæ iam solus, feraci labore excolendis animis insudauit, apud Ducem præsertim Herculem, qui eum sibi in patrem animæ delegit, eiusque gratia paulò post magnis auxiliis Societatem tutatus est, fera vexatione agitatum. Xauerio inter hæc, suum Bononiæ arduum, nec pati nec agere defuit: illuc aduenerat cum ante omnia enixe cupiit ad beatum corpus S. Dominici celebrare, quod habetur illic in magna veneratione, cumque illi esset propensè addictus, faciendo sacro pietatis motus insignes persensit cum grandi copia lacrymarum: aderat facienti inter alios monialis, sancta & nobilis ex tertio Ordine S. Dominici quæ ex Hispania ad sepulchrum optimi parentis, vitæ reliquum actura venerat. Hanc cepit desiderium cognoscendi de paupere illo Sacerdote, quis esset, cuius essent in Deum tam sublimes affectus tamque insoliti; secum ergo adscita sibi amicissima comite, alloqui hominem voluit, nec fuit nisi de diuinis sermo, in quo Xauerius tantos pietatis exeruit spiritus, vt Isabella Casalina monialis comes, & ipsa eodem ex Ordine, velut Deo plenam suspexerit, & mirificè apud patrum suum deprædicauerit. Erat is Hieronymus Casalini Foroliuensis S. Petronij Canonicus, & in templo S. Lucia Rector, cui nec difficile persuasum vt educto extra nosocomium Xauerio domi suæ hospitium daret; nec agrè ab eo agnitum quantæ

sanctitatis hospitem haberet, nam ex solo affatu quis esset Xauerius eminebat. Sed multo clarius vita omni perspecta inedomitis animi motibus admiranda, & in discruciendo corpore inuicta, serena nihilominus, valdeque hilari ut in qua Deo placendi alacritas, sensum omnem cuiusvis molestiae sopire videretur. Haud tamen valuit pius Canonicus ex eo extorquere, ut alio pane quam emendicato vteretur, vel remitteret aliquid de severitate erga corpus, quae concionum sanctis laboribus, aliarumque occupationum ingrauescens vires illi diurnas spondere non poterat. Magnis quin etiam desideriis opperiebatur praedicti sibi Vincentiae ab S. Hieronymo agonis, futuras Bononiae cruce, & vero his breui dedit initium haud paulo acerbius aliquor mensium quartana, quam si nullis cessisset interuallis, nam & ferendo agrotum agere, febris necessitas cogebat; & sanum quietis vacuae ardor impatiens, nec existimabat tanti esse quartanam, ut vel deberet animorum quaestum inhibere, vel asperitatis assuetae partem aliquam sibi detrudere. Aliunde vero ex fractis naturae viribus, dolorum sensus fiebat acutior, quanquam, ut hunc Deus voluptatibus animi leniebat, iisque potissimum, quae illi de reconciliatis Deo hominibus perditis affluebant. Quod si coniectaris assequi lubeat, cum scripto traditum non extet, referam quod illi Bononia dum Indias peteret transeunti obuenit. Nam ut primum adesse percerebuit, gestire laetitia ciuitas, ardere desiderio videndi, audiendique suprae ex eo monita, faustamque adprecationem, magno numero ad S. Luciae duabus ante ortum diei horis accurrere, (diuerterat enim in aedes Casalini Canonici proximas) praestolarique dum prodiret ad peragendum sacrum, ut autem comparuit, circumstare illum peramica gratulatione & teneritate tam familiari, ut oportuerit seorsim singulos ab eo audiri, & peculiari quemque affatu recreari. Re diuina multis cum lacrymis peracta, caelesti epulo multos tum eo die impertiit, tum consequentibus aliis quibus ibidem cum Oratore Lusitaniae substitit; eo quidem, & confidentium, & consulentium affluxu, ut de eo Martij ultimo ad Ignatium scripserit, multo plus sibi negotiorum fuisse, quam Romae ad S. Ludouici, ubi tamen occupatissimam operam copioso prouentu collocarat: proficiscenti demum amicorum, & piorum ingens frequentia adfuit, ut sibi vltimum bene precaretur flagitantium, quorum ipse vicissim cum sibi ad Deum preces deposceret, subdidit extremum hoc fore quod se essent visuri, quae verba omnium excepta sunt fletu, & fuere qui vellent quocumque gentium ac maris, illi se comites addere, quorum ad iter adeo immensum, ut acquiescere votis non potuit, ita nec vetare quin affectarentur sat longo spatio, euentu licet optatis contrario, quo enim diutius illius aspectu audituque iucunde potiti sunt, eo acrius tandem ab eo diuelli oportuit. Haudquaquam tamen Xauerij discessu, nobilissima ciuitatis in Xauerium, aut Xauerij in illam amor intepuit: in eius siquidem gratiam, accita est illuc Societas, eademque illi S. Luciae aedes attributa, ad quam cubioulum habuerat, quod eius postea dicatum memoriae in sacellum egregium

egregium Deo sacratum est. Vice versa sanctus hodiéque pergit benè de se meritam ciuitatem miraculis, & beneficiis profequi, admoto ad ea obri-
nenda lucernæ oleo quæ coram illius imagine, in eodem sacello perpetuo ardet.

Atque hæc de rebus sociorum Patauij, Ferrariæ, & Bononiæ gestis ad nos peruenerunt. Ignatium verò, quem Roman profectum cum Fabro, & Lainio diximus, quàm carum gratumque haberet, viso admirabili ostendit Deus, quod in hunc modum ei obiectum est. Postquam Gallia discedens, in Italiam venerat, redire animo illos sensit familiares cum Deo congressus, & inusitatas effusi cæli delicias quibus olim Manresæ assuetus, Parisiis dein subtiliorum studiorum perplexa meditatione fuerat imminutus. Nunc vitam agens omninò cœlestem, annòque sibi post Sacerdotium assumpto, ad parandas sacrificiorum primitias, totum se votis ardentissimis apud Beatissimam Virginem dicabat: quorum summa hæc fuit, vt Magna Dei mater se totum integrè, in filij sui perpetuam possessionem transcriberet. His verò precibus subdebat faces ingens amor nouis quotidie ignibus inardescens, exprimendi ad viuum in seipso Christi; cuiusque pro Dei gloria, bonòque animarum patrantis grandia, magnaque patientis veram imaginem in se transferendi: huic apparatus intentus, Romam iter suscepit, in quo apud se assiduè versans quam deuotum ibat Vicario Christi suam sociorumque vitam omnem, eo incendebatur validius quo fiebat vrbi propinquior, vrgebátque vehementius, vt nihil iam sui, sed Christi totus esset, totus in eius gloriam absumendus. Pergebat flammis talibus incitatus, cum Senas præteruectus, paucisque iam Roma milliaribus, tantisper duobus ab sociis velat obiter subducit sese, & sacram ædiculam viæ imminuentem, semirutam, & incompositam solus subit, solus illic non longa, sed feruenti prece, pusillum Christo Societatis eius commendat gregem, quam eius Vicario delatum ibat, & quæ destinabatur in aliquod populosæ illius Societatis initium quam toties illi delineauerat; facturum se illius auctorem patremque pollicitus. Atque hic raptu occupatus dulcissimo repente ab sensibus auelli, & mentis oculo æternum Patrem clara in luce conspicere, audiréque vultu summè amabili ad filium conuerso (qui sub crucis fatiscens pondere ibidem adstabat) commendantem se illi mancipantemque se vt illius esset, atque vt verbis Ignatij vtat, cum illo statuentem, hoc est illius obsequiis totum penitus addicentem. Filium verò, tantæ deferentem commendationi, reductis in se ore admodum sereno oculis, concepta hæc sibi dicere. *Ego vobis Roma propitijs ero.* Post quæ sibi iam redditus varijs cœpit motibus affici, fiduciæ præsertim maxima, timorisque non parui. Christum enim se illi sic præbuisse spectabilem, velut cruci magis qua erat onustus, quàm sibi adiungi cum veller, omen credit durorum casuum, quibus esset Romæ certò exercendus; promissionem verò propitij ab Christo præsidij spes esse duxit, minimè dubias, crucis quamlibet graues portandæ incumberent, fore semper secum iunctis Christi

XXXIX.

*Iter Ignatij
Romam &
Christi pro-
missio de præ-
stando illi
Roma auxi-
lio.*

Christi humeris leuiore. Quare egressus sacra illa æde, suosque affectus inflammato vultu, & gaudio impar, visa auditaque distinctè iis exposuit, vt in omnem euentum eos animaret, tum, haud scio, inquit, cruces ne an rotæ nos Romæ mancant, quo tanquam victimæ ad aram duci videmur Deo præeunte; quodcumque illud est quod minatur, eamus illi alacriter obuiam, securi crucem quæcumque ferenda sit, sine Christo minimè futuram, & Christi præsidium ad opem fore semper nobis hostium omnium coniuratione potentius.

XL.
Franciscum
Stradam suis
Ignatium
adiungit.

Romam Octobri attigerant anno 1537. & voti fidem præstituri, suo & sociorum nomine confestim Christi Vicario se sistunt; admisit Pontifex oblatam operam magna significatione paterni amoris; & sacris paginis in Sapientia schola explicandis Fabrum; Lainium Theologiæ docendæ assignauit, Ignatio interim iuuandis animis, totis viribus attento. Nam viros Principes nonnullos Exercitiis spiritus excoluit, inter quos Contarenus S. R. E. Cardinalis, deinde (quod ante iam memini) Ortizius, cum quo propterea in Monte Cassino dies exegit quadraginta, vnde rediens Romam socium recepit succidaneum Hozio quem Deus ei abstulerat, licet eo inter superum choros visò, vtiliorem illic Societati putaret fore esse in quàm terris potuisset. Noui socij nomen Francisc. Strada, natione Hispanus magnis ab natura dotibus præditus, Romam, vt assolet, fortunæ in aula melioris illicio adductus; sed solum nactus operosæ culturæ admodum ingratum, aulam militia; Roma Neapolim mutare cogitauit, esto futurus minus diues, at magis suus. Hæc dum animo versat, Deo sortem illius secundante, Ignatio occurrit sibi minimè ignoto, vtque mos est infelicibus, suas cum amicis dolere miserias, sua cum illo aduersa questus est, nec de Neapoli, & militia tacuit, eiorandæque aula fastidio. Ad quæ Ignatius tantisper se colligens, motusque potius iuuenis cæcitate, quàm querimoniis, alia omnia quàm quæ expectauerat respondit. Nam de hominibus, inquit, nec iure, nec bene exoptulas; nihil præter quod decet ac solet, ab iis peccatum est, dum frustrari sunt spes tuas; quin imo gratiam iis debes, quod se tibi non dissimularunt, verum ab initio statim palam tibi fecere cuiusmodi essent, quo pacto suos habere soliti, qua mercede illorum seruitutem pensare: iniquiores tibi fuerant si benigniores, aliàs tamdiu illos ignorasses dum te amara mors ab iis seiungeret, cum vltro nunc possis magno tuo merito illos contemnere; si prudenti aure quod suadent auscultas, alium tibi quærendum inelamant cui melioribus conditionibus seruias, quam vitæ, laborumque iactura. At tu naufragi more, dum exeraris mare in quo periisti, aliud in quo denuo pereas inquiris mare, militiam ex aula, urbem aliam ex alia captas; quasi non sint futuri homines iidem Neapoli qui & Romæ mihi crede, si roges sursum deorsum hanc viam commeantes, multos reperies, iisdem: Romam Neapoli cogitationibus actos transcurrere, quæ te nunc Roma Neapolim agunt, nempe vt alibi hoc quærant quod vndique hominum, & locorum sapientius fugissent.

Quare

Quare tuas sanè spes magis superstities doleo, quàm delusas; & si consilium ab amico lubet accipere, audire saltem quod decet suggeri ab amico, nec tibi sat vnquam cum hominibus conueniet, neque illis tecum, & illam animi quietem frustra tu semper aliunde sperabis, quæ extra Deum nullibi est. Nam finge homines supra datam fidem, & obsequij meritum vincere spes tuas liberalitate, dent licet quicquid sunt, ac valent; non ita explebunt desiderij tui sinus, vt nihil præterea requiras; at si Deo incipies adhærere, tantùm statim bonorum potiere, vt præ illis tibi cætera omnia flocci futura sint. Horum Ignatij verborum tam præsens fuit, & opportuna vis, vt retro hominem verterit pro explorata re iam prospicientem, miserum esse malè ab hominibus haberi, sed multo miserius haberi benè. Ergo Ignatium secutus, eiusque post obita Exercitia socius; in virum euasit Apostolici Spiritus, quem magnis tota Italia, Belgio, Hispania & Lusitania, concionum, itinerumque laboribus consecrauit, grandi sane fructu conuersarum ad Deum animarum.

Fuit is Romæ Ignatio, & sociis cursus, cum tempus rem agi visum est, in quam semper defixos tenebat oculos. Dandi videlicet religiosæ quam moliebatur, familiæ certum initium. Ad hoc socios omnes Romam literis euocauit ad diem Christo resurgenti sacrum anni 1538. nec leuis negotij res fuit, suis illos stationibus mouere, vrbesque illorum operam, magno suo expertas commodo, adducere ad concedendum iis comitatum. Eorum aliqui piorum humanissimo comitatu deducti sunt, inter quos Rodericius & Codurius comitem habuere Patauinum ex primariis Canonicum secumque pariter peditem, quem Laureti demum reliquerunt virtutis suæ constanti duritie mirè captum, quod præter quotidianum ieiunium nocturnæ quietis pusillum quod erat nuda etiam in humo caperent. Quod autem noctis supererat precando de genibus ducerent, dum hora repetendi itineris adesset. Degebat tunc Ignatius ad radices montis à Trinitate dicti duobus cum sociis commodata in domo ab Quirino Garzonio nobili Romano: excipiendis aliis, hospitium amplius piorum charitas parauit, vbi paterna Ignatij cura ex itinere recreatis, Xauerio maximè, cuius in posterum desperabatur valetudo; Valentiam vsque aureos quatuor Ignatius remisit, quos à Martino. Peresio in transmarinum iter acceperat, ducentos decem quos à Pontifice, & quibusdam Hispanis, Ortizio reddidit, quo suggerente donati fuerant, vt quando iam esset irritum petendæ Palestinæ cui fuerant assignati, consilium, pro prudentia illos dispensaret. Inde bona cum venia Ioannis Vincentij Carafæ Cardinalis, Romæ Pontificis Legati (Nicæam enim Pontifex ad Carolum V. & Franciscum I. conciliandos adierat) partitus est suos in diuersa loca, ad conciones, doctrinam christianam cæteramque animarum procurationem: is quidem sibi templo Monferratenis Deiparæ ad Sauellum forum reseruato, Xauerium & Fabrum ad S. Laurentij in Damaso; ad S. Saluatoris in Lauro Lainium misit; Salmeronem ad S. Lucie; Iaium ad S. Ludouici Gallorum; ad S. Michaëlis

XLI.

in piscina Rodericium; denique Bobadillam ad S. Celsi in argentariis. Magnam primùm exciuit ad audiendum frequentiam, nouitas, & Sacerdotum ex pulpito in sacra castula agendi usus inuetus; post efficacitas, quam eorum verbis, diuinus indebat spiritus, vitæ sanctioris exemplo incitata, audientium numero, fructum breui adiunxit Romæ in aliam mutatæ. Nam restitutus est postliminio tandem Sacramentorum frequens usus, vigetque nunc etiam ac floret, in omnem porrectus Christianitatem; puellis periclitantibus, orphanis; ex Iudaismo conuersis, & meretricio, liberali consultum charitate, quam Ignatius postea perpetuam fecit. Reliquis præterea urbis templis pulchra laudis eiusdem amulatio gliscere; eadem quam nostri opera præstari initiandis doctrina fidei pueris, & more stabili docenda festis quibusque diebus populi concione. Tametsi verò Lainius, Salmeron, & Bobadilla cum admiratione audirentur, vt qui præter dotes perfecti oratoris, diuinæ gloriæ studio flagrarent; sed Ignatio par nemo vehementia pietatis, efficacia sensuum, & rationum grauitate; illo itaque audito aiebant cordati homines, Dei verbum in ore Ignatii natiuum pondus obtinere, cùmque id alij vestirent, ab eo exutum adscititio ornatum, grandius, & præstantius videri; suo enim quodam excellenti modo, rationes ad persuadendum, instar ferri ad pugnam, nudatas stringere, illasque magis vt per se reipsa sunt, quàm vt esse dicebat intorquere. Ea demum in omnes focios redibat voluptas, ex prouentu laborum vberimo, vt illos in noctem sæpius, non ieiuni modo protenderent, verùm tunc etiam cogerentur ad ieiunium soluendum cibum precario quærere, quæ sola iis erat ad victum annona.

XLII.

Sic ergo fluebant Societatis negotia, cum adspirantes inter fauonios à violento correpta turbine, peribant funditus, nisi misericors Dei manus, illis opem tulisset. Tempestatis auctor frater quidam Augustinus, ortu Pedemontanus, Augustinianum heremitam professus, fide ad speciem orthodoxus, clam exquisitissimè Lutheranus. Hic Papæ aulaeque absentia bellè usus ad profeminandam Romæ hæresion pestem, periculum sui & dare, & facere concionando aggressus est, in quo dictionem à natura sortitus euolutam, & sponte fluentem, mira dulcedine pellectum tenebat auditorem. Haud tamen se statim vel palam protulit, sed famam sibi, iam nactus aliquam, & populi gratiam, tunc veris, & ab Ecclesia probatis, Lutheri interiicere placita, obiter tamen, furimque obiecta; moxque fuce obducta probabili, ne cui facilè paterent. Contigit verò Deo ita volente, vt audiretur à quibusdam Ignatii focis, qui tum ex recentibus studiis calentes, tum ex assidua cum hæreticis concertatione, vulgaratum hæresion notissimos habebant characteres, statimque ab iis deprehensum, eo in homine Lutherum loqui, sed lingua truncum, vt qui nimis quidem intelligi cuperet, sed non auderet disertè se prodere; cumque iterum ac sæpius interfuisent concioni, numquam non aut sibi similem, aut seipso peiorem inuenerunt. Occurrebat vna illius defensio, si fortè insonti deceptus ignoratione,

ignoratione, populum quoque vel nolens deciperet. Quare illum officiosissime adire, bonam eius mentem, & candidam laudare; quæ tamen ipsi veluti excidissent seorsum coram singula censere, probareque hæc ipsa mera esse, ac puta Lutheri dogmata, vt ipse ab iis & pedem referret, & inductum in ea populum quoad ius & fas dedoceret. Mirum est hominem dum se vidit manifestè ad eò teneri, haud tamen fuissè suo tam grandi periculo conturbatum: sed enim & aura populi, & beneuolentia procerum, apud quos valebat plurimum, frontem sacrilego aduersus monita fecerunt: monentium itaque malignitatem inculcare, & obiurgare ignorantiam, qui se illi magistros obtruderent quem indigni essent magistrum habere. Si erant indocti, discerent; si neque id possent, tacendo sibi consulerent, nec nomen captarent singularis doctrinæ, improbando quæ probaret Roma, & communi consensu adplausuque audiret. Quod si sua luce iis officiebat, dolebantque iis oculi, dum esse hunc cernerent, quod ipsi non erant; tentarent & ipsi aliquid, niterenturque eadem præfate, nec crescere ambirent deiectione alterius, notandis quæ docebat sanis, & integræ fidei, censura hæreseos periniqua. Cæterum vt intelligerent quanti eos, & monita illorum quam nihili faceret, suæ quamprimum adessent concioni, effecturum se vt hæc eadem & ipsi magna sibi voce occentari audirent, ex quibus se hæreticum probare, quales forte ij erant, voluissent; quæ si ab aliis sexcentis haud paulò melioribus quam essent, cum laude excipi, vel inuitè viderent; erubescerent tandem, aut impugnare saltem desinerent. Hæc ille, quæ nimis abundè postea impleuit. Patres ergo priuata admonitione, tam infelicem sortita exitum, incumbere sibi pro officio statuerunt, vt modis omnibus publico exitio cauerent, cæperuntque suis quisque de pulpitis, interserere doctrinæ de moribus, controuersa quædam de indulgentiis, de auctoritate Pontificis, de excellentia cælibatûs, de bonis operibus ad fidem necessariò adiungendis, in quibus articularis præuaricabatur Lutheranus. Ictus est inuicta audendi constantia homo nequam, desperatòque effugio publicæ disputationis, qua compelleretur ea liquidò explicare, quæ nisi ambigè fraudulenterque proposita admitti non poterant, artem commentus est sceleratam, asserendi sibi Catholici laudem, aduersariis in suspensionem hæreseos coniectis. Magna igitur pompa fidelitatis eximie, exaggerare primum auitam fidem, eiusque tuendæ obligationem; tum ad Ignatium paulatim delabi; monere cauendum vnicuique ab simulato in pastorem, nedum in ouem lupo, qui diu latens, per celeberrimas Europæ Academiæ oberrasset, magnis editis stragibus animarum, quibus & confidentior & robustior euadens; Romam demum cum aliquot concoloris pili bestiis aduenisset, vt supremos in ea conatus depromeret: meminissent hanc esse magistrorum hæreticorum artem, suam aliis lepram, doctrinæ prioris simulatione affingere, vt ab lue putentur immunes, cuius alios implacabiliter condemnant. Scirent etiam, nullas Ecclesiæ infestiores

fuisse sectas, quam quæ sanctimoniam præferrent; attritas vestes, & asperas, seuera ieiunia, modestum sermonem, suique contemptorem; victum ultra parsimoniam austerum; mentis speciem à priuatis suis rationibus, & commodis alienam; & ab culpæ cuiusuis nubecula abhorrentem. Ne vellet Roma, esse minus prouida, quam (serius licet) fuerat Complutum, fuerat Salmantica, Lutetia, & recens Venetiæ, in quibus Ignatius apertissimæ damnatus hæreseos, quæ palinodia, quæ fuga se rogo subduxerat, cui suis cum aliquot scriptis fuerat addictus; esse autem Romæ integerrimæ fidei homines eiusdem cum illo nationis, imo vnum eius inescatum dolis & olim Sectatorem, post verò agniti horrore periculi desertorem; & hos sibi pro testimonio dicturos. Porro testes istos tam sanctos, intelligi volebat Hispanos tres, Petrum quendam de Castella, Franciscum Mudaram, & Barreram nescio quem quos sua probè tinctos fuligine, virorum principum in aulas sparserat (ad quas illis dabatur aditus quod essent alicuius notæ) vt quæ ipse dixisset, serio, sanctèque confirmarent, porro quem aiebat Ignatij desertor, fuit ille Michaël Nauarrus quem postquam sæculo valedixisset Xauerius, interficere Ignatium voluisse initio diximus, quod se subsidio priuatum videret, quo ab Xauerio alebatur; paulò post bono malove instinctu, Xauerij forsitan retrahendi, dederat se Ignatio socium; sed vitæ illi magnarum mentium nimis impar (cum esset tota ex carne concreta, & vilis anima) ne experiri quidem illam sustinuit, verum ea inspecta, pedem retro mox tulit: postea verò, incertum quo fine, Venetiis iterum, ignauæ illius pœnitentiæ pœnitens Societatem Ignatij prensauit, sed ob leuitatem hominis vitream atque infidelem, repulsam passus, eaque offensus, ex discipulo, & affectatore, quod esse ambiuerat; vt primum res tulit calumniator, & hostis effectus est. Romam Ignatium præuertens, & per tres alios quos dixi, cum iis prædicanti hæretico fœderatus, illius egit interpretem, vulgandis atque adstruendis suo & experti & oculati testimonio quæcumque is euomuerat; eoque homo venalis animæ processit, vt calumniam pecuniâ venditam, ad tribunal deferret Benedicti Conuersini tunc Gubernatoris, sic enim apud se Pseudo-Monachus ratiocinabatur, nostros domi suæ validè occupatos, aliorum curam facillè omisuros. Hac tam atroci grassante calumnia dici non potest, quam pœne momento, Ignatij, sociorumque res, vrbe tota scenam mutauerint: auditi prius obseruatique velut homines Dei, nunc vbicumque occurrerent, despici, disternis appeti, notari digito pro sycophantis, & hæreticis, hominum vero sermonibus, clam & in circulis haud aliter iactari quam vt flagitiorum immanium, & contaminatæ doctrinæ comperti. Omnis iam eorum & vitæ ratio, & occupatio ob quam cunctis ante fuerant venerationi, laraata vafricitie cantabatur, & personata improbitas, nec erat qui sibi cum iis aliquid fuisse indicaret; tantum aberat vt verbum pro illorum causa mutire auderet, cum enim in dies crederentur ex probroso damnationis Theatro ad rogam trahendi, nemo sibi tantum confidebat, vt videri posset illos nosse, vel quicquam

quam negotij cum iis habuisse: tantumque valuit hic timor apud Sacerdotes duos, vt relicta Roma, & quæ Romæ habebant omnibus, extra ditio- nem Ecclesiæ sese proriperent; & quo nescitur, se abderent; etsi enim iussu Cardinalis-Vicarij fuissent in audiendis populi confessionibus Ignatij, & sociorum adiutores, sed vbi putarunt omnia in præceps ruere, veriti sunt ne eadem, & ipsi ruinâ premerentur. Iam ex decantata de iis fama volabant quaquaversum Epistolæ, scribebant aliqui reducta simulatio- ne, hæresis conuictos; nonnulli etiam enormium scelerum; quidam ad- iudicatos igni, alij iam crematos: Dormire interea videbatur in nauicula Christus, dum supremam tempestas in rabiem surgeret, excitatusque ven- tis ac mari minaretur, fieretque vt ait Origenes *de magna tempestate, ma- gna tranquillitas*. Triumphabant verò Ignatij hostes, vulgo spectabiles, & multa tumidi gratulatione, quod eam detexissent luem, quæ hoc nocere solum potest quo potest latere. Verumenimverò cuius præcipuè caput pe- rebant hi turbines, nunquam illos sibi metuendos putauit, sed pro gym- nasis habuit illius fiduciæ, cuius opus est palmare, tanto confidentius de diuino auxilio sperare, quantò videntur magis omnia extra spem affli- cta, & perita. Quare animos addebat sociis si quem vidisset iis turbis attonitum, & assiduis lacrymis repræsentabat Christo, quod sibi Romam aduentanti dignatus fuerat polliceri, cuius quidem promissi, expuncta par- te iam altera quæ sibi tacitè cruce[m] sponderat; dignaretur se altera quo- que parte, qua propitiâ opem, perspicuè aded clarèque promiserat. Au- diuit preces, & lacrymas Deus, ac ne dubium foret quo sedante tempe- stas posuisset, inde primus quietis affulsit radius, vnde minimum speraba- tur. Ignatium amici non omnes adeò fugerant vt ne vnus quidem in fide perstaret. Is fuit Quirinus Garzonius, qui Romam appulsum domo exce- perat, & familiari cum eo assuetudine sic introspexerat, vt ad euertendam quam de illo formarat sententiam, frustra Romæ totius sermones, & iu- dicia pugnarent: aliundè verò tam erat sinceri, & candidi pectoris, vt vi- lis animi duceret, amici salutem, aduersantium gratiæ donare. Hunc ergo & sibi affinem & valde carum Ioannes Dominicus de Cupis sacri Collegij Decanus, & vir grauissimus acerbè increpuit, quod se Ignatio addictum non dissimularet; addiditque, ad illum ab eo affectu extricandum, non agi modo de scæda macula eius nomini inurenda, sed de ingenti quoque per- nicie in eius animum reditura ex vsu hominis qui totus esset ex flagitio- rum colluue concretus, & de quo incertum qua fide viueret, nisi quod procliuis erat coniectura illum pessimè credere, qui tam nefariè viueret. Pergebat narrare quæ illo audierat sane atrocia, verum Compluti, Salman- ticæ, Parisiis, Venetiis, procul videlicet, ab eo perpetrata, pro tribunali- bus cognita, exiliis, & igni damnata; cumque intulisset Quirinus se sa- tis non capere cur linguis paucorum longinqua iactantibus deberet plus fi- dei quam propriis oculis rerum præsentium testibus; misereri se illius, vultu significans, & hoc, inquit, inter alia hominis facinora animaduersum est

quos libuerit ab ipso incantari, & cerebro minui, ita sibi aliquot adiunxit socios, ita quantum intelligo, te quoque sibi adstrinxerit. Huius colloquij feriem ipsimet Ignatio cum distinctè exposuisset Quirinus; nihilo inde commotior, Cardinalis studium ac fidelitatem laudauit Ignatius, quod amicum vellet à suspecto sibi, & quem improbum censeret homine quam longissime abesse; ne suam scabiem illi affricaret, tibi de cætero illud persuadere futurum contra omnes mortales in mea causa Deum, cuius victoriæ ipse & suo tempore spectator futurus es, Cardinalem verò, quem norat sapientia præstantem, si vel semel daretur alloqui, dixit non dubitare se quin esset ab eo errore abducturus, nam sua denique veritatem semper luce splendere; tenebris suis horrere mendacium, huic dissipando aperteque purgando, sat esse veri præsentiam. Suscepit Quirinus curaturum se illi aditum apud Cardinalem, paulòque post non ægrè impetrauit spondens scilicet fore, si eo audito reum iudicasset, se quoque pro reo habiturum, nec deinceps cum eo sibi quicquam futurum negotij: At hic optimus Cardinalis dum admissurum se hominem annuit, nesciens vaticinatus est; adducis illum, & veniat; audiam non grauati, atque vt commertus est habebò, & habuit verè, sed planè alio quàm intelligi volebat sensu. Venit Ignatius, in secretum conclaue accersitur, auditur. Quid autem, quo modo dixerit aliunde haud sciri quàm ex iis quæ consecuta sunt, potuit: primum enim ex mente Cardinalis, perperam impressa opinionum atrocium simulacra deterfit penitus; eo illum deinde adduxit, vt iis doleret se præoccupatum incautius, nec dubitaret earum veniam flexis genibus ab Ignatio poscere. Quod ex ore ipsius Cardinalis, Quirinus postea retulit, tunc verò congressus euentum operiebatur qui duarum ferme horarum fuit, cum ecce tibi prodit Cardinalis honorificè deducens Ignatium, & singulari beneuolentia, audientibus clarè qui aderant, suam illi tum in causa præsentij, tum in alia quauis tutelam deferens. Exinde iussit vt quot hebdomadis panis & vini eleemosyna ad eum eiusque socios perferretur, quæ nunquam intermissa est quamdiu fuit in viujs Cardinalis. Hoc euentu tam fausto edoctus Ignatius defensionem sui à Deo susceptam, animos sumpsit ad vrgendum quod illi tunc sua dictabat prudentia; causæ videlicet tam grauis perfectam, & liquidam absolutionem, in Gubernatoris foro apud quem Michaël, suas Ignatij deposuerat criminationes. Ergo dicto die sistit se cum accusatore Ignatius. Hic effrons, & confidenter accusator, se testem fuisse spectallèque Compluti, Parisijs, & Venetijs, cum Ignatius apertissimæ hæreseos, & flagitiorum immanium damnaretur. Eum decretam iudicio pœnam fugâ deuitasse; inde contumaciæ haberi reum & hæc certa esse, & vidente se gesta sanctissimè iurabat. Contra Ignatius frigide ac sereno vultu, Epistolâ profert, aduersario ob oculos ponit, querit, ecquid eam manû, ecquid recolat characterem? Ille nihil præterea cunctatus manum absque vlla hæsitacione agnoscit suam vt re ipsa erat. Benè est, subdit Ignatius, Te quidem haudquaquam hætenus de me tuo ore loquentem audiui, sed cuius agebas interpretem

intepretem quique linguæ tuæ edenda credidit, quæ tute pro tuis venditasti: nunc volo te ipse audias, at qualis tunc eras, sincerum, & castum, nulla tuarum rationum cupiditate actum, sed de explorata mei notitia, & beneuola de me animi tui sententia locutum, sub quæ illi Epistolam perlegit, ab eo ad amicum datam priusquam Ignatio hi venti reflarent, ipsèque illum odisse inciperet. Scribebat autem de virtute & innocentia viri sancti, cuius vbicumque cum illo fuisset, spectator, & testis fuerat, & his laudibus eam efferebat, quibus non potuisset Ignatius ampliores suggerere, si eas in rem suam dictasset literas. Impalluit scilicet periurus nebulo, videns se manifestò teneri secumque apertè pugnare, & qui confidentia petulanti tan-
topere antea perstrepat obmutuit, anceps verum fateri, an eiurare Epistolam; effugij aliquid comminisci, aut nouam deberet calumniam struere, in pauca igitur, & inuita verba responsionem adeò confudit, vt nihil aut pro se, aut contra Ignatium coherentè dixisse visus sit. Sic primus ille congressus solutus est, verum nec vna neque potissima Ignatij defensio hæc fuit. Accersuerat inde diuina bonitas patrocinia innocentis, vnde Romam calumniæ venerant, Venetiis, Compluto, Parisiis; & miraculo par adfuisse tunc Romæ tres illos Iudices à quibus Ignatius pronuntiatu fuerat, innocens iis tribus in vrbibus, in quibus perfidus accusator damnatum fuisse iurauerat. Nam Venetiis Gaspard de Doctis pro Nuntio Auditor; Compluto Vicarius Ioannes Figueroa venerant: Parisiis Orius sancti Officij Quæstor, suis quisque Romam priuatis rationibus aduectus, quas ad Ignatij gloriam conferens clementissimus Deus, testes illi virtutis vnà tres protulit qui fuerant illius iudices vt apud orbis vniuersi primarium tribunal, innocentiam illius fide publica indubitatæque contestatam posteritati transmitterent. Quo facto pariter videbatur postremus fabulæ claudi actus, in qua tristi & lata diu egregiè partes suas calumnia, & æquitas egerant. Restabat ad vltimum vt ab omni nauo vindicaretur etiam Sociorum fama, etsi enim purgata in laudato absolutoque Ignatio videri poterat, cuius solum causa & communione scædata fuerat, verum ad Ignatij bonum nomen intererat plurimum, vt Sociorum quoque probitas, & virtus testimoniis illustribus constaret. Quod item Deo prolixè fauente contigit. Vt enim percerebuit de confictis in illos criminibus, adfuere confestim Ferraria, Patauio, Bononia, à Vicariis, & Episcopis literæ, cum amplissima innocentia illorum testificatione, & luculento virtutis præconio: præter quæ Hercules Ferrariæ Dux suo Romæ Oratori mandauit, vbicumque res ferret, pro Iaio, & Rodericio autoritatem interponeret suam, eorumque virtutem sua etiam fide tueretur.

Iam ergo sedatis tot fluctibus, solæ videbantur Ignatio gratiæ superesse quas Deo ageret, & pacis tranquillum quo tandem frueretur, nam & obtinebat adiudicatam sibi causam, & damnatus calumniæ Michaël Nauartus, in exilium eiectus, & incentores illius tres dicta sibi ab Ignatio die

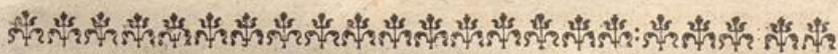
XLIII.

Sententia pro Ignatio fertur, eius calumniatores puniuntur.

vt

ut quæ de ipso, & sociis vulgarant, coram iudicibus confirmarent, calum-
 niarum probationibus desperatis, intercessores adhibebant potentissimos,
 ut sat habere Ignatius vellet, si Scribæ Forensis instrumento profiteren-
 tur se nihil habere quod ipsi obiicerent, nec se unquam de illo, rebusque
 illius, aliter egisse quam de viro integritatis inculpatæ. At is probè gnarus
 succissis solo tenus virgultis, pullulaturi spem surculi radice foueri, & mala
 gramina, diu licet emortua, præter opinionem caput attollere, ipsas causæ
 fibras, & fila vltima omnino reuellenda duxit, eamque suprema senten-
 tia claudendam, ut cum delationis iuridicæ falsitas, cognitione item iuri-
 dica fuisset, & claris innocentie argumentis depulsa, postremo demum iu-
 dicio, de vtraque ab Iudicè pronuntiaretur; fore alioqui aduersariis in
 promptu pro sua versutia fingere, comperendinatum, truncatum, sopitum
 negotium, magnis intercessionibus per Ignatium admotis & præoccupatæ
 damnationis famam contra Ignatium magna parte Europæ diditam, nullis
 sat tabulis rescindendam, nisi essent de absoluto Ignatio, autoritate
 publica confectæ, summisque fidei certæ præsidis munitæ. Accedebat
 quod vna eademque sententia purgandas videbat omnes profus accusatio-
 nes, quibus eatenus in Hispania, Gallia, Italia fuerat appetitus, ex quo ca-
 lumniis occludebatur os, dentesque concidebant, ut si vel maxime fure-
 rent, mordere tamen in posterum non possent. Nam si vnus ipse, sinistra fa-
 ma laborasset, si pro sycophanta, venefico, sceleroso iactatus; ferendum
 id non modo patienter verum etiam ob meriti scenus alacriter. At enim ho-
 minem collectis operæ sociis, Christi fidem, ac mores suadere populis pa-
 rancem, suspicionem hæreseos passum; delationibus vulgatis, etsi non vul-
 gata condemnatione, videri haud factum aliunde, quam quod inhibitus
 fuerit causæ cursus, vetitusque ad finem perducere. Hoc verò Ignatio ex Dei
 gloria maiori sua omnia libranti, plane visum est non ferendum. [Scio
 aiebat scribens ad Petrum Contarenum, hac diligentia me tamen haudqua-
 quam franaturum, maledicas aduersum nos linguas, nec sum adeò incon-
 sultus ut mihi hoc arrogem, ab earum telis immunem viuere, sed committi
 non debuit, ut sanæ & Catholicæ doctrinæ adhæresceret, erroris nomen, &
 macula; vitæque proba, & innocens pro flagitiosa haberetur. Rudes sane au-
 diamus, agrestes, ignari; etiam fallaces, & vagi, & improbi; nihil no-
 stra magnoperè interest; ut autem quam populis tradimus doctrina, notam
 sustineat erroris; & quam viuimus profitemurque vitæ formam, existime-
 tur vitiosa; planè nobis non fuit integrum id pati, cum ad nos proprie neu-
 rum pertineat, sed Christum, & Christi Ecclesiam petat.] Ab hoc quidem
 illum proposito cogendæ ad exitum causæ, auocabant quidam ex sociis, mo-
 desti magis quam cauti, & prudentes; id enim fore necessitatis metas præ-
 tergredi cui oppressionis periculum seruire iusserat; ruinam reuoluere
 in aduersarios, solenni iudicio illos damnare mendacij; indignantis ac vin-
 dicis animi aut culpam, aut specimen subire, obstabat etiam iustæ Igna-
 tij postulationi, Gubernatoris ut videbatur eratque re ipsa quoddam infrigus,
 auersus

auerfus ab iis animus, & in partes propensus aduersariorum, qui cum essent in aula gratiosi persuaserant, promissionis specie, bona verba Ignatio daret quæ negare non poterat; facto negaret quod videri volens promittere, præstare tamen nullo modo veller. Viro igitur sancto bilinguis huius idiomatis ignaro, significat, mentem hanc esse, Cardinalis legati, vt pro confecta lis, absolutaque haberetur, iuberenturque partes de cætero silere. Verum tota longè in oppositum res cessit: reuerso Romam Pontifice & in secessu Tusculano sub autumnum agente, rediit Ignatio sua spes, impetrandi scilicet ab eo, quod tanto ambitu petitum, Gubernator semper negauerat; & sanè tam æquum petebat, vt eius simplici expositione, illud fuerit ex Pontifice impetratum, missus continuo ex eius cubiculariis, qui Gubernatori ediceret placere Pontifici vt quæ in eius tribunali pendebat, Ignatij causæ imponeretur finis, & pro partium merito supremum pronuntiaretur. Interrogantur itaque & tres illi Iudices à quibus Ignatius fuerat Compluti, Parisiis, & Venetiis absolutus, leguntur dicta pro Ignatij sociis testimonia, Exercitiorum liber examini subditur, & iudiciis omnium in rectam Ignatij doctrinam, probitatemque vitæ consentientibus pronuntiatum vt sequitur, missaque pronuntiatæ sententiæ apographa quocumque gentium æmuli suas calumnias sparserant,

BENEDICTVS CONVERSINVS.

Electus Britouoriensis, Vicecamerarius
almæ Urbis, eiusque districtus
Generalis Gubernator.

NIVERSIS & singulis, ad quos præsentis nostræ literæ peruenerint, salutem in Domino. Cum Reipublicæ Christianæ multum intersit, vt eos, qui in agro Dominico vitæ exemplo, & Doctrina plurimos adificant in salutem, & item illos qui è conuerso potius superseminare videntur Zizania, publicè notos esse, & nonnulli rumores sparsissent, & delationes ad nos factæ, de dogmatibus; & conuersatione vitæ, & spiritualibus exercitiis, quæ aliis conferunt, Venerabilium virorum Dominorum Ignatij Loiola,

Z la,

la, & sociorum; videlicet Petri Fabri, Claudij Iaij, Paschafij Broët, Iacobi Lainez, Francisci Xavier, Alphonsi Salmeronis, Simonis Roderici, Ioannis Codurij, & Nicolai de Bobadilla Magistrorum Parisiensium, presbyterorum secularium Pampilonensis, Gebennensis, Seguntinensis, Toletanensis, Viscensis, Ebredunensis, & Palentinensis respectiue Diœcesis: Quae quidem eorum dogmata, & Exercitia à quibusdam dicebantur erronea, superstitiosa, & à Christiana Doctrina nonnihil abhorrentia, Nos pro Officij nostri debito ac speciali etiam mandato Sanctiss. D. N. Papæ, circa hæc diligenter animaduertentes, quæ visa sunt ad pleniorẽ causæ cognitionem opportuna, inquisiuimus, si forte de quibus prædicti culpabantur, vera esse deprehenderemus. Quocirca examinatis primum quibusdam oblocutoribus contra ipsos, consideratis partim publicis testimoniis, partim sententiis de Hispania, Parisiis, Venetiis, Vicentia, Bononia, Ferraria, & Senis, quæ in prædictorum venerabilium virorum Dominorum Ignatij, & sociorum fauorem aduersus eorum criminatores prolata fuerunt: & ad hæc examinatis iudicialiter nonnullis testibus, & moribus, & doctrina, & dignitate omni exceptione maioribus, tandem omnem murmurationem, & oblocutionem, & rumores contra eos sparsos nulla veritate subnixos fuisse comperimus. Quamobrem nostrarum esse partium iudicantes pronunciamus, & declaramus prædictum D. Ignatium & socios ex prædictis delationibus, & susurris, non solum nullam infamia notam, siue de iure, siue de facto incurrisse, verum potius maiorem vitæ, atque doctrinæ sanæ claritatem retulisse: cum certò videremus aduersarios vana, & penitus à veritate aliena obiecisse, & contra, optimos viros, optimum pro illis exhibuisse testimonium. Hanc igitur sententiam, & pronunciationem nostram, ut publicum eis testimonium

testimonium

simonium sit, contra omnes aduersarios veritatis, & in serenationem omnium, quicumque sinistram ullam de eis suspitionem, prae-textu talium delatorum, & criminatorum conceperint, faciendam duximus. Monentes insuper, & exhortantes in Domino, & rogantes uniuersos, & singulos fideles, ut dictos venerabiles viros D. Ignatium & socios, habeant, & teneant pro talibus, quos nos esse comperimus, & Catholicis, omni prorsus suspitione cessante. Ita tamen quatenus, in eodem vita, & doctrinae tenore, Deo adiuuante (quod speramus) permanferint. Datum Romae in adibus nostris die decima octaua Nouembris, millesimi quingentesimi trigesimi octauaui.

NEquae tamen hae Deus causae huius cursum absolui passus est; Sed in graui, & iusto accusatorum supplicio, quos eorundem conuictos scelerum quibus Ignatium infamare, tot conatibus moliti fuerant, consentanea sceleribus inuoluit poena. Delatus ab iis Ignatius fuerat quod haereticos damnatus, & adiudicatus rogo, poenam fuga vitasset; quae fuisset in eius statua executioni mandata; haec verò fors plane eadem ultore numine Mudarram comprehendit, probata enim, damnataque illius haeresi, flammis addictus est, quas cum effracto carcere fugisset, probrosè sua in statua ad Campi florae cremata persoluit. Sacrilegij eiusdem reus Petrus de Castella perpetuo carcere clausus est. Pseudo-Monachus Lutheranus, sceleratae machinae primarius artifex, ruinam illius in caput suum vergere sentiens ex fuga quam arripuerat Gebennae constitit, ibidem cucullum quem ad liberum in varias vrbes commeatum, Luthero, si posset, foedandas, assumpserat, proiecit. Inde inter ministellos nomen professus est; tum author, ut fama est, fuit, pestilentis libri, quod Summarium Scripturae inscribitur; ad extremum, tradit coauius illi scriptor, facinorosam vitam, ignis supplicio clausisse. Sed dempto illo, omnes, conscientia ducti saniore, accusationes aduersus Ignatium veraci palinodia reuocarunt, & obire in eius gratia mortem voluerunt. Petrus de Castella, errorum diu pertinax, diuque demorsa sui carceris catena, demum resipuit, atque inter manus vnius de Societate animam efflauit. Mudarra de Ignatio vsque adeo cepit alia sentire, ut eam ab illo expectauerit bonitatem qua solent viri sancti malefacta beneficiis rependere. Suis itaque in extremis malis, eius opem nec frustra implorauit. Barrera denique, in vltima vitae periodo palinodiam, & ipse cecinit, fideque iis quae effutierat abrogata, innocenti famam restituit.

XLIV.

Charitas Ignatij, & sociorum in summa annona caritate.

Sic boni nominis auctoritate recepta Patres, iam in publico conspiciamur intercepta repetere ministeria salutis alienæ, atque etiam paulo post, maiori quam prius apud populum in gratia, & pretio esse. Ad hoc mirum quantum contulit charitas, cuius exercendæ in summis annonæ angustiis, Deus illis ardorem iniecit; nam eodem hoc anno perfrigida hieme, Romæ in vicis & compitis iacebant tristi spectaculo, dira fame enecti pauperes, ne valentes quidem insistere pedibus, ut panis tantillum, si quæ possent, sibi corrogarent. Hic Patres, qui & ipsi emendicato victitabant, inexhausta Dei opulentiâ confisi, miserorum sibi curam assumere, tollere illos ex compitis, ducere, humeris quoque impositos vestire, & domo colligere, quam tunc satis capaceam, prope turrim mali aurei incolebant. Comportatis illuc quam multos licuit tum lectis, tum ubi deerant ex palea stratis, in iis ægrotos ut commodissime potuit componere, & alij quidem illis domi adesse, abluendis, purgandis, curatione adhibenda, suggerendis necessariis; ut qui dare se Christo in illis operam certò scirent; alij per urbem de subsidio videre quod sustentandi sufficeret, in quod piorum liberalitatem exporrexerit Deus tam largiter, ut alerent supra quadringentos, atque à frigore nuditatem multorum vestitu defenderent; nec defuit, quem hæc officia inusitata pietatis, curiosus inspectantem calamitas pauperum, & ministrantium effusa alacritas tam pie afficeret, ut sibi etiam detractis vestibus, tegeter seminudos. Quæ cum faustus rumor tota late urbe differreret, Romani proceres indignum rati, cum pauci nihil habentes pares tamen fuissent tot hominibus alendis tantumdem ut minimum ab se non fieri; cepere benignius & victus, & pecuniarum stipem submittere, qua variis locis tribus millibus calamitosorum usque ad novas fruges vita seruata est. Sed hæc leuamenta miserorum corporibus præbita, minoris fecerit, quisquis illa cum animorum auxiliis compararit. Nam ut domum quisque in latus fuerat, ante omnia id exigebatur, ut confessione animum purgaret, excolebantur Christiana doctrinâ, & frequenti adhortatione, statisque quotidie horis ad certarum precum recitationem unâ cogebantur. Quibus studiis assueti dum illic tenentur, eorum fructum tulere longius, sibi que impressam Christianè viuendi rationem deinceps adamarunt.

XLV.

Soc in Religionem formanda deliberatio.

Iam hac partim tam noua, & conspicua charitate; partim explorato detersis ad purum calumniis; innocentie candore; Patrum existimatio creuerat, & quidam eodem vitæ genere capti, Societatem illorum ambiebant, cum summus Pontifex significauit Ignatio velle se opera sociorum uti. Quare tempus venisse conspicatus, Societatis in Religiosum Ordinem formandæ, quam vna hucusque sociorum voluntas continebat; rem tanti ad Dei gloriam momenti, ardentissime illi commendauit, ut in id flecteret sociorum mentes, quod foret ipsi maxime acceptum. Conuocatos deinde monuit proximè instare ut iussu Pontificis seiungerentur in varios tractus, tum; Itane verò, nos, inquit, Deus miro modo, ex diuersis nationibus selectos nodo mutui amoris tam forti adstrinxerit; tantoque consensu animorum.

animorum, honoris sui destinaverit procurationi, ut longa demum post studia, & itinerum arumnas, Romam appulli dissoluamur, seiungamurque soli nullo inuicem nexu, nisi qui solet affectu volubili longinquos necere: tanti moliminis apparatu, certò mihi suggerit Deus, se maiora spectasse, ardoremque illum diuinæ gloriæ qui nos, lare, patria, bonis, ipsaque adeò iuris nostri arbitrio exiit, haudquaquam nobiscum extinctum iri, quod certè contingeret si nullus foret desiderij nostri hæres, nullus consiliorum ac vitæ superstes imitator. Huic autem malo quo pacto iri obuiam possit, nisi conueniamus in typum Religionis formatae fixum atque immobilem. Excludit nos Palæstina Deus, auxit tamen in nobis hominum iuuandorum ignem egregium, indicans, non benè voluisse nos vna prouincia circumscribi, cum ferè vbique omnia, par necessitas premiat. Cùmque hæctenus tam pauci, tam vastum ad opus non sufficeremus, videtis focios ab eo nobis subsidio transmitti. At quibus victaros conditionibus, suæ iuris & arbitrij dominos, ex nullius aptos imperio, & quàm liberè susceptum propositum, non minus liberè mutaturos? longe profecto alia est religiosi Ordinis grauitas, & potestas, autoritate Apostolica firmati; vis alia roburque membrorum corpus vnum coagmentantium, gradus sublimior virtutis, ex certis perpetuisque regulis perfecta. Rem grandem moueri sentio, multaque & magna transuersum ventura, sed ei facile superabilia, cuius vnus confusus præsidio, nihil despondeo. Si repulsæ metu, & aduersantium incurfu gloriosis cœptis fundandæ familiæ abstitissent Patriarchæ magni Dominicus, & Franciscus, quot nunc populis beatorum, careret cœcum, quot Ecclesia filiis, quanto sapientiæ splendore, meritorum thesauris, exemplorum luce heroica, orbis egeret vniuersus. Nihil hic tantum quod timeam video, quantum quod debeam sperare, dum mente repeto quicquid Dei causa moliamur, fore nobis Christum Romæ propitium, & oppigneratam eius rei fidem ab eo nos tenere. A nobis cauendum, metuendumque solis esset, si nostris iam omnibus voto consecratis, exile id quod retinuimus libertatis nostræ residuum, ægrè, obedientiæ accessu vni capiti subderemus ex quo vnum coalescere oportet, & pendere corpus. Quæ sanè deliberatio, nostra illa veteri egeat solitudine dierum quadragenam, quibus de illa liceret cum Deo propius conferre, sed verat incertum temporis quo sumus iubente Pontifice diuidendij, & dilucidè ut reor cernitis seiunctionem hanc, propiorem fore dissolutioni, quàm arctiori, si semel discessionem fecerimus vnitati. Quare optimum videtur fore si dies aliquot ab aliis omnibus feriaros precationi totos, & spontaneis pœnis tribuamus, ad exquirendum in re tanti, quid Deo placeat à nobis potissimum fieri. Post hæc sua quisque in medium collata sententia, quid opus factu sit denique statuemus. Ad hæc nihil propius absuit quàm ut socij omnes, non consulto, sed facto opus esse statim responderint, tum rationibus Ignatij permoti, tum sua illa iam præoccupati consensione mutua, & ardore diu confirmato diuinæ charitatis. Collegere se tamen per aliquot dies, tum concordibus animis inter eos

conuenit, de Societate eatenus libera certis deinceps legibus in Religiosum Ordinem formanda, & hic rediit cunctis sensus intimæ voluptatis quo delibuti olim Parisiis fuerant, cum huius quam nunc attollere decernebant Societatis ponerent fundamentum: quod verò totum iis diem conderent auxilia proximis præbenda, statas quot noctibus sibi horas legere, quibus Societatis rudimenta partèsq̃ illius præcipuas communi suffragio designarent, quæ tranquilla per noctem deliberatio menses tres tenuit. Ac ne in semel iam decretis, sententiæ denuo vacillarent, deliberandi modus hic obseruatus est vt procederetur his tribus gradibus, meditatione, Consilio, & Decreto. Posita ergo in medio, re deliberanda, quisque illam seorsum secum coram Deo statuebat, omniq̃ versus illam affectu seposito cernebat velut alienam, nihilque ad se spectantem, ita semoto proprii instinctus pondere, quod fere mentis iudicium deprimit; eminebat ratio sui potens, & domina, ad perspicendum, eligendumque quod optimum foret. Sic autem apud se meditata, fas non erat communicare cum alio, ne ius rationi auctoritas diceret. Postmodum verò vbi conuenissent, suam quisque edebat sententiam, quæ in partem omnem versata, cum in aliquid certi constitisset, tunc committebatur suffragiis, & eorum assensu stabiliebatur. Sic ab Ignatio posita, communibus semper omnium votis probata sunt, vno tantum, atque vna in re excepto Bobadilla, qui munus tradendæ pueris Christianæ Doctrinæ voto nunquam adstringi voluit, cæteris licet id expetentibus; quare illi magis, quam rationibus illius deferri placuit, nec Societatem ei officio strictius quam ad alia obligari. Non vitauit tamen Bobadilla, hac etiam in re, pertinaciæ notam quandam, quod cum in grande incommodum videretur cessurum, si quod alij censuissent, obstinato magis vnius iudicio quam rationibus irritum fieret; decretum ab iis est, vno contra omnium assensum, animum obfirmante, cassum fore ac nullum eius suffragium. In hunc modum formatum Societatis institutum (de quo explicatius sequenti libro) ab Cardinali Gaspare Contareno Ignatii nomine, Paulo tertio Pontifici offertur, excipiturque admodum clementer, & retractandum committitur Sacri Palatii Magistro F. Thomæ Badia, qui postea fuit S. Syluestri Cardinalis. Is vero bimestri examine diligentius perspectum, omniq̃ ex parte laudatum, Pontifici retulit cum summa illius approbatione; legit nihilominus illud idem ipsemet Pontifex, non vulgari accuratone, & luce à Deo perspicaci auctus cum rerum eximie gerendarum non ambigua semina in eo comperisset, *digitus Dei hic est*, inquit, & viuæ vocis oraculo probauit Tybure Septemb. 3. an. 1539.

XLVI.
Societ. Iesu
authoritate
Apostolica in
Religionem
formatur.

Sed probatio hæc vt Apostolica confirmatione sanciretur, & deinceps petitum, & diu multumque in eo laboratum; nam etsi faueret Ignatio Pontifex, sed hac lege, vt Cardinales tres auctores fierent, magnæ quidem illi ac seuerioris prudentiæ, flectique difficilis. Cuius primum in manus negotium venit, aduersaturus certo creditus est, nisi recta in Deum id tenderet. Erat enim is Bartholomæus Guidiccionius, vir integerrimus, & peritissimus

tissimus sacrorum Canonum, ad eoque virtutis, & sapientiae nomine Pontificatu dignus, ut defuncto illo Paulus tertius diceret, successorem se suum amisisse. Verum ab numero religiosorum Ordinum augendo ita abhorrebat, ut omnes potius ad solos quatuor sentiret esse redigendos, quam de nouo aliquo cogitandum: & elucubrassè de hoc argumento aliquid ferebatur. Vbi ergo sibi mandari didicit de cognoscendo illo quem meditabatur Ignatius, vix proponi rem sibi sustinuit, formam certe videre instituti, omnino noluit, eiusque condendi damnauit consilium, quod diceret, cuiuscumque modi formaeque id foret, melius semper, eo carituram, quam abundanturam Ecclesiam, Religiosas enim familias dum sensim laxantur, Ecclesiae progressu temporis, cundo plus nocere; quam olim nascendo profuissent. Atque ut erat tantum apud omnes opinionis eius pondus, facile collegas Cardinales duos, in suam sententiam traxit. Haud tamen propterea fractior, & minor animo effectus Ignatius: sed pridem edoctus magnis perumpendis difficultatibus, magna contentione opus esse, pro solemnissimo, suscepit negotium, cum Deo vi multa tractare, securus admodum obstiturum ei mortalium neminem, si caelesti suffragio probaretur, quod quidem haud diu dilatatum est, sed modis in speciem optata rei contrariis. Magnorum enim & Principum, & Antistitum rogatu Pontifex, socios in diuersa misit. Verum suam quisque stationem vix obtinuerat, cum Romam undique perfertur de mirabili successu, quo egregiam illorum operam diuina bonitas fortunabat. Faber enim, dicere liceat, sanctam breui tempore Parmam fecit, cuius (alias enarrandi) vel hoc specimen sit quod plus centum simul quàm Sacerdotibus, quàm laicis, eodem tempore, Exercitia tribuebat, quibus accipiendis cum pares sint, etiam inter bonos pauci; inde sit facilis coniectura, quantus fuerit numerus reliquorum, ex quibus tam multos seligere licuit, qui possent ad summam virtutem adspirare. Nihilò erat Placentiae fructuum parciore, Lainij labor quibus Ennius Philonardus Cardinalis, per literas assidue Pontificem Maximum recreabat, à quo eosdem Fabrum, & Lainium suae in eam Prouinciam, legationis acceperat comites: de Pascasio, & Rodericio Senis idem scribebat Franciscus Bandinus Archiepiscopus; ab iis nempe cleris, ac populi mores, mirabiliter emendatos, moniales praesertim caenobij cuiusdam implacabiliter Archiepiscopo aduersantes. Nec dissimili opera in Regno Neapolitano Bobadilla; Iaius Balneoregij; Montispolitiani, & Brixiae Strada, animarum saluti incumbebant; Strada praecipue tametsi iunior, neque dum Sacerdos, sed adhuc ardore nouitio feruens. Praeter quae Ioannes Tertius Lusitaniae Rex, de Ignatij sociis à Pontifice sex petebat quos in Indias mitteret, quamuis duo tantum concedi potuerint, Xauerius, & Rodericius. Ortizius item Caroli quinti Procurator Fabrum impetrauit, ad fulciendam fidem Catholicam, Vornatiae quidem comitorum tempore futurum, post verò in Hispaniam iturum. Tam ampla & multiplex testificatio virtutis & Spiritus quo in omnium salutem, & Ecclesiae sanctae obsequium versabantur ij Patres. Pontifici sapientissimo

pientissimo fecere perspicuum, hanc esse venam Apostolici Spiritus ab Ignatio profectam, quæ si posset in similes posteros traduci, futuri essent Ecclesiæ magno, perpetuòque, presidio, sed tunc potissimum in Septentrione calamitosè laboranti, non tamen satis mouebant hæc desideria, ad obtinendum Societati Religionis characterem, Guidiccione animum semper in oppositum obstinante; videbaturque Deus, ita hoc opus digerere, vt euidens foret, suum vnus opus esse, quando tunc illud confici voluisset, cum esse extra spem conferetur. Visus quoque est gratificari Ignatio velle, vt qui Societatis semina solo mandauerat, suis etiam lacrymis in segetem ea educeret. Flendo enim supplicandòque instabat Deo finem faciens nullum, sua Christo promissa memorandi atque inter hæc illi succurrat aliquando, vt collectis secum sociorum omnium animis, nouam impressionem in diuinam clementiam faceret. Fecit omnium nomine, & tria millia factorum, grati animi Eucharistica promisit si se compotem voti facere dignaretur. Quo certe supremo impetu expugnari visus est Deus voluisse: nam Guidiccione repente se, quo pacto nesciens, mutatum ab eo qui fuerat mirari, circumspicere, nec vnde id fieret assequi; nisi ex vi quadam suauissimè sibi coelitus illata. Vltro iam itaque, Instituti formam deposcere, legere, perpendere singula, cunctisque mirè placentibus tandem concludere, ab nouis Religionibus in Ecclesiam inducendis etiamnum se esse alienum; sed ab iis eam excipere quam proposuisset Ignatius. Ad eò in illo alium ab illo loqui censuisset. Duos quin etiam Cardinales negotij secum ministros, vt secum sentirent effecit, ac demum apud Pontificem, ex aduersario patronum se præstitit vehementem. Quare submotis quacumque obstiterant, formaque Instituti; quam Cardinales oblatam cognouerant, particulatim, & placidè librata, Paulus tertius Christi Vicarius Societatem Iesu in Religionem formauit; eiusque Institutum, & nomen maiori diplomate probauit, cuius initium est. *Regimini militantis Ecclesiæ, &c.* dato Septemb. 27. anno 1540. nam etsi voluit sexagenario numero Societatem professam definiri, sex tamen post biennium mensibus, nouo Martij 14. Diplomate, angustias illas penitus laxauit anno 1543. Incredibile est Ignatij pectus quantis tunc affluerit gaudiis, quam generoso erga Deum affectu creuerit. Tandem enim post longas peregrinando, studendo, continuandis precibus, & lacrymis, vexationibus, & periculis perferendis ærumnas, & gemitus, tandem, inquam, sua in tuto vota aliquando confexit, quorum summa hæc erat, vt labores suos Ecclesiæ sanctæ obsequiis, & animarum bono ad Dei gloriam faceret æternos. Ad agendas gratias tanti doni, confestim animum cum sociis contulit, exsoluendumque quem nuncupauerat sacrorum numerum quorum vnusquisque sibi imperata, tam religiosè supputabat, vt Indorum Apostolus Xaerius Vlyssipone ad Ignatium scriberet, quàm multa iam inde persoluisset, ex quo de iis monitus fuerat. In Societate verò vniuersa immortales vivere gratiæ Paulo Tertio Pontifici Maximo quem solemus inter nos alterum

rum vocare Societatis Patrem idque propensius quod paternus illius erga nos animus haudquaquam cum illo interit, sed in stirpis illius principes transfusus cernitur, loquiturque magnificentia operum ab Alexandro & Odoardo Cardinalibus Romae positorum; ab ducibus vero Alexandro in Belgio, & Rainuccio in sua dictione. Secundam eiusdem beneficij gratiam debet Societas Illustrissima domui Contarenæ; scribens enim ad Petrum (cuius ante mentio facta est) vir sanctus, de Cardinali Contareno (rei, inquit, huius à nobis tantoperè expetita factorem ubique se præbuit) & hæc licet obiter dicta sint, ut quorum æternis erga nos meritis, futuri sumus æternum impares, iis loco æternæ gratiæ, æternam debiti confessionem rependamus.

Hæsitavi diu esse hæc indicaturus saltem diuina oracula, & prædictiones quibus Societatis ortum, instituta, labores, & fructus laborum Deus monstrauerat. Hæc enim cum laudis plurimum habeant, verebar ne minus historicum viderer agere, quam ostentatorem, à quo certè tam longè abhorreo, ut nec propterea velim apicem pingere. Attamen si Deo placitum, suam quoque hanc inter alios Ordines, minimam Societatem hac luce ornare, per me licet, habeat sanè quod Dei munere, ac iure suum est. Porro Deum, & religionum, & eorum à quibus fundandæ, futuros natales, cursusque operum præmonstrasse ex somnio clarum est, quo doctus est Honorius Pontifex SS. Dominici, & Francisci quas deinde probauit familias, quanto essent Ecclesiæ firmamento futuræ. Illa Romualdi in cælum scala, & scandentes in veste candida Monachi; illi S. Norberto circum Christi caput de cruce pendens, spectabiles radij, & peregre ad illum vndique confluentes; stella septem, Brunonis, & comitum S. Hugoni Episcopo prodromæ indices, aliaque eiusmodi non pauca, hæc idem loquuntur; ut non sit ita mirum Societatis nomen, institutum, occupationes, si tanto ante Deus ostenderit. Imprimis Rainolda de Arnemio, virtutis heroicæ femina magnique in Belgio nominis, anno 1534. quo Ignatius ad montem Martyrum prima illa edebat Societatis præludia, Petro Canisio tunc admodum iuueni, prædixit Religionem Iesu complexurum, quam breui excitaturus esset Deus, publico quidem omnium, at peculiari Germaniæ bono: præter hanc Mediolani Angela Panigarola in S. Marthæ monialis, multis ante Societatem annis, de illa vaticinata est, ac de rebus tum alibi, tum Mediolani ab ea gerendis. Sed vtrumque quod nunc est notasse sufficiat, suis quas Romæ in tabulario habemus literis opportunius explicandum: vnum tamen neque hic differam, nec ita obiter perstringam quod in posteriori Asiæ parte scribenda memini, & ex veteribus Ordinis monumentis (qui Trinitatis sanctæ nomine captiuorum Redemptionem profitetur) haud pridem ad me transmissum est, cum id ex Tabulario Conimbricensis cœnobij, F. Ioannes de Figueras, totius fere orbis lustrator, magna fide in sui Ordinis historiam transtulisset. Quo igitur anno in hanc lucem venit Xauerus, postea Indorum Apostolus, eodem illic necatus est Petrus de Couillanis vel ut

XLVII.

*Prædictiones
de ortu, Spiritu
ritu, & operibus Socie-
tatis.*

alij vocant, Cuibianus nempè 1497. Olyssiponenſis hic olim prior, tum Vasco Gamæ celebratiſſimo illi Orientalium Indiæ exploratori & debellatori, à confessionibus, & comes nauigationis extiterat, cum vero à Barbaris, Chriſti quam prædicabat execrantibus fidem confoderetur telis (quod eius anni Iulij VII. accidit) [in hæc verba prorupit (reddo enim hęc ipſa Hiſtorici verba) Breuiter nouus Ordo excitabitur in Eccleſia Dei, Clericorum ſub nomine Ieſu, vnusque ex illis primæuis patribus, diuino ductus Spiritu in remotiſſimam Indiæ Orientalis regionem penetrabit, maximamque partem illius, eiusque diuini eloquij prædicatione fidem orthodoxam amplectetur] ſic ille & ab Xauerio gerenda, & Societatem ab Ignatio ſexenni tunc puero fundandam vaticinio eodem prænunciatus, ſed hæc de priina, & rudî Societatis origine. Iam pono de progreſſu ipſius quod ex S. Teresia accepit, qui ab confessionibus illi fuit, quodque in ſanctæ legitur manu ſcriptis, Societatis etiam nomine expreſſo, audiuit igitur concepta hæc à Chriſto verba [ſi ſcias iſti quanto futuri ſint Eccleſiæ adiumento, neceſſariis, & periculofis illius temporibus] aliàs futuros, in Dei honorem Societatis progreſſus didicit, roburque in fidei promulgatione, ac defenſione eximium: præſertim dum ſemel animo ſuauiſſimè, vt ſcribit ac placidiſſimè collecto, cinctaque beatis mentibus & Deo proxima, pro eius Eccleſia precaretur; tunc enim de aliquot viris inſignibus, & de Societate ſimul vniuerſa, ait ſe magna quædam contuitam, inter quæ illud eſt, quod vidit in ecclø ſapius Ignatij filios vexilla candida geſtantes, & alia non minus admiranda. [Quare, ſubdit illa, magnam habet apud me hic ordo venerationem, egi diu cum Religioſis illius, talèſque comperi, quales mihi deſcripti fuerant; quæ verba, & quicquid præterea de Societate perhonorificum S. Teresia conſignarat, ex vulgata quadam editone eratum eſt, qua cauſa, manue incertum; verum integrè habetur in eius autographis quæ bibliotheca regia Eſcurialis S. Laurentij aſſeruat, ex quibus fideliter exſcriptum manu, & iuridicè ab ſcriba publico, oculatiſque teſtibus retractatum, ad nos tandem peruenit, nobiliſſimi viri vltronea liberalitate, Si quid tamen honoris, Societati ablatum fuerat, id illi certius, & luculentius, tam euidentis plagij damnatione publica repoſuere filij tantæ Matris, Romæ anno 1650. congregati, quam ab ipſis acceptam pro æterno monumento beneuolentiæ ſanctiſſimi Ordinis in Societatem hic ſtatuerent placuit, *Accepimus*, inquit, *Scripta S. Matris noſtræ Teresia edita eſſe truncata quoad illa omnia quæ ſpectant Societatem Ieſu, ita vt cum & in manuſcriptis codicibus plerisque, & in plerisque exemplaribus pridem editis, ac in ipſomet S. Matris contextu Originali, omnia illa quæ notantur in libro cui titulus (Gloria S. Ignatij) exarata inueniantur, tamen in ea editione de qua dictum eſt omnia fuerint erasa. Hanc infidelitatem editionis, non tam Societati Ieſu, quam ſanctæ Matri iniurioſam, omnino improbamus, & à nobis non eſſe profectam teſtamur: quin imo ſi quis ex Ordine noſtro deprehenderetur tale quid amiſiſſe, aut fieri curaſſe, impunitum non debere eſſe decernimus.*

Ipsam

Ipsam quoque editionem truncatam in usum nostrorum esse prohibemus. Propositionem hanc capitulo nostro Generali propositam, & per acclamationem omnium approbatam testamur. Die 16. May 1650. F. Franciscus à SS. Sacramento Præpositus Generalis. Addo & tertiam vitæ sanctissimæ Virginem, Magdalenam de Pazzis Florentinam, quæ tametsi magis ad probandum Societatis Spiritum faciat, quàm prænotionem futurorum, ad utrumque tamen hic mihi conferet, in gloriam S. Fundatoris ex quo Spiritum hausit Societas. Reddo toridem verbis quæ inter visa ipsius leguntur eo libro qui de illis Florentiæ habetur in cœnobio Angelorum, provt ad me fide publica venerunt. [Die 26. Decemb. anno 1599. S. Stephani Festo, Beata extasim passâ est, viditque Deum S. Ioannis Euangelistæ tantoperè animâ delectari, vt quodammodo præter illum, nemo esse in cœlo videretur, quod idem præstabat animæ B. Ignatij Societatis Iesu fundatoris, de quo agens ait: idem est S. Ioannis cum Ignatij Spiritu, amborum enim fuit scopus hic, & finis; amor, & charitas in Deum, & proximum. Amore atque charitate ad Deum homines trahebant [tum addit,] nullius felicior in terris nunc viget quam Ignatij Spiritus, eius enim filij in regendis animis contendunt potissimum vt sciant, Deo quantoperè placeat, interiorem excolere hominem & interioribus exercitiis se dare, his enim efficitur, vt ardua, & difficilia, facile obeantur, nam virtus interior, lumen animo infundit, ex quo nascitur is amor quo amara omnia dulcescunt. Videbat præterea Ignatij filios, quoties in tertis, hoc modo cum proximis agerent, toties illam instaurare, quam ex Ignatij anima, Deus percipit voluptatem] his posset adiungi quod multi ex vaticiniis antiquis de Societate interpretati sunt, qualia sunt passim apud Abbatem Ioachimum, qui anno circiter 1200. scribebat: in iis Ordinem describit [in Iesu, inquit, designatum, qui sexta ætate Ecclesiæ florebit, hoc est in ipso mundi fine hæc autem præceteris, spiritualis futurus est, & Deo carus. Diligétque hunc Deus vt Beniaminum suum Iacob quod illum in sua senectute genuerit] alibi vero prodibunt ait, in Ecclesia doctores, & prædicatores, qui carnales figent, & terrenos hominum animos omni genere plagarum, suisque studiis, superba & tumida magisteria silentio damnabunt: & benè ac merito Melchiæ filius Ieremias dicitur, nam venturus hic Ordo, in summi Pontificis obedientia recumbet] sed prætermisissis pluribus, quorum quæ pertinent ad Indos conuertendos tum Asiaticos tum Americanos suis locis reddentur, id solum ad vltimum referam quod Apostolicus plane vir sanctus Vincentius Ferrariensis prænucciasse de Societate ab sapientibus putatur; imo quoniam eius verba tam sublimem ostentant virtutis, ac meriti gradum, vt nulla vnquam modestia religiosæ familiæ, illa sibi audeat arrogare, hæc mihi fat fuerit, ex breui vnus, de decem Ignatij sociis, Rodericij historia referre, sensisse communiter homines S. Vincentium diuinitus afflatum tam heroico caractere voluisse Societatem describere. Nullum inquit Rodericius, queritandi ex nobis finem complures faciebant iñe essemus quos

S. Vincentius vaticinatus fuerat venturos: Euangelicos homines Societatis sanctissimæ, fidei studio, omnique alia virtute præstantes: quid porro scripsit S. Vincentius, nostrum aut legerat aut didicerat nemo, nec suppetebat quid responderemus, nisi risu qualita eludendo, eratque somnio simile, tam excelsa oracula posse in nos conferti, cum essent Patres *non alta sapientes, sed humilibus consentientes*. Annis hinc aliquot in Lusitania Ioannes Soares ex Ordine S. Augustini Conimbricensis Episcopus legendum mihi porrexit, illum S. Vincentij textum quem putabat omnino intelligi de Societate voluisse. Fecisset Deus tales vita essemus, vt possent tam grandia in nos conuenire; altior est diuiniorque virtus Euangelicis illis hominibus ab eo attributa, quam vt de se à quoquam vel de suis, modestè possit explicari, sunt enim illa quæ dico grandia quibus illos depingit, paupertas Spiritus; puritas cordis; contemptus sui; mutua charitas omni ex parte absoluta. Præter Iesum nec loqui, nec posse quicquam cogitare; nec oblectari alio quam Iesu Crucifixo. Mundum seque ipsum negligere, ad beatam immortalitatem perpetuare suspiria, eiusque desiderio, ferre horæ vltimæ moras impatientius. De se oro quis tam magnificè sentiat? subiungit merito vir sanctus, suos tunc excitans ad conditionem istorum, quos vocat Euangelicos homines, æstimandam, *hæc imaginatio ducet te plusquam credi potest in quoddam desiderium aduentus illorum temporis*. Hæc Rodericius. At dicere liceat, quisquis vitam illorum decem in quibus tora, suo in ortu fuit Societas (de iis tantummodo nunc loqui iuuat) illorum, in quâ Patrum vitam quisquis fuerit contemplatus, præsertim fatebitur quantacūque fuerint decora, quæ concionator Sanctus de illis vaticinatus est, Euangelicis hominibus; nullam partem eorum ab iis partibus abfuisse, fuere siquidem sic omnium pauperes, vt præter se & crucem (quod de quibusdam Nazianzenus dixit) possiderent nihil, sui quin etiam ne possessores quidem; adeo solemne iis fuit nec vitæ parcere, vbi Deus, & animæ, & deuota Christi Vicario obedientia posceret. Hinc longinqua, & periculosa in Asiam, Africam, & semotos per Europam tractus itinera; Hinc sæuæ quas illic portulare insectationes, & laborum molestiæ, voluntariis adiunctæ pœnis, & vitæ ærumnosissimæ: fuere in magnis scientiæ opibus, simplissimi candoris, qui cum singulari affabilitate, & innocentia coniunctus eorum aliquos Angelorum nomine ornauit. Humiles præterea æstimatores sui, & ab iis ad eum alieni quæ honorem, & fastum olerent, vt Lainius, Iaius, Pascasius, Rodericius, Bobadilla, & præsidum infulas, & iis altiores, supremosque gradus, vi magna defugerint; fueritque ex quo auditum est, si quando ipsum pœniteret Ignatio socium fuisse, ea tantum de causa id futurum, si non valuisset dignitatem Ecclesiasticam ad quam vocabatur ab se excutere: ad hæc inuicem arctè colligati nodo mutui amoris, quo sociorum perpeffionibus, quam suis dolebant acerbius, quanquam diuerso natura ingenio, & nationibus orti mutuo infestis. Crucifixi vero absque vilo sine, ac modo amantes extra quem iis nec quicquam placere poterat,

poterat, nec mentem aut linguam occupare. Quare illius quoque Iesu dulcissimo nomine appellari optarunt; vnum iis & summum operapretium Iesu placuisse; quodius aliud caducum primum dedignatis, quæuis præterquam animarum, pro detrimento lucra ducentibus. Laborum denique pro Christo modum, suis cuique in illum affectus, non vires propria dictabant; non sensus imbecillitatis, sed desiderium Christi Iesu, regnis omnibus inferendi, eiusque amore omnia inflammandi. Ignatij vitam, annis maximè postremis, pro miraculo medici habuere, creditumque ignem quo flagrabat, diuini cultus promouendi vires illi dedisse, quas iam natura negauerat. Franciscus Xauius post tot illustria in Oriente gesta, in aggressionem illius operis quod in conuersionem infidelium designarat, ingens, planèque Heroicum, animam efflauit. Faber illo quod vixit exiguum, præfuisse tantum gerendis videtur, longæui tamen, & gestis ad Dei gloriam insignes, tanto illum præ se admirantur, quanto illo diutius vivere, idemque de cæteris, sua quoque pro parte velut in transcurso dictum esto. Hæc enim postea singularibus exemplis, & testimoniis, historia series, tam enuleata dabit & probata, vt mihi potius vereri lubeat, ne res detriuisse scribendo arguar quam exaggerasse.

Iam intermissus r. rum ordo ad ea, nos reuocat quæ consecrata sunt post Societatem confirmatam, de qua Ignatius socios, fecit quamprimum certiores. Quod autem decerni constitutiones, & regulas necessario oporteret, vnusque ex ipsis eligi qui Societati præponeretur Generalis, quorum neutrum confici, nisi eorum suffragiis valebat; Romam illos acciuit sub initium maioris ieiunij anno 1541. Sed numero quatuor defuerunt, Xauius enim, & Roderitius nauigaturi in Indiam in Lusitania iam erant, Vormatiæ Faber: Bobadilla circa Neapolim tam vtilem ponebat operam, vt à Pontifice illic harere iuberetur. Et in regulis quidem approbandis, qui aberant, aliorum se stare iudicio scripserunt, hi porro magna voluntate decretis ab Ignatio inhærendum dixere. Haud tamen sat firmum prius quicquam Ignatius habuit quam foret aliorum iudicio, consiliis, & approbatione sancitum. Et vero tunc primum Constitutionum rudiarum descripsit formam, & suas in partes distinxit, quibus addens paulatim, demum illas nobis quales habemus in patrimonium tradidit. De eligendo autem Præposito nullius suffragium defuit, præterquam Bobadillæ qui Neapolim missus, præscire non potuit se illic retinendum, vnde quod alij tres Lusitaniam & Germaniam petaturi, id ille scriptum non reliquit, nec de illo postea mittendo cogitauit. Cæteris in vrbe agentibus triduum indixit Ignatius ad communicandum cum Deo electionis negotium; allaturis deinde in schedula, electi nomen sigillo munitum; denique per aliud triduum precaturis Deum vt electionem faustam vellent, eamque de cælo confirmaret. Post quæ apertis schedis communi suffragio, tum absentium trium, tum quinque presentium Ignatius renuntiatus est Præpositus Generalis. Dabo hic eorum suffragia ex hispanico autographo latina, digna quæ à posteris legantur. *Ego*, inquit Xauius, *Ego Franciscus*, dico & affirmo me nullo

XLVIII.

*Ignatius in
Societatis
Generalis
eligitur.*

modo suam ab homine, censere ex animi mei conscientia, eligendū in Societatis nostra prelatum, cui omnes obedientiam prestemus, antiquum nostrum prelatum, & verum Patrem D. Ignatium qui ut suo non exiguo labore nos collegit, ita omnium optimè conseruaturus est, rectorus, & semper in melius prouecturus, ut qui penitus omnibus nos norit; & post mortem illius, loquendo ex animi mei sententia, ut si mox essem moriturus, iudico eligendum P. Magistrum Fabrum, & in hac parte Deus mihi est testis, me non aliter loqui ac sentio, in cuius fidem subscribo manu propria. Roma ann. 1549. 15. Martij Franciscus. In Fabrum quoque Ioannes Codurius, post Ignatium iuit, eamque attulit suae sententiae rationem ex qua Fabro plus laudis accedit, quam ex ipsamet electione. *Is est,* inquit de Ignatio loquens cui testimonium reddo, quem etiam Dei honoris zelatorem ac salutis animarum ardentissimum semper cognoui, ac ideo etiam aliis debere praefici, quia omnium semper se fecit minimum, ac omnibus ministranti, honorandus Pater D. Ignatius de Loyola, post quem non minori virtute praeferendum, censeo praefendum, honorandum Patrem D. Petrum Fabrum haec est caritas coram Deo Patre ac D. N. Iesu Christo, nec aliud putarem dicens, si hanc horam vltimam esse meae vitae certo scirem, &c. 5. Mart. 1540. Ioannes Codurius. Tulit enim tam praedem consignauitque suffragium, quod esset proxime à Pontifice Nuncius in hiberniam mittendus, etsi deinde res exitum fortita non fuerit. Sententiam Salmeron hanc tulit, se pariter & Ignatio dignam. *In nomine Iesu Christi. Amen. Ego Alfonso Salmeron huius Societatis indignissimus, praemissa ad Deum oratione, & re pro qualicumque meo iudicio mature pensata, eligo, & pronuntio, pro meo & totius Congregationis prelato, & superiore D. Ignatium de Loyola, qui iuxta sibi datam à Deo Sapientiam, sic nos omnes in Christo grandiores, solido Obedientia cibo deducet, ac diriget in pascua pingua, & vberissima paradisi, & ad fontem vitae: ut cum gregem hunc pusillum Iesu Christo pastori magno reddiderit, veraciter nos dicamus, & nos populus pascuae eius; ipse vero gaudenter dicat, Domine ex his quos dedisti mihi non perdidisti ex eis quoenquam. Quod ipse Iesus pastor bonus, nobis dignetur concedere. Amen. haec sententia nostra. Scriptum Roma 4. Aprilis 1541.* Sed inter omnia, mire cordatam prudentiam, Ignatij suffragium edidit: sapienter enim apud se reputans quantum Patris interfit, filiorum alios aliis praeferre, grauiori maximè in causa, quod omnes filij iurè quodam innato, partes sibi aequales in paterno amore deberi existiment; demissione sui egregia, exquisitam celauit prudentiam, nullius enim adscripto nomine, nominauit tamen quem ipse eligeret, dum suam ita sententiam expressit. *Me vno excepto, meum suffragium in Domino, illi do, ut sit superior, in quem plura ad hoc suffragia concurrerint. Caterum eundem, & socios diuersè admodum eiusmodi electio affecit, is vnus in hilari reliquorum applausu, dolens cunctis praeferrari quorum se infimum credebat, refragari eorum iudicio; errasse illos ignoratione sui, dum se parem illi muneri putassent;* contestata

contestari, atque contendere, suam ad eum gradum inopiam; transfuersos habitus annorum in saeculo triginta perperam actorum; miserias animi quibus tunc etiam vrgeretur; valetudinem attritam, & debilem, vires demum longè ingesto pondere minores, quæ tanto premebat validius quanto socios aduertebat hac sua repulsa conturbari. Tandem dicta concludens, negauit omnino, se prius oneri subiturum, quam sibi Dei super eo, explicatior fieret voluntas. Sed enim parum aduertebat hanc suam vir sanctus modestiam, hoc ipsum tantoperè resillire, argumentum esse ad electionem confirmandam; & eò haberi digniorem quo se magis indignum contenderet; esseque hunc summum absoluti ad electionem meriti characterem, si conspirantibus in vnum aliquem vniuersorum votis, vnus ille sincera de se opinione sua persuasus ab iis dissentiat. Verum tam multis etsi non aliud, hoc saltem euicit, vt post quadriduum orationi, & afflictationi datum integraretur electio, quò siuere se adduci patres, tum vt dolentem solarentur, tum vt sedarent dubitantem, ipse interea diu noctuque, prece ac lacrymis ab Deo flagitare vt alias cogitationes sociis indeceret: sed hanc modestiam, & publici boni & virtutis ipsius meritum peruenit, eundem igitur secundis suffragiis: tulit numerum quem primis, eiusdemque sententia, quod contra spem suam aliquam mutationis futura factum dolens, dum noui aliquid parat opponere, surgit Lainius, & libera, sed intra obseruantiam oratione, dicentem interpellans admonuit, si hoc sibi iure ab se crederet assumi, vt ab Dei voluntate recederet, quam comitiis alteris tam manifestè perspexisset, cum prima plus satis esse debuissent, eodem se iure crediturum id sibi licere, vt Societatem illam desereret quæ illi non subesset capiti, quod illi Deus ita perspicuè per suos indicasset: steteret ab Lainio reliqui, sanctè contestati nec admissuros se gubernandi munus, nec cuiquam præterquam Ignatio mandaturos quibus Ignatius si minus acquieuit, reculare saltem obstinatius desit, sed magnam illam sociorum de se opinionem ratus ex eo nasci quod se qualifiam esset ignorarent, illorum iudicia vnà cum suo arbitrio apud eum deponi voluit, qui vita sua omni ab initio perspecta, ex antea actis statueret certius, de futuris quid posset conici: ad hoc voti sequestrum delegit, confitenti aures præbere solitum F. Theodosium ad S. Petri in Ianiculo Franciscanum; huic spatio dierum trium cœnobio clausus, nullòque ad se sociorum admissio, primum vitam omnem confessione sacra explicuit; tum de illa sui ab sociis in Superiorem, electione duplici retulit, de iis quæ in oppositum mouisset, deque illorum nihilominus in ccepto constantia; postremo venisse, sua illi prorsus seque adeò commissurum, vt ex ea quam illi exploratissimam fecerat sui totius notitia decerneret, quod sibi, omnibus sanctuarij pondere libratis, factu sanctissimum videretur: at confessario nihil admodum occurrit, quod eo egeret examine, cum extra dubitationem res tota constaret: quare vetuit deinceps manifesto diuini Spiritus nutui contraire. Quod tamen ad vltimum rogatus ab

Ignatio

Ignatio recepiſſet ſe, quod denique ſentiret hoc eius ſociis ſcripto tranſmiſſurum, liberè tum illum munere excludendo, quod ei imponebant; tum eius excludendi rationes quibus iis ſatisfieret addendo; hac diligentia contentis Ignatius, Chriſti reſurgentis ſolemni feſto ad ſocios rediit interiecto inde tridui tempore, tulit ipſemet F. Theodoſius mentem ſuam ſchedio conſignatam quæ coactis in vnum ſociis perlecta, iubebat Ignatium eorum ſuffragiis parere, omnique in poſterum iniicienda mora abſtinendo, iniuncto officio ceruicem ſubdere: tunc ad extremum, Deo morem, ac ſociis gerens, munus Generalis præpoſiti ſuſcepit 19. April. 1541. Sed interim dum expectaretur à F. Theodoſio reſponſum, viſus eſt Deus ſeruum ſuum ad regendi officium animare, indicans præditum poſtate, atque imperio quod eſſet humano potentius. Erat domi famulus, Cantaber adoleſcens Matthæus nomine, hunc poſtquam Ignatius in Ianiculum ſeceſſiſſet, mox cœpit, qui ante latuerat cacodæmon, crudelem in modum diuexare, ſpumabat, vlulabat, vociferabatur, allidebatur ſolo, fixuſque interdum ſic hærebat, vt homines decem vix illum inde reuellerent. Diſtendebantur illi fauces, & vultus tumoribus ſubitis qui ſigno crucis ab Sacerdote adhibito, inde illico detumentes, partem aliam inflabant. Hic qui aderant nonnulli, increpito dæmoni, adfuturum quantocius minantur Ignatium, qui eum iniqua uſurpatione exturbaret. Ad quæ is furens, & torqueri ſe vehementer prodens, exclamat, nominare ſibi illum deſinerent quo nullum haberet inimiciorem: reuerſus domum Ignatius, & iuuenis caſum miſeratus, eum in cubiculum ſeducit, breuique ad Deum precatione ſula, foras ab dæmone omnino liberum producit.

XLIX. Creato Præpoſito, inter Patres conuenit, vt ſexta eiſdem hebdomadæ feria, ſolemnia profiterentur vota. Quare ad ſtationes Eccleſiarum ſeptem obeundas egreſſi, ad S. Pauli cum veniſſent, in altari B. Virginis Ignatius fecit (erat tunc id altare ad læuam maioris, nunc infra eius gradus, tranſlatum ad dextram viſitur, è regione lignei crucifixi qui S. Brigidam eſt affatus) iamque ſumendum Chriſti corpus manu altera tenens, profeſſionis formulam altera, ad adſtantes conuerſus, de ſcripto illam pronunciat; poſt ſanctiſſimam hoſtiam de more ſumit, tum collectis patena ſacratæ quinque particulis, verſuſque ad ſocios iterum, profeſſiones eorum excipit, eadem conceptas formula, niſi quod Præpoſito Generali ea promittebant, quæ Generalis, Chriſti Vicario: inde omnes Chriſti corpore impertit, poſt quæ gratis ritè actis, quaſitæque venia quam ad altaria eius Eccleſiæ obtinendam propoſuere Pontifices; ad aram maiorem conuenere, ibique amplexu, & manus oſculo Generalem Ignatium ſalutarunt, non abſque dulcibus tum ſuis, tum circum adſtantium lacrymis.

L.
De Ieſu nomine quo Societas vocatur.

Hunc habuit exitum ſecundus labor Patriarchæ ſancti. Primum enim in fingendo ſeiſpo poſuit, ductis ab omnium abdicatione ad perfectam cum

cum Deo coniunctionem principiis. Secundum in conscribendis sociis, & Apostolico genio, quem diuinitus hauserat informandis, cuius laboris partus fuit, religiosus ordo, iis tanquam primariis lapidibus imponendus. Sequetur deinceps tertius in describendis stabilito iam Ordini viuendi institutis, & regendi exemplo collocatus, de quo priusquam aggredior dicere, non possum quin aliquid perstringam de Societatis nomine, & nominis causa. Fundatam ergo ab se familiam, Societatem Iesu Ignatius appellauit, quod Kemnitios, Boquinos, Misenos, Stenios, Lermeos, & alios, nota inter haereticos capita, in furorem exciuit, daemone in illis Iesu nomen minime ferente. Hinc scriptae illorum toto orbe voces, conuitia, execrationes, diſſectia, conclamantium nominis intolerandam superbiam, iniquam tituli vsurpationem, Christianis omnibus communis, ad priuatam ostentationem, contra fas omne ac meritum. Sic Prædicatorum appellationem, S. Dominici patribus officij nomine, ac meriti datam, excepit multiplex querelarum stridor, quod tota per eam Ecclesia muti silentij insimularetur, dum ij prædicatores vocarentur soli. Sed morsus inuidi, dentem fregit Innocentij III. Honorij III. & Gregorij IX. auctoritas, dum eius ordinis caritati atque scientiæ attributum honorem confirmauit; haud absimili modo synodus Tridentina, & præter alios Pontifices, Gregorius XIV. diplomate cuius initium, *Ecclesia Catholica, Societatis Iesu nomen quod nascens Societas tulerat, fecit his verbis illi perpetuum quod uero ad reliqua quæ in controuersiam uocata erant, sic statuimus, Nomen Societatis Iesu quo laudabilis hic ordo nascens à sede Apostolica nominatus est, & hæcenus insignitus, perpetuis futuris temporibus retinendum esse.* Huius uero Decus appellationis, Societatis fronti nunquam detrahendum, tam certum habebat fundator sanctissimus, ut auditis sit dicere, quod deinde euenit, si quando ab amulis id uellicaretur, singulari confirmatione ab Ecclesia decretum iri: quod enim sic Deo uolente fieret, ut hoc, non alio Societatis nomine uocaretur, id se altiori, quam propriæ cogitationis instinctu tenere. [Clarum est (inquit Ioannes de Polanco qui ei à Secretis fuit) hoc nomen quod spectat, multis Ignatium illuminatum modis, multaque inductione animi ab eo permotum à quo illud accepit, nempe ab ipso Iesu, tam multiplici uero numinis approbatione in eo obfirmatum, ut audierim dicentem, obstiturum manifesto Dei imperio si addubitaret de hac appellatione huic Ordini imponenda. Cumque non pauci de mutanda illa suaderent, & scriberent, ne sermones daremus carpentibus, inuadi à nobis ut propria quæ iuris publici certo essent; sic tamen in proposito constitit, ut audiente me dixerit, si tota simul Societas, omnesque mortales quibus non esset parendi vinculo obstrictus, mutandum id nomen censuissent, nunquam se illis assensurum. Ex qua tenacitate animi, aut securitate potius, nec rationibus cessura, quisquis Ignatij modestiam nouerat, faci-

litatémque alterius magis quam suo arbitrio agendi , intelligebat non humano impulsu hoc negotium agi : hanc enim animi stabilitatem ita fixam nequaquam adhibebat ; nisi in aliquo superius lumen illam defigeret ; inferiora tunc lumina humanarum rationum minimè attendere solitus : nostros quidem de hac appellatione credibile est tum multa cogitasse , tum inter se versasse ; certo tamen videtur ex dictis confici , Deum Ignatio aut illam suggestisse , aut in suscepta illum confirmasse , etsi ex eo non ita disertè exceptum sit. Nec est propterea quod pungamur quasi ex nomine Societatis Iesu id nobis arrogemus , ut quodam non dispari iure Iesu socij simus , sed velut idiomate militari eius ducis nomine cohors appellatur , cuius vexillum ductúmque sequitur] ita verè Polancus , nam si nostrum hoc Societatis nomen , significationem præfert militarem , natúmque , seu potius eo iam tempore conceptum , cum Ignatius Manresæ , in contemplatione vexillorum Societatem monstrante Deo conciperet , (est enim contemplatio hæc , sub Iesu duce , militaris turbæ consociatio , & informatio ,) pulchrè cadunt in hoc vitæ genus loquendi formæ quibus eam Pontifices , ipsèque Ignatius describunt ; dum *Iesu Christi militiam* nominant ; & in ea vivere , *sub crucis vexillo Deo militare*. Iam quanta quanta est , & quantulum id est , quod valet sapitque Societas , Dei gloriam haud quidem vulgaribus definitam obsequiis profitetur , sed ardens cum eo certare , & pro illo mori , & viuo proxima Christi Iesu imitatione , diuinam gloriam , in sua , & aliorum perficienda salute , ac virtute prouehere. Quare hac etiam singulari de causa quidni Iesu Societas nuncupetur ? Hinc patet quantum exerrarit Theologus , alioqui inter suos magnus , sed ab rebus nostris semper implacabiliter auersus , qui Paulum explicans Corinthios monentem , *fidelis Deus per quem vocati estis in Societatem filij eius Iesu Christi* ; scripsit Societatem illam , quæ Ecclesia est toto orbe diffusa , fuisse ab Ignatio in Societatis suæ angustias redactam ; *qua sine dubio* , inquit , *Societas , cum Christi Ecclesia sit , qui titulum illum sibi arrogant , hi videant an hæreticorum more penes se Ecclesiam existere mentiantur*. Imprimis tamen quis dicat arrogari quod suprema Pontificum autoritate conceditur ; abest deinde Societas (Dei gratiâ) tam procul ab arctanda intra fines suos Ecclesia , ut ignoret nemo quanto sudore , ac sanguine contendat illam propagare , & orbe toto extendere ; non est præterea Societatis hæc appellatio , vacuus officij titulus , sed sonus adhortationis tacitæ vehementis , ad parandas virtutes , quæ si desint , defuturus sit quoque necessario crediti nobis officij fructus. Monet itaque ab Christi vexillo ne pes vnquam retro à nobis feratur , ne transfuersum vnguem ab cruce subducatur ; ne auertatur oculus ab exemplis viuendi sibi , aliis laborandi quæ Christus nobis in seipso expressit , nos imitatione referimus :

monet

monet commilitonum instar, mutuæ nexum caritatis, nodo inuiolabili seruare ac stringere, quo dum omnes in vnum coalescunt, singuli fiunt insuperabiles: admonet etiam, ex nutu ductoris suspensos viuere, & Obedientia (quæ disciplinæ militaris, & religiosæ anima est) nihil antiquius habere. Postremò aduersus qualescumque hostes, & vexationum incursum quantumuis efferos, corroborat animum hæc nomenclatio, cum in eum nihil possint cuius toti sumus, nec enim Ignatij hæc Societas est, nec moriente Ignatio caput suum amisit. Ego (ait Ribadeneira Gandauo Romam ad amicum scribens) accepta morte P. M. Ignatij, quanto nobis acerbâ, tanto illi beatâ, fractus defecissem, nisi sublatis ad eum oculis, & ad prouidam eius manum, ex qua nunquam non pendere voluit, magnum cepissem animo leuamen, probè hoc edoctus, Societatem haudquaquam Ignatio, sed Iesu Christo præcipuè niti, qui suum hunc seruum delegerat, ad hanc sui operis Fabricam attollendam, & perficiendam. Quare huic alios, atque alios quos mittat, minimè defuturos, qui etsi fortassis Ignatij non erunt, sed sunt futuri eiusmodi qui possint vices illius obire, & consolatur me quod F. Ioannem Hurtadum instante obitu dixisse memini, Christum Ecclesiæ prope adhuc in cunis firmamenta duo, die eodem subduxisse, Petrum dico, & Paulum, vt intelligeret se Christi potentia sustineri.]

